

EN ANNAN HORIZONT

SEXARBETE OCH HIV/STI-PREVENTION UR ETT PEER-PERSPEKTIV

Materialet är framtaget med ekonomiskt stöd från 2013 års anslag 2:5 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar, som från 2014 fördelas av Folkhälsomyndigheten för att nå målen i proposition 2005/06:60 Nationell strategi mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar.

Projektledare: Pye Jakobsson

Projektmedel: Smittskyddsinstitutet

ISBN: 978-91-637-4844-8

Formgivning: Design Project AB jennie@designprojectab.se

Tryck: Cicero Tryck och Media

Kontakt: Pye Jakobsson, pye.jakobsson@hiv-sverige.se, 08 1200 5107

EN ANNAN HORIZONT

Sexarbete och hiv/STI-prevention ur ett peer-perspektiv

Carina Edlund & Pye Jakobsson

Tack!

Först och främst vill vi tacka alla informanter som tog sig tid att svara på enkäten och medverka vid intervjuer. Ert engagemang slog oss med häpnad.

Ett särskilt stort tack till Emma Rosenqvist och Eva-Marree Kullander Smith för ovärderlig hjälp med enkäten och allt annat fantastiskt vi har haft förmånen att uppleva tillsammans. EM, vi saknar dig varje dag.

Personalen på Hiv-Sverige för att ni litat på att vi vet vad vi gör. Suzann Larsdotter och Nicklas Dennermalm, RFSL, Linda Byqvist, Sexvägledarna, och Petra Östergren, akademiker, för att ni alltid bryr er lite mer än andra.

Slutligen tack till våra kollegor på Rose Alliance som får oss att tänka stort.

Rapporten tillägnas Roger och Tiago som inte länge finns bland oss.

Sammanfattning

Syftet med rapporten är att fördjupa kunskapen om vilka behov gällande hiv/STI-prevention som finns bland sexarbetare i Sverige samt även att öka kunskapen om andra faktorer som anses påverka möjligheten till ett effektivt preventionsarbete, exempelvis utsatthet för våld och diskriminering samt det utanförskap social stigmatisering ofta leder till.

De metoder som använts är en enkätundersökning samt djupintervjuer med personer med egen erfarenhet av att köpa och sälja sexuella tjänster.

Informanterna

I djupintervjuerna deltog 13 personer. Elva personer med egen erfarenhet av att sälja sexuella tjänster (åtta kvinnor, en transperson och två män) samt två män med erfarenhet av att köpa sexuella tjänster. Två av de intervjuade sexarbetarna har även erfarenhet av att köpa sex. Dessa intervjuer är inte medräknade i statistiken utan utfördes för att få fördjupad kunskap, och reflektioner, kring enkätens frågeställningar och resultat.

I enkätundersökningen deltog 124 personer med egen erfarenhet av att sälja sexuella tjänster. Av dessa identifierade sig 98 stycken som kvinnor, 19 stycken som män, fyra som transpersoner och tre som "annat". Informanternas genomsnittsålder är 34,9 år. En tredjedel, 42 personer, är inte födda i Sverige och av dessa är 25 personer bosatta utanför Sverige. Av informanterna identifierar sig 44 procent som heterosexuella, 38 procent som bisexuella och 10 procent som homosexuella.

Om sexarbetet

Informanterna började genomsnittligen sälja sexuella tjänster när de var 25,3 år, medianvärdet är 23 år. De två vanligaste anledningarna till att de började sälja sexuella tjänster var att de ansåg att det var en god möjlighet att tjäna pengar och att de var sexuellt nyfikna. De två vanligaste anledningarna till att de säljer sexuella tjänster idag är att det är ett arbete de trivs bra med och att det är en del av deras sexualitet. Två personer uppger att de började för att någon tvingade dem att sälja sexuella tjänster, ingen informant uppger att någon tvingar dem att arbeta som sexarbetare i dagsläget. I genomsnitt har de arbetat med sexarbete i sex år, men det är i genomsnitt 8,5 år sedan de sålde sexuella tjänster första gången. Knappt en tredjedel uppger att de har sexarbete som sin huvudsakliga försörjning, en fjärdedel att de har det som ett extraarbete och 17 procent arbetar vid sidan av studier. De vanligaste sätten de arbetar på är att göra outcall till kundens hem eller hotellrum, och det näst vanligaste är incall i deras eget hem. Det är 20 informanter som har erfarenhet av att arbeta i gatumiljö.

Kunderna

Det är 82 procent av informanterna som uppger att de enbart har män som kunder, de övriga träffar både män och kvinnor. Ingen informant uppger att de enbart har kvinnor som kunder. I genomsnitt träffar informanterna 15 kunder i månaden, medianvärdet är 10 vilket innebär att hälften av informanterna träffar tio kunder eller färre i månaden och hälften träffar tio kunder eller fler i månaden. Hälften av kunderna uppskattas vara stamkunder.

Säkerhet

Knappt hälften av informanterna, 46 procent uppger att de känner sig trygga när de arbetar och ungefär lika många, 47 procent, uppger att de oftast känner sig trygga men inte alltid. Övriga känner sig inte trygga när de arbetar. En tredjedel uppger att de aldrig har fått information om säkerhet för sexarbetare och av de som fått information är den vanligaste informationskällan internet, ofta via andra sexarbetare. Samtliga informanter använder någon metod för att screena sina kunder samt andra former av säkerhetsstrategier.

De informanter som låter ekonomin påverka säkerhetsstrategierna har i högre grad upplevt våld, känner sig mindre trygga när de arbetar samt praktiserar säker sex i mindre utsträckning än övriga informanter.

Samarbete

Hälften av informanterna har samarbetat med någon under tiden de har sålt sexuella tjänster. Det är 39 procent som har samarbetat med en kollega, 19 procent har haft en arbetsplats där man samarbetar med andra, 8 procent har samarbetat med någon för att känna sig trygg och 6 procent har samarbetat med någon som hjälpt dem att skaffa kunder. Drygt en av tio uppger att de någon gång har haft en hallick, men definitionen av vad de anser vara en hallick varierar och det handlar om allt från någon som hjälpt till med hemsidor eller arbete för en eskortagentur (främst utomlands) till ekonomisk exploatering.

Våldsutsatthet

En tredjedel uppger att de oroar sig för fysiskt våld och 40 procent har varit utsatta för fysiskt och/eller sexuellt våld, 14 procent har varit utsatta för fysiskt eller sexuellt våld från en person som de identifierar som en kund, vilket gör kund till den minst vanliga gärningsmannen. Det är 48 procent som har varit utsatta för någon typ utav psykiskt våld såsom "stalking", hot om våld eller utpressning, 24 procent har varit utsatt för psykiskt våld från en kund vilket också är den vanligaste gärningsmannen. Av de 36 personer som uppger att de har varit utsatta för något av ovanstående brott från en kund har en fjärdedel, nio personer, gjort en polisanmälan. Sju av nio uppger att de blev kränkta av polisens bemötande och inte skulle anmäla ett liknande brott igen.

Socialt stigma och diskriminering

På frågan om vilka nackdelar det finns med sexarbete svarar 87 procent "människors fördomar" och 63 procent av informanterna tror att sexköpslagen skapar fler fördomar. Det vanligaste svaret på frågan om vad som oroar informanterna är "fördomar från myndigheter" vilket 65 procent markerat. Drygt två av fem har varit utsatta för diskriminering, en av fyra har upplevt diskriminering mer än en gång. Av de som varit utsatta för diskriminering är 87 procent kvinnor. Knappt en femtedel av informanterna berättar inte för någon om sexarbetet och det finns ett tydligt samband mellan hur utsatt man är för diskriminering med hur öppen man är med arbetet vilket leder till att självvald isolering ibland är en strategi för att undvika diskriminering.

Hälsa

Det är 41 procent av informanterna som tycker att sexarbete påverkat deras fysiska hälsa positivt medan 4 procent tycker att den har påverkats negativt. 51 procent uppger att deras psykiska hälsa påverkats positivt av sexarbetet medan 16 procent anser att den psykiska hälsan påverkats negativt och 43 procent uppger att deras sexuella hälsa påverkats positivt av arbetet, 11 procent anser att den sexuella hälsan påverkats negativt.

Hiv/STI-prevention

Av informanterna uppger 57 procent att de aldrig har haft samlag med en kund utan att använda kondom. Majoriteten, drygt 70 procent, anser inte att oskyddat oralsex är ofarligt men drygt hälften av informanterna uppger att det händer att de har oskyddat oralsex med kunder. Vid ekonomisk kris uppger 17 procent att det ibland leder till att de har oskyddat sex.

En tredjedel har aldrig fått information om säker sex för sexarbetare, 56 procent har aldrig fått hivprevention riktad mot sexarbetare, 68 procent har aldrig fått kondomer som en del av riktad prevention och 72 procent har aldrig fått information om vaccinering mot hepatit A och B för sexarbetare. Migranterna har fått ta del av något av ovanstående i högre utsträckning än övriga, men oftast inte i Sverige. Informanterna vill helst få information om säkerhet och hälsa via internet, från en sexarbetsorganisation eller via kollegor.

Det är 54 procent som uppger att de regelbundet kontrollerar sig för sexuellt överförbara sjukdomar men 57 procent vågar inte berätta att de säljer sexuella tjänster när de testar sig. Majoriteten, 78 procent, vet vart de kan vända sig för att göra ett hivtest och två av tre har hivtestat sig under det senaste året. Av de informanter som är bosatta i Sverige har var tionde aldrig gjort ett hivtest. Var fjärde informant har upplevt problem vid hivtestning och majoriteten är kvinnor. Vanligaste problemet är att anledningen till att de vill testa sig har blivit ifrågasatt då de inte antas tillhöra en riskgrupp.

Kontakt med myndigheter och organisationer

Den sektor det är vanligast att informanterna har haft kontakt med är sjukvården. Det näst vanligaste är att man vänt sig till en sexarbetsorganisation eller annan frivilligorganisation och det är också den kontakten man är mest nöjd med. Minst nöjda är informanterna i kontakten med socialtjänsten. Största oron i kontakt med myndigheter är oro för nedlåtande eller fördomsfullt bemötande eller att tystnadsplikten inte ska respekteras, särskilt på mindre orter.

Att sluta med sexarbete

Majoriteten av informanterna uppger att de inte anser sig behöva någon form utav hjälp den dag de väljer att sluta sälja sexuella tjänster. En av tio uppger att de behöver hjälp, utöver att skaffa en annan inkomst, men det är bara en informant som tror att samhället har de resurser som behövs. Bland de informanter som slutat med sexarbete är den vanligaste anledningen till att de slutade att de tyckte dubbellivet blev för jobbigt.

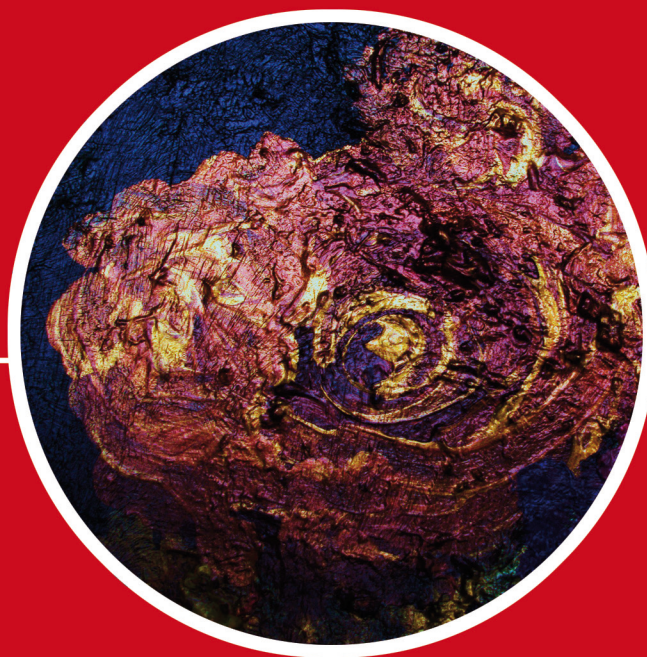
Åsikter om sexarbete

Det är 28 procent som anser att sälja sexuella tjänster, helt eller delvis, beror på brist på val men 87 procent uppger att det i deras eget fall stämmer helt att det är ett frivilligt val. Majoriteten, 87 procent, tycker inte att sexarbete är mäns våld mot kvinnor och 91 procent håller inte med om att sexarbete och människohandel är samma sak. Två av tre håller helt med om att sexarbete är ett yrke. På frågan om vad som är positivt med sexarbete är de tre vanligaste svarsalternativen "pengarna", "jag får träffa många olika sorters människor" och "sexarbete ger mig frihet". Två informanter tycker inte det finns något positivt med sexarbete.

INNEHÅLL

INLEDNING	10
STUDIENS UPPLÄGG OCH GENOMFÖRANDE	12
SYNEN PÅ SEXARBETARE I SVERIGE	16
HIV/STI-PREVENTION FÖR SEXARBETARE I SVERIGE	21
INTERNATIONELLA RIKTLINJER OCH REKOMMENDATIONER	24
PEER TO PEER I HIVPREVENTIONEN	29
.....	
VILKA ÄR VÅRA INFORMANTER?	34
SEXARBETE OCH SÄKERHET	52
SOCIAL STIGMATISERING OCH DISKRIMINERING	67
HÄLSA	75
HIV/STI-PREVENTION	83
KONTAKT MED MYNDIGHETER OCH ORGANISATIONER	91
ÅSIKTER OCH REFLEKTIONER	101
.....	
SLUTDISKUSSION	110
REFERENSER OCH BILAGOR	114

INLEDNING

Bakgrund

Hiv-Sverige är en nationell paraplyorganisation som, tillsammans med sju medlemsföreningar, arbetar för att ständigt skapa förbättrade livsvillkor för personer som lever med hiv.

Hiv-Sverige kontaktade Rose Alliance 2011 och föreslog ett gemensamt projekt med syfte att ta fram en metod för hiv/STI-prevention för sexarbetare baserad på "peer to peer"-metoden som med framgång använts i preventionsarbetet bland marginaliserade grupper i många år.

Rose Alliance, Riksorganisationen för sex- och erotikarbetare, är en organisation för människor med egen erfarenhet av sexindustrin och grundades 2009. Sedan starten har organisationen växt i såväl medlemsantal som inflytande och har varit en partner i ett flertal projekt på såväl nationell som europeisk och global nivå.

Gemensamt ansökte organisationerna om ekonomiskt stöd från Smittskyddsinstitutet (numera Folkhälsomyndigheten) för att genomföra ett 3-års projekt, med Hiv-Sverige som projektägare och Rose Alliance som partnerorganisation, finansierat av medel fördelade för att nå målen för den nationella strategin mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar (2005/06:60).

Under projektets första år skulle en kartläggning och omvärldsanalys utföras. Det stod dock tidigt klart att det fanns väldigt lite evidensbaserat material kring hiv/STI-prevention för sexarbetare i Sverige. Det har tidigare konstaterats att kunskapen kring gruppen som säljer sexuella tjänster via internet är bristfälligt och den senaste kartläggningen med ett visst fokus på hivprevention gjordes av RFSL 2011¹ och då med ett särskilt fokus på HBT-personer som säljer sexuella tjänster.

Två av Rose Alliance volontärer ville göra en enkät "som de har gjort i Danmark"² och vi beslutade att utveckla en enkät som en del av kartläggningen då det ansågs nödvändigt att inhämta mer kunskap än den som redan fanns tillgänglig. Just "community based research" (forskning eller studier där målgruppen är en jämlik, delaktig partner) inom området är något som efterfrågas internationellt eftersom det anses att det är nödvändigt att minska avståndet mellan akademien och gräsrotsorganisationerna för att förbättra kunskapen kring marginaliserade grupper som traditionellt kan vara svåra att nå.

Enligt internationella riktlinjer³ påverkar också social stigmatisering, diskriminering, våld och lagstiftningar hivpreventionen för sexarbetare och där fanns det en tydlig avsaknad av kunskap i det svenska materialet vilket ledde till att fokus blev bredare än endast frågeställningar kring sexuell hälsa och prevention.

Övergripande syfte

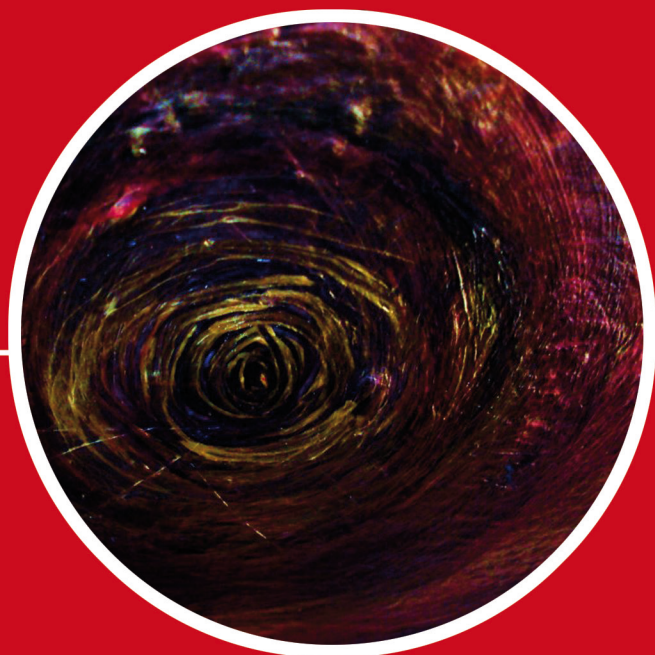
Det övergripande syftet med studien var att inhämta kunskap som skulle vara till nytta för projektets metodutveckling genom att kartlägga vilka behov gällande hiv/STI-prevention som finns bland sexarbetare i Sverige samt att bidra till ökad kunskap och förståelse bland yrkesverksamma, med särskilt fokus på personal inom vård och omsorg. Målsättningen med rapporten som sådan kan beskrivas med en mening som vi sagt flera gånger "Om Britta som är sjuksköterska i Kalix har läst rapporten och bara träffar en enda sexarbetare i sitt liv, så kommer den personen i alla fall bli behandlad med respekt". Det är den tanken som genomsyrat arbetet med att färdigställa den här rapporten.

¹ (Larsdotter, Jonsson och Gäredal 2011)

² (Kofod, o.a. 2011)

³ se kapitel Internationella riktlinjer och rekommendationer

STUDIENS UPPLÄGG OCH GENOMFÖRANDE

Studiens upplägg och genomförande

Med syftet att öka kunskapen om sexarbetare i Sverige generellt med ett särskilt fokus på hiv/STI-preventionen utvecklades en enkät av projektledaren tillsammans med tre medlemmar i Rose Alliance, alla med egen erfarenhet av sexarbete. Enkäten bestod av 59 frågor, med över 100 frågeställningar, uppdelade i sex delar:

1. **Vem är du?** Generella frågor om ålder, könsidentitet och andra sociodemografiska faktorer.
 2. **Vad gör du?** Frågor om sexarbetet. När och varför man började och hur man arbetar.
 3. **Hur mår du?** Frågor om fysisk, psykisk och sexuell hälsa samt frågor kring hiv/STI-prevention.
 4. **Vad har du problem med?** Frågor kring nackdelar, socialt stigma, diskriminering och våldsutsatthet.
 5. **Vad behöver du?** Frågor om kontakt med myndigheter och andra aktörer samt kring eventuellt behov av stöd om man vill sluta sälja sexuella tjänster.
 6. **Vad tycker du?** I den här delen fanns frågor om lagstiftningar, uppfattningar om sexarbete och vad som är positivt med arbetet.
- Det fanns också mycket utrymme för att lämna kommentarer.

Innan enkäten började distribueras granskades den av ytterligare två personer med egen erfarenhet av att sälja sexuella tjänster och översattes sedan till engelska. Trots detta glömdes vissa frågeställningar bort, exempelvis frågor om risk för att bli vräkt eller skönstaxerad. Detta lämnade dock flera informanter kommentarer kring. Inte heller blev varje fråga så fördomsfri som vi hoppats. Exempelvis började frågan om att sluta sälja sexuella tjänster med "När du vill sluta..." vilket resulterade i ett flertal kommentarer, varav en konstaterade "Varför utgår ni från att jag vill sluta..." och vidare uttryckte att detta var den första dumma frågan i enkäten. Enkäten distribuerades över en sexmånadersperiod och i slutfasen lades mycket energi på att kontakta migranter som arbetar i Sverige då dessa var underrepresenterade bland enkätsvaren.

Upplägget

Bakgrundsinformation

Först redovisas information som är relevant för projektets metodutveckling i allmänhet och hiv/STI-prevention för sexarbetare i Sverige i synnerhet samt för att öka förståelsen för det material som därefter följer. Detta material inkluderar en översikt över hur gruppen beskrivs i Sverige och den hivprevention som görs i dagsläget. Efter det följer en summering av internationella rekommendationer och riktlinjer samt en förklaring av "peer to peer"-metoden.

Personer som säljer sexuella tjänster

Här presenteras resultatet av enkäten och djupintervjuerna. I varje kapitel finns också utdrag ur såväl nationella som internationella dokument för att belysa skillnaderna i diskursen samt texturutor med ytterligare information för att komplettera materialet genom att ta upp, och förhoppningsvis besvara, vanliga frågor samt för att ge fördjupad kunskap. I varje kapitel har också en fokusgrupp, bestående av tre personer med mångårig erfarenhet av att sälja sexuella tjänster, fått reflektera och lämna kommentarer på resultatet.

Slutdiskussion

Huvudresultatet diskuteras mot bakgrund av de internationella riktlinjer som finns samt utifrån författarnas egna erfarenheter och reflektioner.

Urval, bortfall och tillförlitlighet

Enkäten distribuerades först till 60 slumpmässigt utvalda Rose Alliance medlemmar. Valet att inte distribuera enkäten till samtliga medlemmar i organisationen baserades på tanken att det för det första inte skulle vara en överrepresentation av dessa samt att Rose Alliance till ca 30 procent består av personer som i dagsläget inte längre arbetar med att sälja sexuella tjänster. Detta visade sig också i låg svarsfrekvens från de som inte längre arbetar med sexarbete vilket resulterade i 10 svar från personer som uppger att de är "fd sexarbetare". I enkäten ombads informanterna uppge, frivillig, information om hur de fått enkäten och 28 personer uppgav att de fått den via medlemskap i Rose Alliance.

Efter det distribuerades enkäten via följande metod: en inbjudan att delta skickades till e-mail adresser kopplade till sexarbetares annonser eller hemsidor samt via sms till mobilnummer kopplade till annonser och hemsidor. Vid mailkontakt ombads man svara "ja" för att bekräfta deltagande och fick då ett mail med instruktioner och länk skickat till samma mailadress, vid sms-kontakt ombads man uppge en e-mailadress om man ville delta och fick då mailet med länk och instruktioner skickade till sig. Både inbjudan och instruktionsmailet med länk till enkäten fanns på både svenska och engelska och var utformade av personer med egen erfarenhet av sexarbete.

Utöver de 60 Rose Alliance medlemmarna skickades förfrågan om att delta till 551 mailadresser och 85 svarade "Ja", av dessa var det 17 personer som hörde av sig själva efter de hört talas om enkäten från kollegor eller läst information på Rose Alliance hemsida. Vidare skickades 247 sms ut och 9 svarade med en e-mailadress.

Det finns dock goda skäl att anta att vi inte har nått lika många sexarbetare som antal utskickade förfrågningar då många väljer att använda flera olika annonsmetoder, kontaktsätt och e-mailadresser. Dock har inget enskilt svar bedömts så likt något annat enkätsvar att det diskvalificerats och enkäten gick bara att besvara en gång per dator och länk. Totalt distribuerades 154 enkäter vilket resulterade i 124 påbörjade enkätsvar varav 111 innehöll svar på samtliga frågor.

Anledningen till att vi använde denna metod, snarare än att länka direkt till enkäten via relevanta webbsidor var för att vi ville försäkra oss om att de som svarade med största sannolikhet var personer som faktiskt säljer sexuella tjänster. Vi antog att vi skulle ha lättare att få informanter då det finns en högre tillit för personer med egen erfarenhet av sexarbete gentemot exempelvis forskare, media eller myndigheter. Det var också vissa informanter som påpekade att de hade blivit tillfrågade att delta i enkäter eller intervjuer tidigare men då tackat nej, men tyckte det var viktigt att delta den här gången eftersom man antog att resultatet skulle behandlas med respekt. Vidare ansågs distribueringsmetoden mest lämplig då målet var att nå de sexarbetare som arbetar regelbundet över en längre tid och dessa ofta enklast kontaktas via sina egna hemsidor och inte nödvändigtvis söker sig till de forum och webplatser där en länk till enkäten potentiellt skulle ha publicerats.

Det finns vissa problem med digitala webbaserade enkäter, ett är att de inte nödvändigtvis går att applicera på en större population. Dock var syftet med enkäten att kartlägga behov kring, och hinder för, ett effektivt preventionsarbete snarare än att beskriva någon slags "sanning" om gruppen som sådan. Det är också lätt att manipulera svar kring ålder, kön och detaljer kring sexarbete samt över- eller underdriva beskrivningar och upplevelser när man besvarar en enkät. Vår uppfattning är dock att informanterna varit ärligare, och mer generösa med privata detaljer, än förväntat även om detta är svårt att få bekräftat. Det som dock talar för sanningshalten i enkätsvaren är det stora antal kommentarer som lämnats samt den höga svarsfrekvensen bland de som tackat ja till att delta.

Begrepp och definitioner

För att underlätta läsandet av rapporten följer här några förklaringar på hur vi definierar olika ord och begrepp. Generellt har vi valt att hålla oss så nära UNAIDS terminologi som möjligt. Exempelvis så står det i **UNAIDS Terminology Guidelines** "Prostitute, prostitution – these words should not be used".¹ Det innebär också att vi använder uttryck som "personer som använder droger" snarare än missbrukare om inte informanterna själva använt ordet.

Sexarbetare

Sexarbetare är myndiga personer som frivilligt utbyter sexuella tjänster mot någon form utav ersättning. Denna ersättning kan vara pengar, gods eller tjänster. Sexarbete kan äga rum på olika platser och utföras på olika sätt. Sexarbetare kan jobba inomhus och utomhus, på den formella arbetsmarknaden såväl som den informella. Vissa säljer sexuella tjänster på ett organiserat sätt, andra på ett opportunistiskt. Tjänsterna kan innebära allt från fysiska sexuella tjänster till visuella, exempelvis striptease, eller auditiva som telefonsex. Sexarbetare arbetar i sexindustrin. De flesta sexarbetare har sina egna begrepp för arbetet, exempelvis kallar sig många som säljer sexuella tjänster via internet sig själva för eskorter.

Könsidentitet

Informanterna fick själva identifiera sin könsidentitet. Det innebär att vi inte vet hur många transpersoner som har svarat på enkäten då vissa kan antas ha identifierat sig som "kvinna" eller "man". Vi hade också ett svarsalternativ som var "annat" då det finns personer som uttryckligen väljer att identifiera sig som könsöverskridande eller könsneutrala. I ärlighetens namn tyckte vi inte heller att könstillhörigheten var det viktigaste att identifiera.

Incall och outcall

Incall är när en sexarbetare tar emot en kund hemma, i en lokal de har för ändamålet eller på ett hotellrum de själva hyrt. Outcall är när en sexarbetare träffar kunden i dennes hem eller hotellrum.

Migranter

Då det rådde stor variation på informanternas situation valde vi att identifiera migranter enligt följande: En person som inte är född i Sverige och som antingen inte är bosatt i Sverige alternativt har kommit till Sverige som vuxen. Det skulle ha kunnat delats upp på andra sätt men detta var det som var mest relevant för studiens syfte gällande tillgång till information och tillgänglighet till sjukvård och liknande. Ibland används begrepp som "utlandsfödda" eller "boende i Sverige" och då menas exakt det som beskrivs.

Nyckelgrupp

Grupper som har en ökad utsatthet för hiv, tidigare användes ordet riskgrupp. Termen anses mindre stigmatiserande eftersom det är beteenden, inte grupptillhörighet som utgör en risk. Exempel på nyckelgrupper är MSM (män som har sex med män), personer som injicerar droger och sexarbetare. De ska vara en aktiv partner i hivresponsen eftersom de har "nyckeln" till ett effektivt preventions- och rättighetsarbete.

Empowerment

En process för att öka kapaciteten hos en person eller en grupp med målet att stärka egenmakt, självbestämmande, delaktighet och inflytande.

¹ (UNAIDS 2011)

SYNEN PÅ SEXARBETARE I SVERIGE

Synen på sexarbetare i Sverige

I Sverige har vi som bekant en nolltolerans mot prostitution. Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster, sexköpslagen, baserades på idén om prostitution som ett uttryck för mäns våld mot kvinnor. Målet var att lagen skulle ha en normerande effekt genom att "sända ett budskap" att svenska samhället inte tolererar sexköp, vilket skulle leda till minskad efterfrågan och därmed minskat utbud. I dagsläget beskrivs lagen oftare som ett verktyg för att bekämpa trafficking och annan brottslighet men synen på personer som säljer sexuella tjänster som socialt utsatta, och all prostitution som ofrivillig, är densamma.

Att vara prostituerad beskrivs som en egenskap, inte som en ekonomisk aktivitet. Detta präglar det språk som används då sexarbete, och sexarbetare beskrivs. När andra marginaliserade grupper diskuterar är man relativt noggrann med att använda ett icke-stigmatiserande och neutralt språk. Detta är inte alltid detsamma när man pratar om sexarbetare utan ofta används beskrivningar som skulle kunna anses vara direkt stigmahöjande.

Sexarbetare beskrivs ibland som "personer utsatta för prostitution", "personer med prostitutionserfarenhet", "personer som befinner sig i prostitutionsmiljö" eller rätt och slätt "prostituerade kvinnor". För det är just kvinnorna som oftast är i centrum för arbetet, såväl det sociala som det politiska, trots att ett flertal studier¹ visar på att både män och transpersoner säljer sexuella tjänster. Men lagen utgår från ett heteronormativt perspektiv med kvinnan som säljare och mannen som köpare och till skillnad från andra ekonomiska uppgörelser anses säljaren i detta fall vara den svagare parten, utnyttjad och i behov av särskilt skydd från samhället vilket påverkar det språk som används.

Ibland pratar man om kvinnor och barn i samma mening, det händer dock aldrig att man pratar om män och barn, eller transpersoner och barn i ett och samma sammanhang. Sexarbetare som opponerar sig mot att bli beskrivna som offer anses sakna självinsikt eller lida av ett "falskt medvetande" alternativt vara ett av de få undantagen från den stora majoriteten och därmed inte vara representativa eller värda att lyssna på.

Utredningen bidrar dessutom till att omyndigförklara sexsäljarnas erfarenheter. Utredningen anger som en egen utgångspunkt att prostitution inte kan vara frivillig samt att det förefaller naturligt att personer som i nuläget säljer sex är negativa till kriminaliseringen av sexköp medan personer som slutat sälja sex är positiva. DO anser att dessa utgångspunkter kan medföra att det inte finns något utrymme kvar att ta sexsäljarnas egna erfarenheter och upplevelser på allvar i den mån dessa inte överensstämmer med utredningens grundantaganden.² **Diskrimineringsombudsmannen, Yttrande över "Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008" (SOU 2010:49)**

På senare tid används allt oftare det mer neutrala "människor som säljer sexuella tjänster" istället för prostituerade. Ordet sexarbete ses fortfarande som kontroversiellt då vissa anser att det enbart används för att legitimera sexarbete som just arbete. Detta trots att såväl FN som Världshälsoorganisationen och andra internationella bilaterala organisationer använder ordet sexarbete sedan många år tillbaka.

Tidigare användes ordet "könshandel", men det förekommer mer sällan idag och har blivit ersatt med ordet sexhandel. Det finns dock fortfarande en acceptans för grovt generaliserande och förenklade beskrivningar av personer som säljer sexuella tjänster. Om en grupp människor beskrivs på ett stereotypt och stigmahöjande sätt över en längre tid så höjs acceptansen för detta i samhället, trots att man inte skulle tolerera att andra marginaliserade grupper beskrivs på liknande sätt utan att reagera.

”Det är klart att det blir en form av bekräftelse i början. Ganska snart märker de dock att de inte mår känslomässigt bra, och blir mer och mer isolerade i prostitutionen. Det är inget som delas med någon som inte håller på med samma sak och man blir mer knuten till dem som köper. Det är dock inte bara en fråga om pengar, det visar sig ganska snart att det finns annan problematik. Det kan handla om anknytningstrauman, att man har varit tvungen att titta på när föräldrarna har haft samlag, tittat på porrfilm med pappa eller tvingats jämföra underliv med mamma”.³ Intervju i Norrbottens Kuriren med en behandlare på Prostitutionsenheten i Stockholm

Bilder som används i samband med arbete med sexarbetare kan också upplevas som stigmatiserande. Exempelvis har denna bild använts vid ett flertal tillfällen. Oftast har det då handlat om seminarier eller liknande om myndiga personer som säljer sex, alltså inte om barn vilket bilden antyder. Exempelvis användes den som illustration på programmet till ett seminarie arrangerat av Prostitutionsenheten i Stockholm i mars 2013. Fotot är på en staty som finns på Malmskillnadsgatan i Stockholm.

Foto: Christina Sundien/Bildarkivet.se

Att jämföra med framsidan på den senaste internationella rapporten om hivprevention och sexarbete som har UNAIDS, UNFPA, Världshälsoorganisationen, NSWP och Världsbanken som avsändare.

Implementing Comprehensive HIV/STI Programmes with Sex Workers

PRACTICAL APPROACHES FROM COLLABORATIVE INTERVENTIONS

Källa: www.who.org

UNAIDS anser att stigmatisering och kriminalisering av sexarbetare och deras kunder utgör ett hinder i det hivpreventiva arbetet. Det rekommenderas att sexarbetare ska vara en aktiv partner i hivpreventionen och konsulteras i utformningen och implementeringen av riktade insatser.

I Sverige finns det perspektivet inte med i den offentliga debatten, och yrkesverksamma som möter sexarbetare i sitt arbete har inte alltid kunskap om rekommendationer kring hiv/STI-prevention för gruppen eller anser att det inte ingår i deras arbetsuppgifter då fokus ligger på att få människor att sluta sälja sex.

“If they make so much money maybe they can buy their own condoms.”⁴ Interview, 2009, National Coordinator Against Trafficking and Prostitution (J. Levy, 2013)

Numera inkluderar man ofta representanter för berörda grupper i det hälsofrämjande arbetet. Att se sexarbetare som en resurs och inkludera dem i såväl det hivpreventiva arbetet som i andra frågor som berör dem anses dock sällan nödvändigt, trots att man med det förhållningssättet går miste om såväl ökad kunskap om gruppens behov som möjligheten till en mer effektiv hiv/STI-prevention. Inte heller är det svenska förhållningssättet i linje med Europarådets dokument **Prostitution – Which stance to take?** från 2007 där det konstaterades ”The Assembly thus recommends that respecting the right of prostitutes who freely choose to work as prostitutes to have a say in any policies at national, regional and local level concerning them”.⁵

Regeringens långsiktiga mål är att eliminera prostitution och handel med människor för sexuella ändamål. Enligt regeringens uppfattning är det därför viktigt att synliggöra det nära samband som finns mellan mäns utnyttjande av personer i prostitution och spridningen av hivinfektion och andra sexuellt överförbara sjukdomar. Det är mäns beteende som är ett problem och som därför måste ändras. Denna förändring kan endast komma till stånd om män tar ansvar för sitt beteende, tar ansvar för sin sexualitet och sin syn på kvinnor och flickor. Dessutom måste självklart kvinnor och män, flickor och pojkar som utsätts för prostitution och kommersiell sexuell exploatering vara en målgrupp i det preventiva arbetet. Personer som utsätts för prostitution bör därför ingå bland de riskutsatta grupperna.⁶

Prop. 2005/06:60 Nationella strategin mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar.

¹ (Larsdotter, Jonsson och Gärredal 2011)

² (Diskrimineringsombudsmannen 2010)

³ (Norrbottenskuriren 2011)

⁴ (Levy 2014)

⁵ (Council of Europe 2007)

⁶ (Prop. 05/06:60 u.d.)

HIV/STI-PREVENTION FÖR SEXARBETARE I SVERIGE

Inledning

”Brukar få tjata om ett hiv-test, men får det till sist.” Kvinna, 33 år

Trots att sexarbetare är en prioriterad grupp i den nationella strategin mot hiv/aids så utförs väldigt lite riktad hivprevention mot gruppen. Utanför de tre storstäderna finns det inga riktade insatser över huvudtaget. Personer som köper sexuella tjänster ska också vara en prioriterad grupp i preventionsarbetet, men trots det anses det väldigt kontroversiellt att exempelvis dela ut kondomer till kunder.

Kommande utmaningar i preventionen

- Personer som säljer och köper sex ska ha behovsanpassad tillgång till information, rådgivning och möjlighet till testning.
- Regeringens satsningar mot prostitution behöver ge tydlig plats åt hivfrågan, både när det gäller prevention och möjligheter att öka kunskapen om dessa grupper
- Ökad smittrisk vid sexköp utomlands bör uppmärksammas av aktörer inom hälso- och sjukvården och ideella organisationer.
- Ett behov av metoder för att förebygga överföring av hiv och STI i samband med prostitution finns.¹

Smittskyddsinstitutets hemsida

Prostitutionsenheter

I de tre största städerna i Sverige finns prostitutionsenheter som drivs i Socialtjänstens regi. Deras grundläggande målsättningar är likartade även om det finns vissa skillnader mellan verksamheterna. **Prostitutionsenheten och Mikamottagningen i Stockholm** bildar en gemensam enhet med Landstingsfinansierade Spiralprojektet som är en hälso- och gynekologiklinik som bl.a. erbjuder hiv/STI-testning och prevention.² I det uppsökande arbete som prostitutionsenheten gör på gatan så distribueras inte kondomer.³

Mikamotagningen i Göteborg har ingen egen hälsomottagning men samverkar med en lågtröskelmottagning, Sexualmedicinskt centrum, för att kunna erbjuda sexarbetare som saknar uppehållstillstånd hiv/STI-provtagning.⁴ I det uppsökande arbetet som görs på gatan distribueras inte kondomer.⁵

Kompetenscenter Prostitution i Malmö har i större utsträckning haft ett skadereducerande perspektiv och arbetar förebyggande för att öka kunskapen om hiv/STI och andra fysiska och psykiska risktagningar⁶ och de har under de senaste åren distribuerat information om säkerhet och kondomer på såväl inomhus- som utomhusarenan.

Pro-Tukipiste har mottagningar i Helsingfors och Tammerfors såväl som en hemsida med information. På hemsidan finns information om såväl säkrare sex som säkerhet och rättigheter för sexarbetare och information om deras olika projekt. Hemsidan finns på finska, engelska, ryska och thailändska. De utför uppsökande verksamhet såväl i gatumiljö som i inomhusmiljö samt har ett speciellt projekt gentemot thailändska sexarbetare. De använder sig av peer medarbetare och har drop-in då sexarbetare kan komma utan tidsbokning, även om det enda de vill är att dricka en kopp kaffe och använda internet. Pro-Tukipiste arbetar också med offer för människohandel men gör en tydlig skillnad mellan frivillig migration, frivilligt sexarbete och människohandel.⁷

Organisationer

RFSL Stockholm har en hemsida (www.rodapapaplyet.org) för män och transpersoner som säljer sexuella tjänster där det finns information om säkerhet för sexarbetare inklusive information om säker sex.

Hiv-Sverige har tillsammans med Rose Alliance ett projekt som syftar till att ta fram en metod för peer to peer-baserad hiv/STI-prevention. Utöver det har också Rose Alliance en säkerhetsguide för sexarbetare och information om säker sex för sexarbetare.

Volontärarbete

I såväl Göteborg som Stockholm distribuerar inte prostitutionsenheterna kondomer i det uppsökande arbetet på gatan, trots att behovet uppenbarligen finns eftersom detta i nuläget görs av frivilligorganisationer, Rosenlundsstödet i Göteborg och i Stockholm görs det av enskilda individer från olika frivilligorganisationer.

.....

För att reducera utsatthet och risk för hiv är det fundamentalt att förbättra tillgängligheten till hiv-prevention, behandling och stöd för alla, inklusive de som sysselsätter sig med sexarbete. Omfattande, rättighetsbaserade program gällande hiv och sexarbete är kritiska för en framgångsrik hivrespons. En bevisad strategi, och grundläggande för UNAIDS synsätt, är att arbeta i partnerskap med sexarbetare för att identifiera deras behov och för att förespråka en politik och insatser som förbättrar deras hälsa, säkerhet och medverkan i aidsresponsen. [...]

Hiv och sexarbete är en komplex fråga och behöver bli förstådd som en sådan. Tillhandahållande av effektiv service till sexarbetare och deras kunder stöter ofta på hinder och motstånd som reflekterar komplexa och långvariga kulturella, religiösa och sociala dynamiker. Även om dessa hinder inte kommer överkommas över en natt eller enkelt, så kommer fördröjda åtgärder att adressera dessa faktorer endast fortsätta att underminera den globala hivresponsen. Genom en öppen dialog och evidensbaserade åtgärder kan en hållbar utveckling mot en universell tillgång till hivprevention, behandling, omsorg och stöd för sexarbetare uppnås.⁸ **UNAIDS Guidance Note on HIV and Sex Work**, 2009 (egen översättning, originaltext finns som bilaga)

.....

Det har också funnits ett flertal kortvariga projekt med visst fokus på hiv/STI-prevention och det finns också troligen enskilda initiativ som inte finns med beskrivningen i texten ovan som snarare bör ses som en allmän översikt.

.....

¹ (Smittskyddsinstitutet 2013)

² (Åkerman och Svedin 2012) s.7

³ (Levy 2014)

⁴ (Åkerman och Svedin 2012) s.44

⁵ (Levy 2014)

⁶ (Åkerman och Svedin 2012) s.61

⁷ (www.pro-tukipiste.fi 2013)

⁸ (UNAIDS 2009) s.24

INTERNATIONELLA RIKTLINJER OCH REKOMMENDATIONER

Inledning

Det finns ett flertal internationella dokument om hivrespons och sexarbete. I det här kapitlet presenteras några av de som ofta refereras till i det internationella preventionsarbetet. Gemensamt för alla de senaste internationella riktlinjerna är att sexarbetare, och deras organisationer, alltid rekommenderas vara en aktiv partner i allt hivpreventivt arbete samt att det anses nödvändigt att stödja självorganisering av sexarbetare för att uppnå detta.

UNAIDS Guidance Note on HIV and Sex Work

UNAIDS¹ är FN:s gemensamma program rörande hiv och aids. När **UNAIDS Guidance Note on HIV and Sex Work** gavs ut 2007 resulterade det i en massiv kritik från sexarbetsrörelsen vilket ledde till att sexarbetare själva konsulterades, en rådgivande grupp bildades bestående av bland annat sexarbetare, och en reviderad rapport publicerades i mars 2009. År 2012 utgavs ännu en upplaga av rapporten (som också den reviderades), denna gång med en bilaga skriven av den rådgivande gruppen.

UNAIDS baserar respons till HIV och sexarbete på tre evidensbaserade grundfundament.

1. Garantera universell tillgång till omfattande hivprevention, behandling, omsorg och stöd.
2. Bygga upp en stöttande omgivning, stärka partnerskap och utveckla valmöjligheter.
3. Reducera utsatthet och adressera strukturella problem.

För att garantera universell tillgång rekommenderas att man ser över strukturella barriärer såsom lagar och riktlinjer som kan försvåra, eller underminera, ett hivpreventivt arbete för såväl sexarbetare som deras kunder. Social stigmatisering och diskriminering av sexarbetare måste adresseras effektivt genom riktlinjer och insatser som garanterar sexarbetare ett liv fritt från såväl diskriminering, som våld och andra missförhållanden.

Sexarbetare är ofta offer för olika typer utav våld vilket är kopplat till oskyddat sex och ökad risk för hiv. Erfarenheter visar att våld mot sexarbetare kan minska när rättsväsendet, hälso- och sjukvården samt andra sociala insatser samarbetar med sexarbetsorganisationer och andra grupper från det civila samhället. Sexarbetare och deras kunder ska ha tillgång till högkvalitativ information och hälsoinsatser. Effektiva insatser bör bestå av flera kompletterande metoder inklusive uppsökande verksamhet och information från peers.² Hälsoinsatser riktade mot sexarbetare ska inkludera de speciella behov som män och transpersoner som säljer sex har då dessa grupper ofta blir underprioriterade av existerande hälsoinsatser.

Vidare måste hälsoinsatser respektera tystnadsplikten, undvika påtvingade synsätt och vara utvecklade tillsammans med den berörda gruppen. De ska också vara flexibla nog för att kunna bemöta alla sexarbeters specifika behov, inklusive sexarbetare som är migranter. Anställda inom hälso- och sjukvård ska informeras om de speciella behov sexarbetare, och deras kunder, har och vara flexibla nog att anpassa sig efter behov även i en lokal kontext. Många sexarbetare undviker mottagningar som är specifikt riktade mot sexarbetare så även andra mottagningar bör kunna närma sig ämnet på ett fördomsfritt sätt. Sexarbetare som använder droger kan behöva extra insatser inklusive behandling och skadereducerande insatser.

Att bygga upp en stöttande omgivning inkluderar att stötta självorganisering av sexarbetare. UNAIDS har länge ansett att självorganisering av nyckelgrupperna är centralt för en varaktig, och innovativ hivrespons. Utan involvering av sexarbetarna själva i såväl utveckling som implementering av insatser kommer aldrig dessa bli optimala.

Arbete mot socialt stigma och diskriminering är avgörande för att underlätta för sexarbetare att till fullo vara delaktiga i samhället och hälso- och omsorgspersonal, socialtjänst och rättsväsendet bör få särskild

träning för att förhindra upprätthållandet av diskriminerande förhållningssätt. Alla sexarbetare ska ha rätten att bestämma om de vill fortsätta sälja sex eller sluta. Insatser ska stötta sexarbetare att få det liv, den utbildning och arbetsträning de behöver för att göra informerade beslut och ha meningsfulla valmöjligheter i sina liv.

Reducerad utsatthet ska uppnås genom att adressera de faktorer som vanligtvis förknippas med ökad utsatthet för hiv exempelvis ojämlikhet, diskriminering, social exkludering och fattigdom. Insatser ska göras för att förhindra att barn och unga människor blir rekryterade till sexindustrin och alla former av barnarbete ska elimineras. Flyktingar, migranter och etniska minoriteters särskilda behov ska tillgodoses för att stärka deras valmöjligheter.

HIV and the Law: Risks, Rights & Health

The Global Commission on HIV and the Law³ etablerades på initiativ av UNAIDS 2010 för att utveckla genomförbara och evidensbaserade rekommendationer för en effektiv, rättighetsbaserad hivrespons och för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna för människor som lever med hiv samt nyckelgrupper i det hivpreventiva arbetet. Kommissionen fokuserade på lagar och praxis som kriminaliserar personer som lever med hiv och nyckelgrupper i hivpreventionen eller som förhindrar tillgång till behandling. De granskade också lagar och praxis som upprätthåller våld och diskriminering mot kvinnor samt frågor kring barns rättigheter.

Global Commission on HIV and the Law Rekommendationer (i urval)

För att garantera en effektiv, hållbar hivrespons som är förenlig med åtaganden gällande mänskliga rättigheter:

3.2 Länder måste förändra sitt förhållningssätt gällande sexarbete. Snarare än att straffa myndiga personer som i samtycke är involverade i sexarbete bör länder försäkra sig om säkra arbetsförhållanden och erbjuda sexarbetare och deras kunder tillgång till effektiv hiv- och hälsovård.

Länder bör:

3.2.1 Avskaffa lagar som förbjuder samtyckande myndiga personer att köpa eller sälja sex såväl som lagar som på annat sätt förbjuder kommersiell sex såsom lagar mot "omoraliska" inkomster samt kopplerilagstiftningar. Kompletterande rättsliga åtgärder bör antas för att garantera säkra arbetsförhållanden för sexarbetare.

3.2.2 Vidta alla åtgärder för att stoppa trakasserier från polis och våld mot sexarbetare.

3.2.3 Förbjuda obligatoriska hiv- och STI-tester för sexarbetare

3.2.4 Försäkra sig om att tillämpningen av lagar mot människohandel är noggrant riktade för att straffa de som använder våld eller hot om våld, oärlighet och tvång för att rekrytera människor till sexindustrin, eller som utnyttjar sexarbetare som är migranter genom skuldsaveri, våld eller frihetsberövande. Lagar mot människohandel bör användas för att förbjuda sexuell exploatering, men bör inte användas gentemot myndiga personer som är involverade i frivilligt sexarbete.

3.2.5 Upprätthålla lagar mot alla former av sexuellt utnyttjande av barn, och tydligt göra skillnad mellan sådana brott och frivilligt sexarbete av myndiga personer.⁴

HIV and the Law: Risks, Rights & Health, 2012 (egen översättning, originaltext finns som bilaga)

Kommissionen bestod av 15 framstående personer från den offentliga sektorn och leddes av Brasiliens tidigare president Fernando Henrique Cardoso. Kommissionens arbete utgick ifrån **UNAIDS Outcome Framework 2009-2011** och var konstruerat kring tre parter. Kommissionen som skulle bidra med kunskap, delta i möten och ge trovärdighet till resultat och rekommendationer. En rådgivande grupp bestående av 23 personer med expertis inom hiv, lagar, nyckelgrupper och mänskliga rättigheter.

Det hölls också sju "Regional Dialogues" för att garantera medverkan och inkludering av nyckelgrupper och beslutsfattare. I september 2011, i Oakland USA, hölls dialogen för höginkomstländer med svensk representation från RFSU, PG Väst och Rose Alliance. Den 9 juli 2012 släpptes kommissionens rapport med rekommendationer där två länder kritiserades särskilt hårt i kapitlet om sexarbete. USA

och PEPFAR (The U.S. President's Emergency Plan for AIDS Relief) som krävde att bidragsorganisationer behövde arbeta mot prostitution och trafficking som en del av sitt arbete med sexarbetare för att få hivmedel, samt Sverige och sexköpslagen. Sedan rapporten släpptes har Högsta domstolen i USA slagit fast att "the Anti-Prostitution Pledge" strider mot grundlagen med motivering att regeringen inte kan utnyttja finansiering för att reglera bidragsmottagarens ståndpunkter utanför det program som finansieras. I Sverige blev kritiken inte ens en uppmärksammas.

Prevention and treatment of hiv and other sexually transmitted infections in low-and middle income countries

Prevention and treatment of hiv and other sexually transmitted infections in low-and middle income countries – Recommendations for a public health approach⁵ är ett dokument med rekommendationer som publicerades i december 2012 och är ett samarbete mellan UNAIDS, WHO, UNFPA och NSWP.⁶ Dokumentet består av fyra "good practice" rekommendationer som är baserade på "sunt förnuft, etik och mänskliga rättigheter" och åtta evidensbaserade rekommendationer baserade på forskning och en enkät gjord bland sexarbetare.

"Good practice" rekommendationerna handlar om avkriminalisering av sexarbete, anti-diskrimineringsåtgärder, fördomsfria hälsoinsatser och arbete mot våld. De evidensbaserade rekommendationerna rör tillgång till kondomer, och information om hur man använder dem, och annan hiv/STI-prevention inklusive rätt till behandling. Det rekommenderas också att man ska underlätta sexarbeters "community empowerment".

WHO/UNAIDS/UNFPA/NSWP

"Good practice" rekommendationer

1. Alla länder bör arbeta för en avkriminalisering av sexarbete och en eliminering av orättvisa tillämpningar av civilrättsliga lagar och åtgärder gentemot sexarbetare
2. Stater bör etablera antidiskriminerings- och andra rättighetsbaserade lagar för att skydda mot diskriminering och våld och andra kränkningar av rättigheter som sexarbetare upplever för att förverkliga deras mänskliga rättigheter och reducera deras utsatthet för hiv och påverkan av aids. Antidiskrimineringslagar och riktlinjer bör garantera sexarbeters rätt till sociala-, hälsofrämjande- och ekonomiska insatser.
3. Hälsofrämjande insatser bör göras tillgängliga och godtagbara för sexarbetare baserade på principer om stigasänkning, anti-diskriminering och rätten till hälsa.
4. Våld mot sexarbetare är en riskfaktor för hiv och måste förebyggas och adresseras i partnerskap med sexarbetare och organisationer ledda av sexarbetare.⁸

Prevention and treatment of HIV and other sexually transmitted infections in low-and middle-income countries – Recommendations for a public health approach, 2012 (egen översättning, originaltext finns som bilaga)

När dokumentet publicerades uttryckte många berörda parter ett behov av att få veta hur man skulle implementera rekommendationerna. Det resulterade i ett implementeringsverktyg som färdigställdes vid en konsultation i Ghana i maj 2013 där 60 personer deltog, varav 15 var sexarbetare. **Implementing Comprehensive HIV/STI Programmes with Sex Workers; Practical approaches from collaborative interventions** utgavs i oktober 2013 och där betonas vikten av "community empowerment" och att det är centralt för en effektiv hivrespons. Det slutgiltiga målet är att sexarbetarnas egna organisationer ska ansvara för framtida hiv/STI-prevention och behandling då det anses vara det som är rätt ur ett mänskligt rättighetsperspektiv samt mest effektivt och långsiktigt hållbart.

Till skillnad från de tidigare rekommendationerna, som riktade sig till låg- och medelinkomstländer, så påpekas det i implementeringsverktyget att dess grundläggande principer, rekommendationer och praktiska åtgärder är lika relevanta för höginkomstländer och bör ses som lägsta globala standard.

Slutligen kan det vara värt att nämna att **ILO- International Labour Organisation**, som är en del av FN, sedan flera år anser att hivprevention för sexarbetare täcks av deras rekommendationer om hiv och aids på arbetsplatser och alltså bör behandlas som en arbetsrättslig åtgärd.

ILO

ILOs rekommendation om HIV och AIDS (Nr 200) är tillämplig på både sexarbetare och deras kunder

Rekommendation Nr.200 är tillämplig på alla arbetstagare som utför arbete i någon form eller på några villkor samt på alla arbetsplatser, inkluderat personer i varje anställning eller yrkesutövning, alla sektorer av näringslivet, såväl privata som offentliga, formella och informella (paragraf 2). Arbetsplats är definierad som varje plats där arbetstagare bedriver sin verksamhet, och arbetstagare inkluderar varje person som arbetar, oavsett i vilken form eller på vilka villkor detta sker (Paragraf 1).

Rekommendation Nr. 200 efterlyser åtgärder som ska vidtas på och genom arbetsplatsen för att underlätta tillgången till hivprevention, behandling, vård och stöd för arbetstagare, deras familjer och anhöriga (paragraf 3).ILOs diskrimineringskonvention (anställning och yrkesutövning), 1958 (nr 111): Konvention nr 111 ger lika möjligheter till sysselsättning för alla män och kvinnor.⁹ www.ilo.org/aids (egen översättning, originaltext finns som bilaga)

Källor:

www.unaids.org

www.who.org

www.ilo.org

www.nswp.org

¹ (UNAIDS, 2011)

² Se kapitel om Peer to peer i hivpreventionen

³ (Commission on Hiv and the Law, 2012)

⁴ (Commission on Hiv and the Law, 2012) s.43

⁵ (WHO/UNFPA/UNAIDS/NSWP, 2012)

⁶ NSWP är en förkortning av the Global Network of Sex Work Projects och är den globala rättighetsorganisationen för sexarbetare.

⁷ Community empowerment betyder ungefär självmakt inom gruppen

⁸ (WHO/UNFPA/UNAIDS/NSWP, 2012) s.8

⁹ (ILO)

Bakgrund

Ordet "peer" betyder jämlike, någon som har liknande erfarenheter eller bakgrund som en själv. Det finns en rad tolkningar och definitioner av "peer work". Correlation Network, ett EU-finansierat projekt om hälsa och social inkludering, använder följande definition: "Peer work is a freestanding initiative or a collaboration between community members and an agency, aiming at meaningful involvement of peers and based on principles of mutuality and empowerment."¹

Peer work startade i skolor med elever som undervisade andra elever. Inlärningsmodellen började användas i USA på 1950-talet och utvecklades till att vara en metod för att ge hälsoråd, exempelvis om tobak, på skolor. Det var en envägskommunikation från exempelvis läraren via en elev till en annan elev. De som rekryterades som peerutbildare var ofta de "bra" eleverna som skulle utbilda de "dåliga" eleverna. Syftet var att sprida information via en person som ansågs vara en "jämlike", och därför lättare kunde få ut informationen till de övriga eleverna.

Numera är det vanligt att man använder peerutbildare i hälsovårdande insatser över hela världen, särskilt inom hivprevention och reproduktiv hälsa och ofta bland unga människor. Det handlar fortfarande ofta om envägskommunikation för att sprida information med ökad kunskap som mål. En eller flera personer rekryteras och tränas för att undervisa sina peers inom specifika hälsoområden. Målet är att öka kunskapen i gruppen och förbättra attityder för att lära dem ta ansvar och skydda sin egen hälsa. Ofta vill man förstärka positiva beteenden och eliminera destruktiva beteenden i målgruppen.

Idén om peer work som ett verktyg för hälsointerventioner vidareutvecklades av the Trimbos Institute 1992-1994 och resulterade i manualen "The European peer support manual for AIDS prevention in intravenous drug user communities".² Målet var fortfarande att sprida information, i detta fall till drog-användare, men konceptet "peer support" beskrevs som en metod där målgruppen själv skulle vara en aktiv, involverad samarbetspartner och både ta del av och sprida information. Denna metod används numera särskilt bland grupper som är marginaliserade i samhället, exempelvis sexarbetare, då många stigmatiserade grupper är svåra att nå för andra än peers.³

Peer work

Peer work används ofta som en paraplyterm för att beskriva en rad metoder som har som grundvärdering att peers är centrala för alla aktiviteter och ska vara involverade från början, inte bara agera budbärare. Peers kan agera stödjande resurs till sina jämlikar, till yrkesutövare och till beslutsfattare. De är nödvändiga för att åstadkomma förändring och en självklar samarbetspartner då de oftast är mer framgångsrika på att informera och stödja sina kamrater än professionella yrkesutövare. **Peer education** används fortfarande och peerutbildare ska informera och agera kunskapshöjande resurs gentemot sina peers. Men det är en tydlig skillnad mellan den som ger och den som får information. Därmed tas inte den ena personens resurser med i beräkningen och inget ömsesidigt utbyte uppstår naturligt.

Peer support handlar om andra uppgifter än informationsspridning såsom "empowerment", arbete mot stigmatisering och påverkansarbete för att förändra situationen för gruppen ur ett större perspektiv. Fokus ligger på vad som är bra för den egna gruppen och hur man kan förbättra dess situation. Peer support kan också underlätta och uppmuntra ett meningsfullt samarbete mellan självorganiserade grupper och andra aktörer.

Peer support är inte stöd som ges från någon som kan mer än sin peer. Det är stöd som ges mellan jämlikar och kommunikationen ska gå åt båda håll. Det handlar inte heller om att stötta sina vänner bara för att man tycker om dem utan bygger på att man har liknande gemensamma erfarenheter och en förståel-

se för det, ett förtroende och en vilja att lära av varandra och växa. Peer support handlar inte heller om att stödja någon att fortsätta göra det de alltid gjort, utan om att hjälpa varandra framåt och bli redo för framtida utmaningar.

St James infirmary - USA

St James Infirmary grundades 1999 av COYOTE (Call Off Your Old Tired Ethics) och The Exotic Dancers' Alliance i samarbete med San Franciscos hälsodepartements enhet för sti/hivprevention. St James Infirmary drivs av nuvarande och före detta sexarbetare från olika delar av sexindustrin. Deras uppdrag är att ge empatisk och fördomsfri vård och omsorg till sexarbetare samt förhindra arbetsrelaterade sjukdomar och skador genom ett brett utbud av tjänster. St James Infirmaries målgrupp är sexarbetare av alla könsidentiteter och sexuella läggningar, deras barn och partners. De flesta klienter bor i San Francisco men deras upptagningsområde är hela the Greater bay area och de tar även emot sexarbetare från andra stater. I det breda utbudet av tjänster som erbjuds finns primärvård, hormonbehandling för transpersoner, hiv/STI/HVC testning och rådgivning, STI behandling, sprututbyte, hepatit A och B vaccinationer samt TB screening. Hittills har St James Infirmary gett klinikbaserade hälso- och sjukvårdstjänster till över 3200 sexarbetare, deras barn och partners. De har genom uppsökande verksamhet, inklusive testning, varit i kontakt med 20.000 sexarbetare i upptagningsområdet. Årligen har de ca 4500 besök på kliniken och utför ca 2000 insatser, som testning av STI, i det uppsökande arbetet. 70% av sexarbetarna har aldrig pratat om sexarbete med personal inom hälsa och omsorg innan de kommer till kliniken första gången. De erbjuds ett brett utbud av peer verksamhet, med ett fördomsfritt förhållningssätt, så att klienterna känner sig bekväma att diskutera hälsorelaterade frågor utan rädsla för att bli illa behandlade eller oro för att de inte ska få adekvat vård till följd av fördomar mot sexarbete.

Källa: stjamesinfirmary.org

The Women's Legal Centre (WLC) - Sydafrika

WLC är baserade i Kapstaden, Sydafrika och tillhandahåller juridiska tjänster till sexarbetare i samarbete med organisationer för sexarbetare. Sexarbete är kriminaliserat i Sydafrika och sexarbetare utsätts för trakasserier, hot och andra övergrepp från polisen som använder olika ordningslagar för att arrestera och häkta sexarbetare. Ofta leder detta till att sexarbetare behöver betala höga böter för att bli frisläppta. WLC började sin uppsökande verksamhet med att göra workshops om mänskliga rättigheter för sexarbetare. Senare utbildade man, och anställde, fyra sexarbetare (några före detta och några nuvarande) för att arbeta som juridiska biträden. Att de som ger juridisk rådgivning har egen erfarenhet har upplevts som positivt då de själva har haft problem med polisen och vet vilka svårigheter sexarbetare kan uppleva. Sitt uppsökande arbete gör WLC i samarbete med SWEAT (Sex Worker Education and Advocacy Taskforce), de tillhandahåller juridisk information och rådgivning till sexarbete av alla könsidentiteter. De bistår även vid domstolsförhandlingar och anmäler polisövergrepp. De har också en hjälplinje som bemannas dygnet runt.

Källa: opensocietyfoundations.org

Star-Star - Makedonien

Star-Star är en sexarbetsorganisation som har arbetat med hivprevention i den egna gruppen sedan 2010. Arbetet stärktes 2012 då de fick bidrag från The Global Fund. De flesta medlemmar är sexarbetare som arbetar inomhus så arbetet har fokuserats på arenor som är svårtillgängliga för andra organisationer som arbetar med hiv och STI-prevention för sexarbetare. Star-Star distribuerar kondomer, glidmedel och information. De utför också formell och informell peerutbildning och informationsspridning. För att garantera adekvat information och för att öka kunskapen bland sexarbetare som arbetar på gatan besöker även Star-Star de sexarbetarna en dag i veckan. På vintern tar de med sig te och kaffe, och på somrarna har de informella samtal på bänkarna längs med gatan där sexarbetare arbetar. Vid dessa informella möten distribueras också tidningen "By Us To Us" som ges ut, av Star-Star, en gång i månaden. Tidningen fungerar som ett redskap i hiv/STI-preventionen och för ett få ut allmän information om hälsa och rättigheter. Även om Star-star inte distribuerar kondomer på gatan (det finns redan en organisation som gör det) så kommer ofta de sexarbetarna förbi Star-Stars kontor och hämtar kondomer eftersom kontoret ligger i samma område som gatuarenan. Star-Star går även till hotellen dit sexarbetare ofta tar sina kunder för att lämna information och kondomer. Star-Star informerar även om service som ges av partnerorganisationen HOPS och uppmuntrar sexarbetare att göra regelbundna hiv/STI-tester och andra hälsotester. Star-Star anser att ett aktivt deltagande av målgruppen bidrar till en effektiv hivprevention och att man på så sätt också möjliggör att information når sexarbetare från alla olika arenor. **Källa:** Star-star

Meningsfull involvering

Centralt för peer work är alltid en meningsfull involvering av peers. Exempel på meningsfull involvering är att sexarbetare själva anses vara experter på sexarbeters situation och alltid har rätten att tala i egen sak. Sexarbetare är involverade på alla nivåer av planering och implementering av hälsovårdande- och sociala insatser. Sexarbetare anses vara en partner i hivpreventionen, inte en riskgrupp.

Ofta så involveras sexarbetare endast symboliskt, utan att egentligen ha någon uppgift utöver att vara ett alibi för att gruppen har konsulterats eller kontaktats. En av de bästa teoretisk förklaringsmodellerna av olika former av deltagande är "the Participation ladder" av Arnstein.⁴

Arnstein graderade de olika formerna av medborgardeltagande och identifierade också konceptet om "tomt" deltagande, när grupper konsulteras utan att deras åsikt ges något värde.

Arnsteins 'stege' om ökande deltagande är :

1-2. Manipulering och terapi: inget aktivt deltagande utan målet är att rehabilitera eller bota de som deltar.

3. Information: att få information är det första steget mot aktivt deltagande men oftast är det en envägskommunikation.

4. Konsultation: är ännu ett steg i rätt riktning, men det finns ingen garanti för att de som konsulteras får chansen att framföra sina åsikter.

5. Inkludering: råd kan ges av de som konsulteras, men makthavaren behåller rätten att bedöma dess genomförbarhet och legitimitet.

6. Partnerskap: makt omfördelas genom förhandling och planering och beslutsfattande ansvar delas mellan medborgare och makthavare.

7. Delegerad makt: en majoritet av beslutsfattande poster innehas av medborgare som har delegerad makt att fatta beslut.

8. Medborgarkontroll: de som tidigare inte hade någon makt, har all makt (planering, beslutsfattande och hantering) i sina händer.

Principer och värderingar

Peer work, som det beskrivs i Correlations IIs program, baseras på ett starkt engagemang för:

- Folkhälsan
- Social inkludering
- Empowerment
- Ömsesidig respekt
- Meningsfull involvering

Man anser att de följande principerna är nödvändiga delar av peer work:

- Jämställdhet
- Självbestämmande
- Genuin och full involvering
- Att bygga på styrkor
- Community utveckling
- Möta människor där de är
- Ömsesidig respekt

Det finns många anledningar till varför peer work spelar en viktig roll i arbetet med marginaliserade grupper utöver informationsspridning och kunskapshöjande insatser. Peers kan agera rådgivande för en mer effektiv hivprevention och en mer behovsanpassad sjukvård. Meningsfull involvering av samhällets

marginaliserade grupper ökar chansen till bättre lagar och praxis vilket gynnar samhället i stort. Att inkludera marginaliserade grupper, deras organisationer och åsikter, förbättrar på lång sikt gruppens situation samt bör anses vara en viktig del för att motverka stigma och diskriminering generellt i samhället. Att involvera peers är något som rekommenderas, och anses vara en central del av det hivpreventiva arbetet, av såväl FN som Världshälsoorganisationen.

Källa: <http://www.peerinvolvement.eu/>

Davida - Brasilien

Davida är en sexarbetsorganisation i Rio de Janeiro, Brasilien, som startades 1992 av fd sexarbetaren Gabriela Leite. Davida anspelar på uttrycket "Mulheres da vida" (ung. Kvinnor från livet) som är ett uttryck som används i Brasilien när man pratar om sexarbetare. Organisationen arbetar med hivprevention, mot diskriminering och för ett erkännande av sexarbete som ett vanligt arbete. 2005 startade organisationen klädmärket Daspu, en förkortning av "das putas" ("från hororna"). Den första kollektionen bestod av T-shirts och alla modellerna var sexarbetare. 2006 anställdes modedesignern Rafaela Monteiro. Sedan 2005 har Daspu haft ett flertal modevisningar, bland annat på de Internationella Aidskonferenserna. Kläderna har även funnits i Brasilianska Vogue och säljs över hela Brasilien. Projektets främsta mål är "empowerment" och att arbeta mot stigma och vinsten från försäljningen går till Davidas övriga projekt, inklusive hivprevention. **Källa: davida.org.br**

Scarlet Alliance – Australien

Scarlet Alliance är den nationella paraplyorganisationen för, och av, sexarbetare i Australien. Scarlet Alliance har en aktiv roll i den nationella hivstrategin och är medlemmar i AFAO (Australian Federation of Aids Organisations). Organisationen producerar internetbaserad information kring hälsa, rättigheter och säkerhet för sexarbetare samt agerar resurs till såväl beslutsfattare som hälso- och sjukvårdspersonal. Dessutom har Scarlet Alliance arbetat internationellt för att marknadsföra den model av hivprevention de anser har varit mest effektiv för hiv/STI-prevention för sexarbetare och deras kunder. Scarlet Alliance arbetar också med peer to peer arbete, såväl på nationell som regional nivå genom sina medlemsorganisationer och håller ofta föreläsningar om bland annat hälsa, forskning, mänskliga rättigheter och migration. **Källa: www.scarletalliance.org.au**

KASH – Kenya

I Kenya är hivprevalensen uppskattningsvis 15%, och i staden Kisumu lever 60% av sexarbetarna med hiv. KASH (Keeping Alive Societies Hope) har jobbat med sexarbetare i nio år och organisationen startades först för att arbeta med hivprevention i den gruppen. Fokus skiftade efter ett tag då det stod klart att polisbrutalitет var ett större problem, och att övergrepp från polisen hade en negativ påverkan på hivprevention. År 2007 gjorde Kenya's Federation of Women Lawyers i Kisumu en enkät bland sexarbetare och fann att sexarbetare uppgav att den grupp som utsatte dem för flest övergrepp var polisen, mer än alla andra grupper inklusive kunder. Många sexarbetare trodde inte att de hade rätt att göra något åt saken eftersom deras arbete är kriminaliserat. De uppgav också att de inte vågade anmäla våldtäkt då de trodde de skulle få höra "Prostituerade kan inte våldtas". 2007 startade KASH en serie workshops för poliser och sexarbetare där man diskuterade och lärde sig om hiv och aids, Kenyas lagar kring sexarbete och fick en ökad förståelse för de utmaningar respektive grupp stod inför. Efter det valdes 10 poliser och 10 sexarbetare ut för att agera som peer educators i den egna gruppen. De utvecklade tillsammans ett system för att dokumentera polisövergrepp mot sexarbetare och hade regelbundna möten med såväl den egna gruppen som med varandra. Utöver det tränades ett antal sexarbetare till juridiska biträden för att kunna ge juridisk hjälp till sina kollegor. Idag är fem sexarbetare anställda på KASH och peer-programmet är en integrerad del av polisen i Kisumus utbildning och över 700 poliser har deltagit hittills. KASH ser nu över hur man kan inkludera MSM i samarbetet.

Källa: kash.org.ke

¹ (Correlation Network 2011)

² (Trimbos Institute u.d.)

³ (WHO/UNFPA/UNAIDS/NSWP/The World Bank 2013)

⁴ (Arnstein July 1969)

VILKA ÄR VÅRA INFORMANTER?

Inledning

Vilka är de egentligen, de där som säljer sexuella tjänster? Antalet rapporter och undersökningar som försökt svara på den frågan är många, och ibland görs svävande antaganden baserat på den grupp man lyckats nå. Det händer också att yrkesverksamma, som möter personer som säljer sexuella tjänster i sitt arbete, slentrianmässigt uttalar sig om sexarbetare i allmänhet baserat på de personer de möter.

Det resultat en rapport redovisar är en del av sanningen, men inte hela, och de personer som en yrkesutövare möter är möjligtvis representativa för de sexarbetare som är i behov av just den servicen denne erbjuder. Sexarbetare som arbetar inomhus anses svårare att nå så många studier görs på utomhusarenan. Sedan appliceras inhämtad kunskap om den minoritet som arbetar utomhus på den majoritet som arbetar inomhus, och en "sanning" om människor i sexindustrin skapas för att sen reproduceras i rapporter som följer.

Det är därför viktigt att komma ihåg att verkligheten är mer komplex än så och att de flesta sexarbetare aldrig räknas in i studie eller söker kontakt med myndigheter i egenskap av sexarbetare, så i realiteten finns de inte med i någon beskrivning av gruppen. De resultat som följer är endast representativt för en grupp sexarbetare, nämligen de 124 personer som har deltagit i just den här undersökningen.

.....
Som synes i uppräknningen av informanter ovan har endast en person med egna prostitutionserfarenheter intervjuats. Det hade varit önskvärt med fler – det vill säga att låta både män och kvinnor i prostitutionen komma till tals. Försök har gjorts att komma i kontakt med fler informanter med prostitutionserfarenheter, men tyvärr har detta inte lyckats.¹ **Kännedom om prostitution 2003**, Socialstyrelsen
.....

I det här kapitlet redovisas informanternas svar kring sociodemografiska faktorer samt information kring sexarbetet i sig. Till skillnad från en del andra undersökningar så har vi inte haft något särskilt fokus på att få en jämn, eller representativ, könsfördelning bland våra informanter.

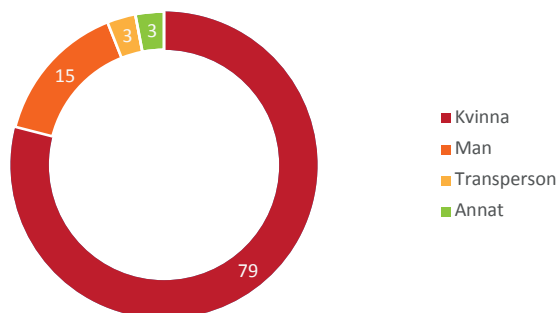
Målet har snarare varit att främst få information från de som säljer sexuella tjänster, relativt regelbundet, under en längre tid då den gruppen är central att påverka genom riktad hiv/STI-prevention för sexarbetare. Dels för att de ofta sätter normen för hur och vilka sexuella tjänster som erbjuds,² dels för att de som enbart säljer sexuella tjänster vid ett fåtal enskilda tillfällen är mindre benägna att söka information kring rättigheter, säkerhet och hälsa för sexarbetare då de ofta inte identifierar sig med gruppen.³

"Jag tror att om man frågar människor om de har sålt sex någon gång i år, då är det fler killar som svarar ja. Men om man frågar om man sålt sex varje månad under året, då är det nog fler kvinnor än män som gjort det." Kvinna, 26 år

Könsidentitet

En stor del av de som svarat på enkäten identifierar sig som kvinnor och man kan anta att det är beroende på att det är den gruppen som rör sig på de mer etablerade annonsforumen på internet som vi fokuserat på. Män annonserar ofta på forum som inte alltid har en direkt anknytning till sexarbete, utan snarare på allmänna kontaktsidor, samt söker kontakter på mer informella mötesplatser.⁴ De finns

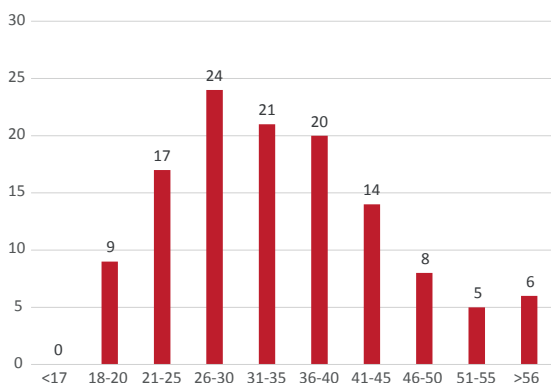
också studier som visar att majoriteten av de män som säljer sex gör det ett fåtal gånger under ett år. I den svenska delen av EMIS (The European MSM Internet Survey) så uppgav 108 män att de sålt sexuella tjänster under det senaste 12 månaderna, av dessa hade 15 män gjort det mer än tio gånger.⁵

Vilket kön identifierar du dig som?
(Redovisat i procent)

Ålder

De som har svarat på enkäten är mellan 18 och 76 år, 27 procent är över 40 år. I rapporten **Prostitution i Danmark** av SFI - Det nationale forskningscenter for valfærd från 2011 presenteras bland annat resultatet av en enkätundersökning gjord bland 290 sexarbetare i Danmark, av dessa är drygt 30 procent över 40 år.⁶

Hur gammal är du?
(Redovisat i antal personer)

Våra informanter har en genomsnittsålder på 34,9 år och en medianålder på 34 år. Kvinnornas genomsnittsålder är 35 år, medianålder 34 år. Männens genomsnittsålder är något högre, 36 år, medan medianåldern ligger lägre på 33 år. De som identifierat sig som transpersoner ligger lägre än genomsnittet bland informanterna liksom de personer som identifierat sig som "annat".

Sexuell identitet

Drygt hälften, 53 procent, av männen identifierar sig som homosexuella och en dryg femtedel, 21 procent, som bisexuella. Hälften av kvinnorna identifierar sig som heterosexuella och det näst vanligaste svarsalternativet är bisexuell, 41 procent. Bland de övriga informanterna är det vanligaste svaret "bisexuell". Detta är liknande siffror som kommit fram i andra undersökningar där ungefär hälften av de kvinnliga informanterna identifierat sig som bisexuella,⁷ vilket inte överensstämmer med det vanliga antagandet att majoriteten av kvinnliga sexarbetare är heterosexuella.

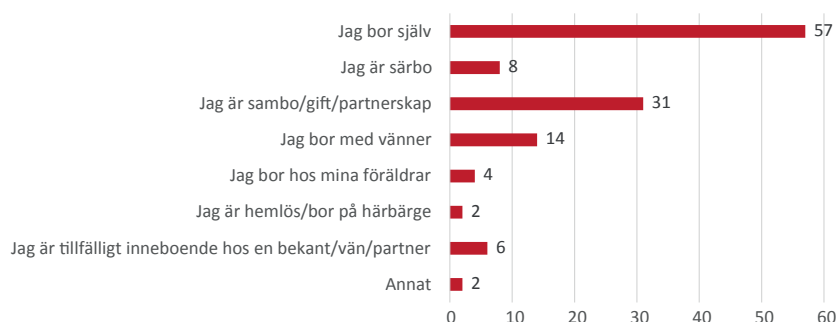

”Det finns väl inget jobb där en alternativ sexuell läggning är så accepterat som i det här, det är ju snarare en tillgång” Kvinna, 27 år

Boendesituation

Knappt hälften, 46 procent, av sexarbetarna som svarat på enkäten bor själva. Det är samma siffra som gäller för Sverige i allmänhet där siffran för ensamhushåll är kring 46 procent.⁸

Vilket av följande beskriver bäst din boendesituation?
(Redovisat i antal personer)

Barn

Av informanterna uppger 36 procent att de har barn, 42 procent av kvinnorna och 21 procent av männen. I Sverige är den genomsnittliga förstagångsföderskan strax under 29 år.⁹ Tittar man på samtliga informanter som är 29 år eller äldre har 51 procent barn. Av de kvinnliga informanterna, i samma åldersgrupp, uppger 59 procent att de har barn. Bland de informanter som har barn säger 23 procent att de oroar sig för att förlora vårdnaden om sina barn på grund av sitt arbete.

Utbildningsnivå

I den danska undersökningen så konstaterades det att det var stor spridning gällande utbildningsnivå bland deras informanter, allt från grundskola till högre utbildningar. Vanligast med eftergymnasiala

utbildningar var det bland de kvinnor som arbetar som eskorter.¹⁰ Av våra informanter har 55 procent studerat på högskolenivå och knappt hälften av dessa har en examen.

Vilken är din högsta utbildningsnivå?

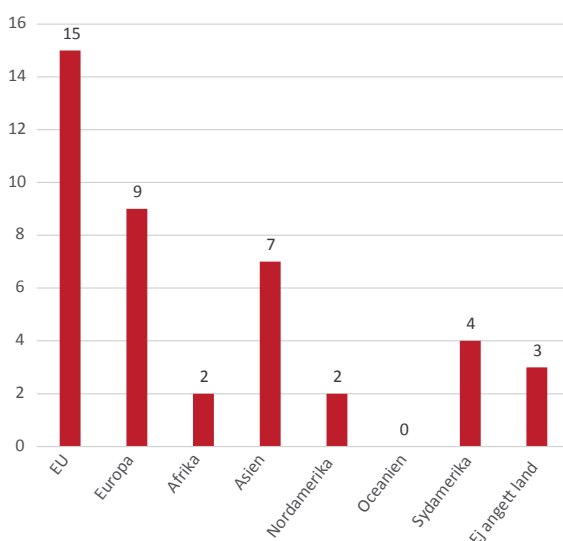
(Redovisat i antal personer)

”I have a BA in international hospitality and tourism, graduated from a UK university” Kvinna, 35 år

Enligt Högskoleverkets statistik så har 32 procent av personer i åldern 25-64 år en högskoleutbildning. I samma åldersgrupp bland våra informanter har 29 procent en högskoleexamen.¹¹ Det är 20 informanter som uppger att de har sexarbete som en extrainkomst vid sidan av studier. Att sexarbete används för att finansiera studier är inte ovanligt. I Suzanne Jenkins **Beyond Gender: an examination of exploitation in sex work** presenteras resultatet av en enkätundersökning som fokuserade på inomhuseskorter boende i höginkomstländer. Av 483 informanter svarade 38 procent att de sålt sexuella tjänster för att finansiera studier.¹²

Ursprungsländer

I vilket land är du född och/eller uppväxt? Om du är född i ett land, men uppvuxen i ett annat så välj då det land du identifierar dig mest med. (Redovisat i antal personer. N=42)

Av de som har svarat på enkäten är två tredjedelar födda i Sverige och de övrigas ursprungsländer redovisas uppdelat efter världsdel. Europa är uppdelat i huruvida länder tillhör EU eller inte då det påverkar rätten att arbeta i Sverige.

Av de 42 personer som anger att de inte är födda i Sverige är 17 bosatta i Sverige. Fem personer uppger att de bott i Sverige sen de var barn, sex personer att de har kommit till Sverige som vuxna och har svenskt medborgarskap/permanent uppehållstillstånd, fem stycken att de bor i Sverige men inte har svenskt medborgarskap/permanent uppehållstillstånd och en person är asylsökande.

"I don't particularly enjoy sex work, but for now it's better than my other options. I'm trying to save enough money to start my own business in the future, so it's worth it as I'm investing in my future."
Kvinna, 25 år

Av de övriga 25 informanterna uppger tolv personer att de har medborgarskap i ett annat EU-land och befinner sig i Sverige tillfälligt, åtta personer uppger att de har medborgarskap i ett land utanför EU och befinner sig i Sverige tillfälligt och tre personer har svarat "annat". Av de som valt svarsalternativet "annat" beskrivs situationen exempelvis vara residens i ett annat EU-land men medborgarskap i ett land utanför EU vilket medger tillstånd att resa, men inte arbeta, inom EU. Två personer specificerar inte sitt svar utöver att de inte är födda i Sverige.

Sex work may be criminalized or an accepted occupation; it may be predominantly establishment-based or street-based. Sex workers may be undocumented migrants, highly mobile or selling sex in their own locality. HIV programmes need to be sensitive to the diversity of cultures of people working in the sex industry. What it means to be part of a sex work "community" varies depending on the culture, ethnicity, language, location and socioeconomic position of the particular sex workers. As a result of these different contexts, different sex work communities have different needs and challenges that may be addressed through community empowerment initiatives.¹³ **Implementing Comprehensive HIV/STI Programmes with Sex Workers**, WHO/UNFPA/UNAIDS/NSWP/Worldbank.

Vad gör våra informanter?

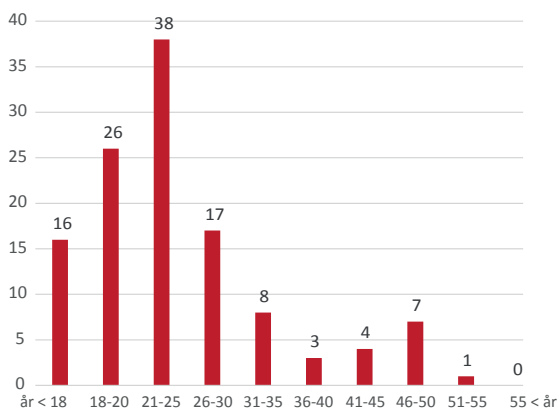

Markera det alternativ som passar bäst in på dig.
(Redovisat i procent. Bortfall 4)

När började de sälja sexuella tjänster?

På frågan "Hur gammal var du när du började sälja sexuella tjänster i någon form?" är genomsnittsåldern 25,3 år. Medianåldern är 23 år, alltså har hälften av informanterna börjat sälja sex senast när de var 23 år. I den danska undersökningen hade färre än 10 procent börjat innan de fyllt 18 år¹⁴ och av våra

informanter har 13 procent, 16 personer, börjat sälja sexuella tjänster innan de fyllt 18 och av dessa har hälften börjat när de var 17 år. Den lägsta åldern som uppgivits (av två personer) är 13 år. Tretton personer började med sexarbete vid 40 år eller senare, högsta angiven ålder är 52 år.

Hur gammal var du när du började arbeta med sexuella tjänster i någon form?
(Redovisat i antal personer. Bortfall 4)

.....
Är den genomsnittliga ålder när man börjar sälja sex 13 år? Det är ett relativt vanligt påstående och ofta refereras det till en undersökning från 1982, "Victimization of Street Prostitutes", av M.H. Silbert och A.M. Pines¹⁵ gjord bland 200 gatuarbetare i San Francisco där det inte nämns en ålder men hänvisas till en annan text av samma författare där samma 200 gatuarbetare i San Francisco, i genomsnitt, uppgav att de hade sitt första samlag med en pojkvän när de var 13,5 år. Snittåldern för när de började sälja sex var 16,1 år. Användandet av resultat som bygger på enbart en arena, i en stad, för mer än 30 år sedan som representativt för alla sexarbetare överallt är problematiskt, i synnerhet när resultatet förvrängs. En senare undersökning, som refereras till är från 2001, "The Commercial Sexual Exploitation of Children In the U. S., Canada and Mexico" av R. Estes och N. Weiner.¹⁶ I den studien har bara minderåriga dokumenterats, alltså har ingen person över 18 år räknats med i statistiken. Om man däremot inkluderar personer som är myndiga är det ganska uppenbart att en genomsnittsålder på 13 år inte stämmer eftersom det då för varje 17-åring måste finnas en nioåring (eller fyra 12-åringar), och för varje 21-åring en femåring.
.....

Varför började de sälja sexuella tjänster?

"Jag ville undvika att hamna hos kronofogden. Kände mig dock inte tvungen, det var fortfarande ett frivilligt val och de ekonomiska problemen var snarare den sista pushen som fick mig att våga, då jag länge velat sälja sex." Kvinna, 31 år

Den vanligaste anledningen till att informanterna började sälja sexuella tjänster var att man ansåg det vara en god möjlighet att tjäna pengar, 64 procent. Sexuell nyfikenhet var det näst vanligaste svaret, 48 procent. I den danska undersökningen var sexuell nyfikenhet det vanligaste svaret på samma fråga, 47 procent.¹⁷

"Jag ville förverkliga en sexuell fantasi. Jag vill tjäna pengar på något som jag tidigare gett bort gratis." Kvinna, 48 år

Vad var den viktigaste anledningen/anledningarna till att du började sälja sexuella tjänster? Du kan kryssa i flera olika alternativ. (Redovisat i antal markeringar. Bortfall 4)

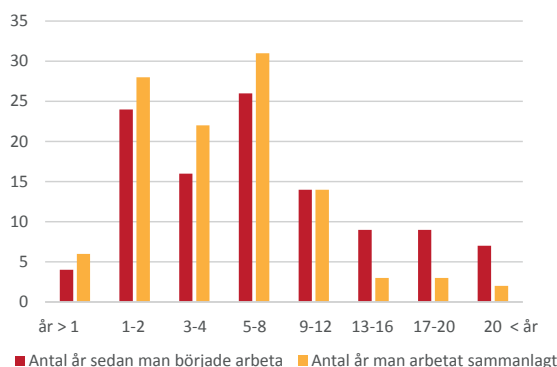
Två personer svarar att de tvingats sälja sex av en annan person och 9 procent, 11 personer, uppger att de behövde pengar till droger/alkohol vilket gör dessa svarsalternativ till de med lägst antal markeringar. I den danska undersökningen uppgav 4 procent att de kände sig tvingade av andra och 8 procent att behov av pengar för finansiera ett missbruk var en av huvudanledningarna till att de började sälja sex.¹⁸ Andra anledningar som våra informanter uppger är att det var en sexuell fantasi, att det verkade intressant och att det ledde till att man fick resa. En informant säger att det var en form av självskadebeteende.

”Jag såg det som ett straff för något jag gjort som jag ansåg varit korkat/dum i huvudet och skämt ut mig, då kändes det bättre efteråt.” Kvinna, 20 år

Hur länge har de arbetat med sexarbete?

Det finns ofta en föreställning om att sexarbete är något man börjar med, gör under en period, och sen slutar med. Men många av våra informanter beskriver det som något de gjort i perioder, av olika anledningar och på olika sätt. Även synen på sexarbetet ändrades utifrån hur livet såg ut i övrigt.

”Jag gick ju på gatan när jag var tonåring, men då var det ju mest för pengar till knark. Sen levde jag ett ”normalt” liv i massor med år och började sälja sex igen när jag var närmare 50. Visst är pengarna ett bra tillskott men jag gör det mest för att det är roligt.” Kvinna, 52 år

Antal år sedan man började arbeta och antal år man arbetat sammanlagt. (Redovisat i antal personer. Bortfall 15)

Enligt den information som lämnats kan man dra slutsatsen att ungefär hälften tagit pauser från arbetet. Det syns också i skillnaden mellan antal år man arbetat med att sälja sexuella tjänster, där medeltalet är 6 år och medianen 4 år, och antal år sedan man sålde sex första gången där medeltalet är 8,5 år och medianen 8 år. Såväl i denna studie som i den danska uppgav 23 procent att det var mer än 12 år sedan de sålde sexuella tjänster för första gången.¹⁹

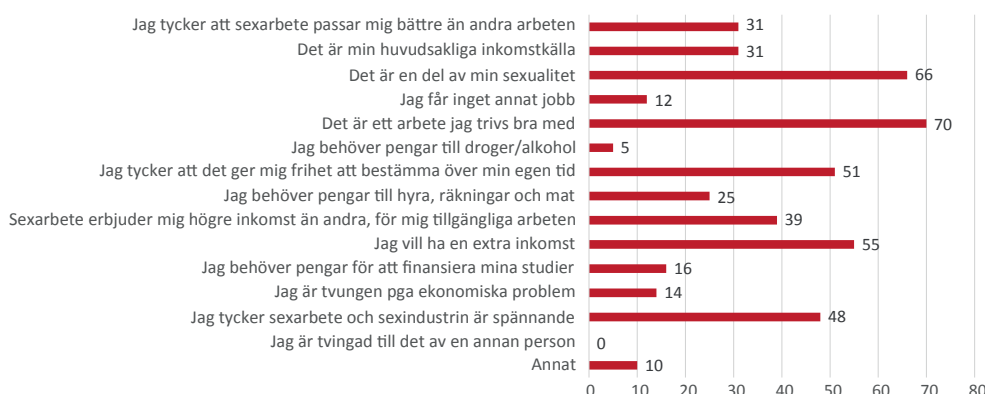
Varför säljer de sexuella tjänster idag?

”Min egen revolt mot radikalfeministisk dominans i samhället. Kunnat ge en häftig och fin upplevelse till män som förnekas sex i sina relationer. Att se en man som tvingats leva utan sex och närhet en längre tid ”vakna” som sexuell varelse igen och börja tycka om sig själv, är enormt givande och en stor drivkraft för mig.” Kvinna, 55 år

Den vanligaste anledningen, 58 procent, till varför man säljer sexuella tjänster idag är att det är ett arbete man trivs bra med. Det näst vanligaste svaret är ”Det är en del av min sexualitet” 55 procent. Motsvarande siffra i den danska undersökningen är 40 procent men ligger högre, 67 procent, bland kvinnliga eskorter som är de som utgör majoriteten av våra informanter.²⁰ Återigen är ett av svarsalternativen med lägst antal markeringar behovet av pengar till droger/alkohol på 4 procent och ingen informant uppgav sig vara tvingad att sälja sex av en annan person. I Linköpings Universitets rapport **Prostitution i Sverige** tillfrågades deras informanter om omständigheterna som påverkade senaste försäljningen av sexuella tjänster och av 37 personer svarade två ”behövde pengar till droger” och en ”blev tvingad att sälja sex”.²¹ Andra anledningar som våra informanter ger är att det fyller en social funktion, att man finner det roande och för att det är ett arbete man kan göra var som helst i världen.

”Jag säljer sex för det är mitt arbete! Alla är så fixerade vid om jag är lycklig eller ej. Undrar om de frågar kassörskan på Konsum samma sak, eller politiker? Är socialdemokratiska riksdagsledamöter lyckliga på jobbet? Jag är lite orolig för deras skull.” Kvinna, 42 år

Varför säljer du sexuella tjänster idag? Du kan kryssa i flera alternativ. (Redovisat i antal markeringar. Bortfall 4)

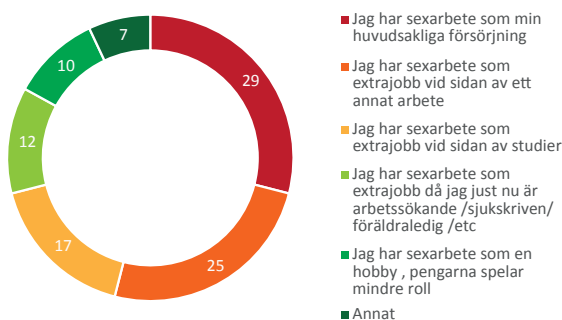
Försörjningssituation

Säljarna väljer ibland att framställa sig som icke prostituerade, de beskriver sig som egen företagare, student, heltidsstuderande med mera. Prostitutionen ses som en "fritidssysselsättning" eller ett "extra jobb". En tanke är att detta sätt att uttrycka sig gör det lättare att "ta ett köpbeslut", kanske det upplevs som mer okej att köpa sex av en person som menar att hon/han inte är prostituerad. Av erfarenhet från uppsökande arbete i gatumiljö vet vi dock att "dubbeljobb" inte håller i längden, snart blir prostitutionen den enda inkomstkällan.²² **Slutrapport från projektet Nätprostitution, 2006, Prostitutionsenheten, Stockholms Stad**

"Har haft sexarbetet som min huvudinkomst i tre månader nu, men jag har påbörjat mitt vanliga jobb igen. Så sexarbetet har jag nu vid sidan av. Men det är min försörjning tills vanliga lönen börjar rulla in på kontot." Kvinna, 38 år

Det är 35 personer, 29 procent, som uppger att de har sexarbete som sin huvudsakliga försörjning. I Malmö Stads rapport **Handlar det om val?** uppgav 11 procent att de inte hade någon inkomst utöver sexarbete och vanligast var det i åldersgruppen 15-20 år där en dryg fjärdedel inte hade någon annan inkomst. I övriga åldersgrupper var andelen som högst 10 procent.²³ Om man jämför våra informanter enligt samma åldersskala så finner man högst antal av de som anger att sexarbete är deras huvudsakliga försörjning, 38 procent, i åldersgruppen 31-35 år, och lägst i åldersgruppen 41 år och uppåt där 18 procent har sexarbete som huvudsaklig försörjning.

Man kan anta att skillnaderna gällande såväl åldersgrupp som försörjningssituation beror på att våra informanter tillhör gruppen som säljer sexuella tjänster mer regelbundet då det var den målgruppen vi främst försökte nå. Av kvinnorna har 32 procent sexarbete som sin huvudsakliga försörjning, bland männen är siffran 11 procent. Även andra undersökningar har visat att majoriteten av männen inte har sexarbete som huvudsysselsättning.^{24 25} Av de sexarbetare som är migranter har 57 procent sexarbete som sin huvudsakliga försörjning.

Vilket beskriver bäst din försörjningssituation?
(Redovisat i procent. Bortfall 4)

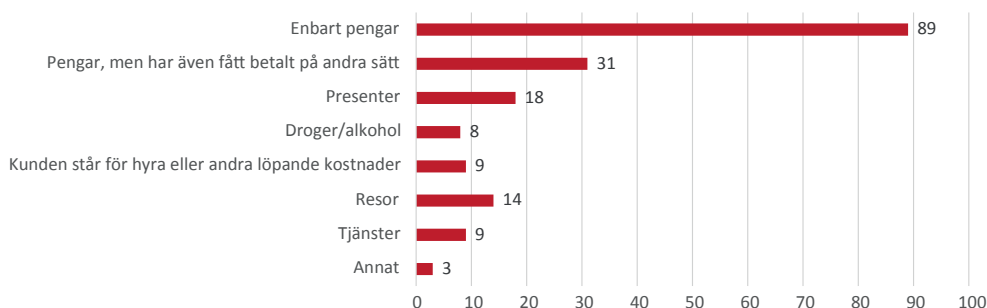
"Jag har pension men vill behålla mina kunder som jag har gedigna, långvariga, trevliga relationer med" Kvinna, 76 år

Av informanterna är det 12 procent som säger att ekonomiska problem är en av anledningarna till att de säljer sexuella tjänster och 8 procent av informanterna håller helt med om påståendet "Jag skulle hellre tjäna pengar på annat sätt än sexarbete".

"I want to go back to school, so I'm saving money to go to university. Is this what I want to do the rest of my life? No. But I need the money." Kvinna, 19 år

En av tio informanter uppger att de har sexarbetet som en hobby och att pengarna har mindre betydelse. I den danska undersökningen svarade 14 procent att det inte var ett ekonomiskt incitament som var anledningen till att de sålde sex.²⁶

Hur får du betalt? Du kan kryssa i flera olika alternativ.
(Redovisat i antal markeringar. Bortfall 4)

Arenor

Det finns en mängd olika sätt att arbeta på i sexindustrin. Att själv få välja hur, och var, man vill arbeta uppger flera informanter som viktigt eftersom det är olika, från person till person, vad man trivs bäst med och vad som kan påverka en negativt.

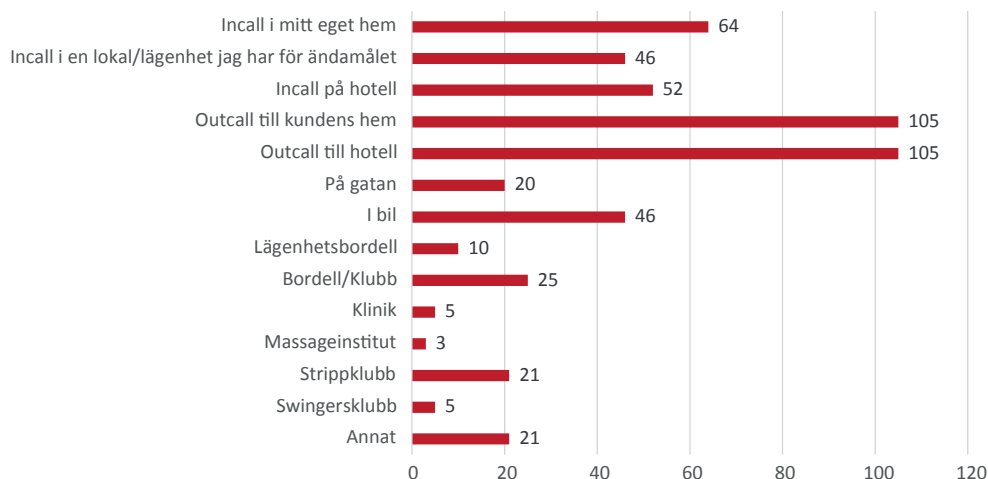
”Återigen så fanns det vissa typer av sexarbete som jag mådde dåligt av och vissa typer jag inte mådde dåligt av så att skriva ”jag mådde dåligt av det” gäller t.ex. inte striptease eller framtida porrfilmsmedverkande som planeras.” Transperson, 27 år

Lagstiftningar begränsar ofta vilka val som finns, och för de som jobbar med att sälja fysiska sexuella tjänster i Sverige handlar valet snarare om vilken arena än om vilken typ utav arbetsplats då koppleri-lagstiftningen förhindrar såväl bordeller, och liknande, som att två sexarbetare delar arbetslokal. Detta leder till att de flesta arbetar ensamma och försöker välja en arena som fungerar för dem, vilket också kan förändras över tid.

”Priserna i Tyskland är lägre än Sverige, men jag jobbar mycket där ändå. Jag gillar att ha kollegor, det känns både tryggare samt är trevligt. Sen är det skönt att slippa allt praktiskt som att svara i telefon och på mail. Jag dyker upp i tid och vet när jag slutar. Det passar mig.” Kvinna, 27 år

Vilka olika arenor har du arbetat på? Vissa alternativ existerar kanske inte i Sverige men i andra europeiska länder. Du kan kryssa i flera alternativ.

(Redovisat i antal markeringar. Bortfall 4)

Av informanterna har 42 procent arbetat i mer än ett land och det framkommer inte i enkätsvaren om man har arbetat på en viss arena enbart utanför Sverige. De kvinnliga informanterna har erfarenhet av att arbeta på samtliga nämnda arenor och 15 procent har erfarenhet av ytterligare andra arbetsplatser såsom dungeon,²⁷ kasino/spelklubb, bar/restaurang, telefonsex, webcam, utvecklingsmodell, porrfilm och ute i naturen. De manliga informanterna har erfarenhet av samtliga arenor förutom lägenhetsbordell och strippklubb. Över hälften av dem har också arbetat på andra arenor: Porrbio/Videoställe, sauna, porrfilm, park, bar, badplats och andra utomhusmiljöer. Bland transpersonerna som svarat var de vanligaste arenorna outcall²⁸ till kundens hem eller hotellrum samt strippklubb.

De som är migranter har i större utsträckning erfarenhet av att arbeta i en lägenhetsbordell, 17 procent och bordell/klubb, 40 procent. Att jämföra med de som är födda i Sverige, eller som har bott i Sverige sen de var barn, där 5 procent har erfarenhet av att arbeta i en lägenhetsbordell och 13 procent har arbetat på bordell/klubb.

Olika former av bordeller eller organiserade arbetsplatser är vanligare i vissa andra Europeiska länder, och de som är migranter arbetar också i större utsträckning i andra länder utöver Sverige. Bland de som är födda i Sverige, eller som har bott i Sverige sen de var barn, har 60 procent gjort incall²⁹ i sitt eget hem, och för migranterna är siffran 37 procent. I genomsnitt har informanterna erfarenhet av att jobba på mellan fyra och fem arenor, men 14 procent har erfarenhet av åtta till elva arenor.

"I'm a male escort but don't work on the cruising scene, rather sell sex the same way as female indoor workers." Man, 39 år

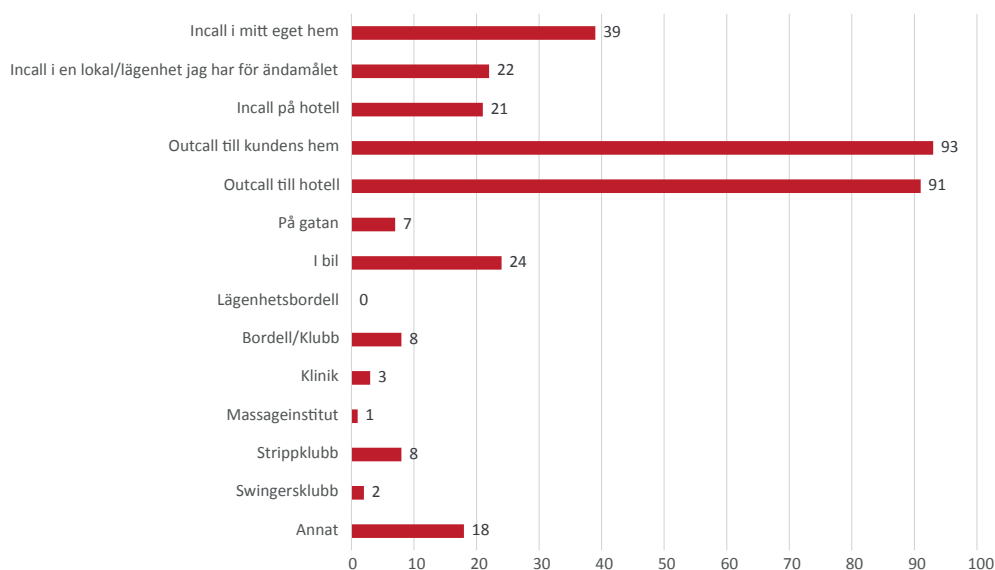
Av informanterna uppger drygt två tredjedelar, 67 procent, att de numera arbetar på två eller tre arenor. Att siffrorna är högre i tabellen som representerar alla arenor man arbetat på i jämförelse med den som handlar om vilka arenor man jobbar på idag är inte så konstigt eftersom många sexarbetare ändrar sitt sätt att arbeta och provar på olika miljöer och arbetsplatser, vilket även våra informanter beskriver.

"Jag brukade jobba ganska oorganiserat, på porrbio och så. Men sen fick jag en kvinnlig mentor och jobbar nu mycket mer organiserat vilket jag mår bättre av." Man, 23 år

Det finns också yttre påverkan som kan ändra var och hur man arbetar. Om vissa arenor är det svårt att dra några specifika slutsatser men gällande de sex första alternativen i tabellen indikerar resultaten vissa förändringar.

Vilken arena/arenor arbetar du på idag? Vissa alternativ existerar kanske inte i Sverige men i andra europeiska länder. Du kan kryssa i flera olika alternativ.

(Redovisat i antal markeringar. Bortfall 4)

Av de 20 informanter som uppger att de har erfarenhet av att arbeta på gatan är det sju personer som gör det idag. När sexköpslagen infördes (1999) valde en del sexarbetare att sluta arbeta eller byta arena.³⁰ Mer än hälften av de som tidigare gjort incall på hotell gör det inte idag. Många hotell har numera säkerhetskameror för att försäkra sig om att det inte säljs sex på hotellet och ett flertal personer som under en kortare period besöker ett rum kan väcka uppmärksamhet och sexarbetaren riskerar att bli ombedd att lämna hotellet. Däremot har inte outcalls till hotell påverkats lika mycket då en person som hälsar på en hotellgäst inte är något ovanligt som påkallar uppmärksamhet på samma sätt.

Av de som tidigare tog emot kunder i sitt eget hem har två av fem slutat med det, en bidragande anledning lär vara att hyresvärdar är skyldiga att vräka en person som säljer sex i sin bostad och numera har många sexarbetare hört om någon som sägs ha råkat ut för det. Detsamma gäller de som hyrt en lokal/lägenhet att arbeta i där hälften som tidigare haft en arbetslokal uppger att de inte har en i dagsläget. Kostnaden i kombinationen med risken att när som helst bli vräkt gör att många hittar andra lösningar.

I **Synden ideologiserad** av Petra Östergren beskrev hennes informanter problem vid såväl arbete på hotell som i lägenhet. De blev nedlåtande bemötta och diskriminerande behandlade av hotellpersonal och tvingades betala ockerhyror för lägenheter som de ständigt riskerade att bli vräkta ifrån.³² De två sätten att arbeta som inte verkar ha påverkats särskilt mycket är outcall till kunders hem eller hotellrum då kunden står för kostnad av mötesplats och sexarbetaren inte riskerar att förlora arbetslokal eller hem.

Hotellprostitution- är väldigt vanligt. Vi får in extremt många tips från hotell om misstänkt prostitution. Det vanligaste är sexköparen som tar med sig en prostituerad upp på rummet, vilket så klart kan vara svårare för hotellpersonal att upptäcka. Den andra delen är de kvinnor som checkar in på hotellet och kör så kallade INCALLS, dvs. har annons ute på nätet och tar emot sexköparna på hotellrummet. Denna prostitution är lättare att upptäcka för hotellpersonalen då kvinnorna ofta hämtar sexköparen i lobbyn. Upptäcker man detta "spring i lobbyn" så kan man tipsa oss. De flesta kvinnor är mellan 20-30 år och kommer från Ryssland, Estland, Lettland, Litauen, Ungern, Albanien, Rumänien och Nigeria. Vi har sett en ökning från Albanien, Rumänien och Ungern på senaste. Ungern till exempel lider av en djup ekonomisk kris just nu och det har ökat inströmningen av Ungerska kvinnor till Stockholm. Vad kan man tänka på? Signaler

–Ursprunget

–Kvinnor som checkar in ensamma eller i par

–Betalar gärna kontant

–Mycket spring till och från rummen

–Onormalt mycket kondomer, kondomförpackningar, glidmedel och sexleksaker vid städning på deras rum

–Lämnar sällan hotellrummet

–Förlänger sina bokningar med några dagar i taget³¹

STOPPA TRAFFICKING! Dokumentation från seminariet den 16/11 2009, Länsstyrelsen i Stockholms Län

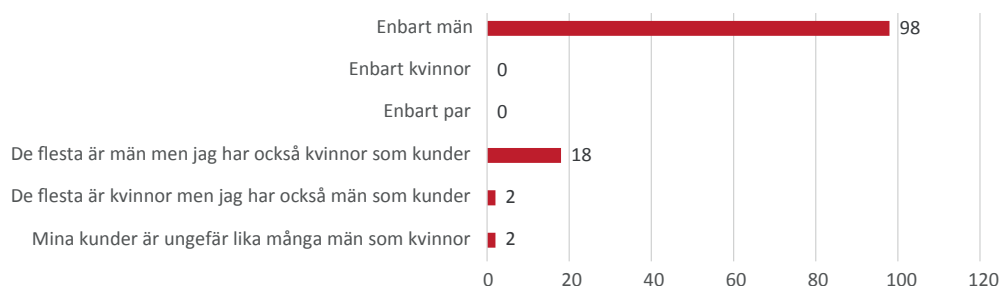
Kunderna

"Har aldrig varit med om en kvinna/par som velat köpa sex av mig men skulle gärna ta emot de kundgrupperna" Kvinna, 33 år

Majoriteten av informanterna, 82 procent, uppger att deras kunder är enbart män. Av de manliga sexarbetarna uppger 72 procent att de enbart har män som kunder, bland kvinnorna är det en ännu högre andel, 86 procent, som enbart träffar män. I den danska undersökningen uppgav 78 procent av kvinnorna och 70 procent av männen att de enbart träffar män.³³

Vilka är dina kunder?

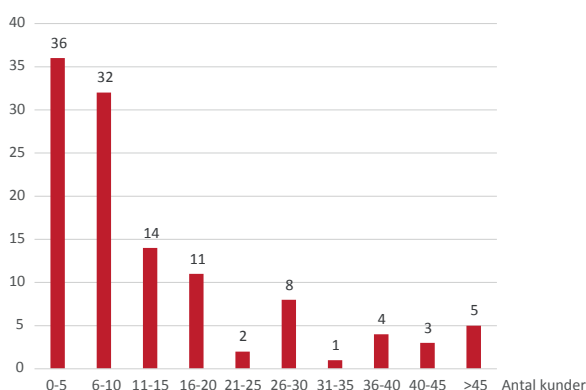
(Redovisat i antal personer. Bortfall 4)

"Dock är jag enbart aktiv med män dvs. jag sätter på dem och då är det uteslutande unga och androgyna killar. Men med transsexuella så kan jag även ibland låta mig själv bli penetrerad och kan utföra oralsex. Par en vanlig kund." Man, 38 år

Resterande informanter träffar både män och kvinnor. Av de fyra informanter som identifierat sig som transpersoner uppger tre av fyra att de träffar både män och kvinnor. Ingen informant har uppgett att de enbart träffar kvinnor och/eller par.

Det är stor variation på hur många kunder sexarbetarna uppger att de träffar en genomsnittlig månad, från en till 70. En vanlig månad träffar den genomsnittliga sexarbetaren, som besvarat enkäten, 10 kunder (medianvärdet). Det betyder att hälften av våra informanter träffar 10 eller färre kunder per månad och hälften träffar 10 eller fler kunder. I genomsnitt träffar man ca 15 kunder i månaden. Genomsnittet för "escortprostituerede" i den danska undersökningen är mellan 10 och 15 kunder i månaden.³⁴

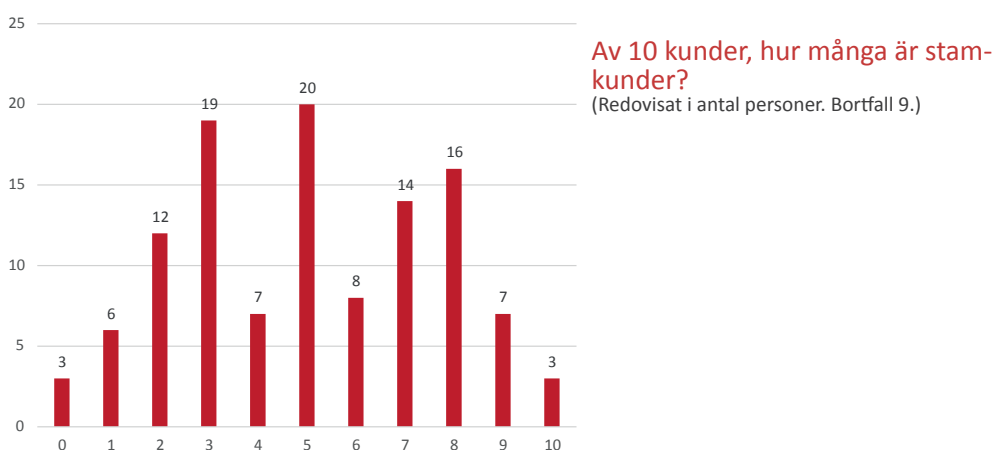

Ungefär hur många kunder träffar du en genomsnittlig månad?
(Redovisat i antal personer. Bortfall 8)

Det är stor variation på hur många kunder sexarbetarna uppger att de träffar en genomsnittlig månad, från en till 70. En vanlig månad träffar den genomsnittliga sexarbetaren, som besvarat enkäten, 10 kunder (medianvärdet). Det betyder att hälften av våra informanter träffar 10 eller färre kunder per månad och hälften träffar 10 eller fler kunder. I genomsnitt träffar man ca 15 kunder i månaden. Genomsnittet för "escortprostituerede" i den danska undersökningen är mellan 10 och 15 kunder i månaden.³⁴

Att genomsnittet är högre än medianen beror till stor del på skillnaden i antal kunder mellan de som har sexarbete som sin huvudsakliga försörjning (med en median på 20 kunder i månaden) gentemot de som har det som en extrainkomst, även om det i den senare gruppen finns vissa som träffar fler kunder än det sammanlagda genomsnittet. Männen som besvarat enkäten träffar färre antal kunder, men då uppger bara ca en av tio att de har sexarbete som sin huvudsakliga försörjning, att jämföra med knappt var tredje av alla informanterna. De som är migranter bland informanterna ligger högre än genomsnittet, och i den gruppen uppger också 57 procent att det har sexarbete som huvudsaklig försörjning.

”Jag träffar bara kunder som kan ge referenser från andra sexarbetare, eller ser till att veta om deras riktiga identitet. Jag avtalar vad jag gör och inte gör innan jag träffar kunden. Jag arbetar just nu aldrig ensam förutom i enstaka fall med stamkunder.” Kvinna, 29 år

Informanterna blev ombudda att uppskatta hur många utav 10 kunder som genomsnittligen är stamkunder. Såväl genomsnittet (5,1) som medianen (5) visade att informanterna uppskattade att hälften av deras kunder är stamkunder. Männen och kvinnorna har i princip samma siffror.

”Jag tror att de flesta eskorter vill ha stamkunder. Det är säkert, enkelt och ger regelbunden inkomst. I perioder träffar jag bara stamkunder och sätter ibland inte ut en annons på flera månader.” Transperson, 37 år

Jämför man de som säger sig ha sexarbete som huvudsaklig försörjning gentemot de övriga finns en liten skillnad då de har ett medianvärde på 4 och ett genomsnitt på 4,5. De som uppger att de jobbar på gatan i dagsläget har färre stamkunder, tre av tio. Migranterna har också ett något lägre median- och genomsnittsvärde på 4 vilket kan antas påverkas av att det i den gruppen finns fler som reser runt och jobbar i olika länder vilket minskar möjligheten att behålla samma kund under en längre tid.

Har de arbetat i andra länder?

Över hälften av informanterna, 58 procent, arbetar bara i Sverige. Av de övriga har två av fem arbetat i ett annat land, utöver Sverige, och tre av fem har arbetat i flera olika länder. Vanligast är man arbetat i två till sex olika länder även om ett fåtal har jobbat i upp till tio olika länder. Av de som anger att de har jobbat i flera olika länder är drygt hälften migranter.

FOKUSGRUPP

A: Ja det här är ju inte så förvånande. N: Inte för oss men normen i samhället stämmer ju inte med det här resultatet. A: Nej, det här är ju inte politiskt korrekt. Då skulle ju alla bo på härbärge och inte ha gått ut grundskolan. Men det är ju så här det är. N: Vi är äldre, vi är välutbildade och vi gör det av fri vilja. A: Fast jag hade en föreställning om att fler skulle vara under 25. E: Det är populärt med äldre, de vill inte ha 15-åringar. A: Mina kunder är mellan 50 och 65 och gillar mina "volanger" på magen, jag tänkte fixa den förut men har lagt ner den idén. Fast jag kommer inte ihåg varför jag började faktiskt, men jobbet är en tuff skola i entreprenörsanda. Man måste vara lika driftig som vilken egenföretagare som helst. E: Många har svårt att ha en chef. N: Och vanligt arbete kan också vara prostitution. E: Jag är förvånad över att inte fler började på grund av droger. Fast jag har nog aldrig känt att jag vågar berätta om hur och varför jag började. Det finns ju så mycket fördomar så fort man berättar om drogerna. A: Men jag är inte förvånad över att de flesta gör outcalls, då kan jag kontrollera min anonymitet bättre. Fast vem jobbar på swingersklubb? Det har jag aldrig gjort. E: Jag är inte ett dugg förvånad över andelen stamkunder, de har man ju nästan en relation med.

-
- ¹ (Socialstyrelsen 2004) s.18
- ² (UNAIDS 2012) Annex 3, s.18
- ³ (Matthews 2008) s.26
- ⁴ (Larsdotter, Jonsson och Gäredal 2011) s.69
- ⁵ (Smittskyddsinstitutet 2013) s.28
- ⁶ (Kofod, o.a. 2011) s.97
- ⁷ (Olsson 2010) s. 19
- ⁸ (Statistiska Centralbyrån)
- ⁹ (Statistiska Centralbyrån 2013)
- ¹⁰ (Kofod, o.a. 2011) s.98
- ¹¹ (Högskoleverket 2011)
- ¹² (Jenkins 2009) s.285
- ¹³ (WHO/UNFPA/UNAIDS/NSWP/The World Bank 2013) s.10-11
- ¹⁴ (Kofod, o.a. 2011) s.164
- ¹⁵ (Silbert och Pines 1982)
- ¹⁶ (Estes och Weiner 2001)
- ¹⁷ (Kofod, o.a. 2011) s.168
- ¹⁸ Ibid.
- ¹⁹ Ibid., s.243
- ²⁰ Ibid., s.199
- ²¹ (Priebe och Svedin 2012) s.64
- ²² (Prostitutionsenheten Socialtjänstförvaltningen 2006) s.33
- ²³ (Olsson 2010) s.20
- ²⁴ (Larsdotter, Jonsson och Gäredal 2011) s.137
- ²⁵ (Eriksson och Knutagård 2005) s.74
- ²⁶ (Kofod, o.a. 2011) s.169
- ²⁷ En lokal där man utför BDSM
- ²⁸ Outcall är när man åker till kunden
- ²⁹ Incall är när kunden kommer till sexarbetarens arbetsplats
- ³⁰ (SOU 2010:49 u.d.) s.108
- ³¹ (Länsstyrelsen i Stockholms Län 2009) s.9
- ³² (Östergren 2003) s.37
- ³³ (Kofod, o.a. 2011) s.208
- ³⁴ Ibid., s.207

SEXARBETE OCH SÄKERHET

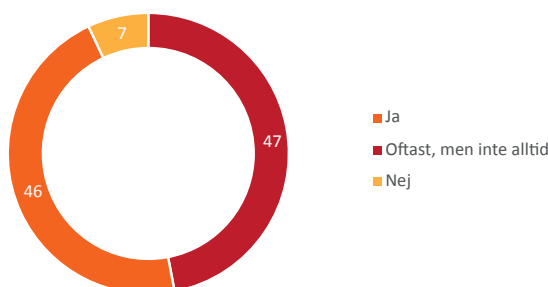
Inledning

”Jag tänker på säkerhet hela tiden. Inte så att jag är rädd för våld, men jag är rädd för att jag ska få en ny ”stalker” och jag gör mitt yttersta för att undvika kunder som tjafsar eftersom det tar massa energi och tid. Dessutom är det viktigt att jag träffar de kundtyper jag önskar eftersom det ökar chansen att mina gränser respekteras. [...] Jag tror det ord jag använt mest i hela mitt liv är ’nej’.”
Kvinna, 26 år

Violence is a manifestation of the stigma and discrimination experienced by sex workers. In all societies, sex work is highly stigmatized and sex workers are often subjected to blame, labelling, disapproval and discriminatory treatment. Laws governing prostitution and law enforcement authorities play a key role in the violence experienced by sex workers.¹ **Violence Against Women and HIV/AIDS: Critical Intersections. Violence against sex workers and HIV prevention**, World Health Organization.

Det finns få saker som våra informanter har så många strategier och funderingar kring som personlig säkerhet, såväl när de arbetar som i relation till många andra delar av sina liv. Det här kapitlet fokuserar på personlig säkerhet när man arbetar. Våld, hot och diskriminering är några av de största hindren för en effektiv hiv/STI-prevention.² Dels för att det är faktorer som kan påverka den enskilde sexarbetarens möjligheter att själv välja, och kontrollera, vad som sker i mötet med kunden. Dels för att om inte samhället tar diskriminering och våld mot sexarbetare på allvar, inklusive strukturellt våld, så försämras möjligheten till en effektiv, riktad hivprevention för gruppen då förtroende för myndigheter minskar.³ Lågt förtroende för myndigheter bidrar till en ökad marginalisering som också kan öka utsattheten, vilket i sin tur kan leda till ännu sämre förutsättningar för en effektiv hiv/STI-prevention.

Personlig säkerhet på arbetet

Känner du dig trygg när du arbetar?
(Redovisat i procent. Bortfall 10)

Enligt de intervjuade sexsäljarna är det inte ovanligt att de organiserar sin egen säkerhet, exempelvis genom att ha någon bekant som chaufför och som är beredd att rycka ut om beskydd behövs mot t.ex. våldsamma kunder. En sexsäljare i Göteborgsområdet hade en manlig och en kvinnlig kamrat, som förutom att hjälpa till med hennes hemsida också bistod med beskydd. De fick inte betalt för detta, vare sig i reda pengar eller sexuella tjänster. En annan intervjuperson i Stockholmstrakten fick beskydd och hjälp med hemsidor av sin man, som inte heller hade något rent ekonomiskt intresse av att bistå med denna hjälp.⁴ **Kännedom om prostitution 2007**, Socialstyrelsen

De flesta sexarbetare, oavsett land och rättssystem, har en uppsättning säkerhetsstrategier de använder sig av. I Sverige talas det sällan om vikten av information om säkerhet för sexarbetare, och oftast utgår man då ifrån att det endast handlar om att undvika våldsamma kunder. Dock är den rådande diskursen i Sverige kring sexarbete baserat på idén om sexköp som mäns våld mot kvinnor och med det som grund blir prioriteringen ofta att få personer att sluta sälja sex och inte att tillhandahålla den information och de redskap som gör det möjligt att arbeta säkrare,⁵ såväl gällande säker sex som strategier för att undvika potentiellt obehagliga eller farliga situationer. Detta trots att en nolltolerans mot prostitution inte är oförenlig med skadereducerande insatser som främjar hälsa och säkerhet.

Promoting the safety and security of sex workers

Strategies to promote the safety and security of sex workers in their workplaces and communities may be formal or informal. The following should be considered:

- Maintaining and sharing lists or reports of aggressors or incidents of violence against sex workers.
- Promoting workplace security by negotiating with owners and managers of sex establishments to protect sex workers from perpetrators of violence.
- Disseminating information or tips about safety to sex workers.
- Creating safe spaces (drop-in centres).
- Integrating violence prevention in HIV prevention counselling interventions with sex workers.⁶

Implementing Comprehensive HIV/STI Programmes with Sex Workers, WHO/UNAIDS/UNFPA/NSWP/
The World Bank

Trots att information kring säkerhet rekommenderas som en del av hiv/STI-prevention för sexarbetare finns det en inställning bland yrkesverksamma, som arbetar med i gruppen i Sverige, att material om hur man arbetar säkrare inte gör någon skillnad gällande säkerheten.⁷ Alternativt att det skulle förhindra människor att sluta sälja sex eller till och med skulle kunna uppmuntra unga tjejer att börja sälja sex.⁸

“Since my knowledge tells me that prostitution is harmful, it would feel strange to hand out kit with an alarm...you go off with clients, you know, to, I mean, people get raped anyway” (Interview, 2009, Social Worker, Stockholm Prostitution Unit) Impacts of the Swedish Criminalisation of the Purchase of Sex on Service Provision for Sex Workers, Jay Levy⁹

Undantaget är Kompetenscenter Prostitution i Malmö som under en tid, i samband med ett projekt, delade ut en necessär bestående av överfallslarm, kondomer, glidmedel, slicklapp, tandborste, läppbalsam, minttabletter, desinficeringsdukar och en säkerhetsguide med kontaktuppgifter till relevanta myndigheter, exempelvis brottsofferjouren. I våra grannländer är inställningen annorlunda. Pro-Tukipiste, en NGO och Finlands motsvarighet till prostitutionsenheterna i Sverige, ger råd kring såväl rättigheter, personlig säkerhet som säker sex på sin hemsida och i resten av sin verksamhet då de inte anser att det är i konflikt med det övriga arbete de utför, exempelvis kring människohandel.¹⁰

Hur får de information om säkerhet?

Sexarbetare tipsar ofta varandra om säkra sätt att arbeta och det finns också många dokument om säkerhet för sexarbetare på olika webplatser, de flesta utvecklade av enskilda sexarbetare eller sex-

arbetsorganisationer. Det finns också olika internetforum där man varnar varandra för farliga eller obehagliga kunder. Sen september 2013 finns också "Ugly Mugs", en app för sexarbetare som scannar av inkommande samtal och sms och varnar om numret finns med i databasen över kunder som utgör en potentiell risk. Det går också att varna andra sexarbetare om man själv råkar ut för något obehagligt.¹¹ Flera informanter uppger att det man oroar sig för inte alltid är våld utan "stalkers" eller kunder som känns obehagliga eller tjafsar om det pris, den tjänst eller kondomanvändning som man, oftast innan, kommit överens om.

Knappt en tredjedel av informanterna har behövt hjälp med rådgivning om rättigheter och/eller personlig säkerhet för sexarbetare under tiden de arbetat. Var tredje uppger också att de aldrig fått någon information om säkerhet. Även i andra undersökningar har det funnits en uttalad önskan om information om säkerhet.¹² Av de som fått information är det vanligast att man fått den via internet och näst vanligaste är att man fått information via en sexarbetsorganisation. Det är också de två mest markerade svarsalternativen gällande hur man helst skulle vilja få information om säkerhet för sexarbetare.

"Jag gjorde så många klantiga misstag i början, det kunde faktiskt gått riktigt illa men jag hade tur. Men jag hade ingen att fråga och jag hade ingen aning om att det faktiskt fanns massa dokument om säkerhet på nätet. Så jag lärde väl mig av mina misstag. Fast det är ju inte så bra att det ska behöva vara så." Kvinna, 26 år

Säkerhetsstrategier

När man arbetar handlar säkerhetsstrategier ofta om att känna sig så trygg som möjligt, och vara den som har kontroll i mötet med kunden. Det handlar inte bara om att undvika obehagliga eller farliga situationer, utan också om att välja kunder med omsorg och helst känna till deras rätta identitet samtidigt som man vill skydda sin egen. Flera informanter uppger att det praktiska arbetet med annonsering och att kommunicera med kunder är det som tar mest tid och, av många, upplevs som tråkigt och tidskrävande.

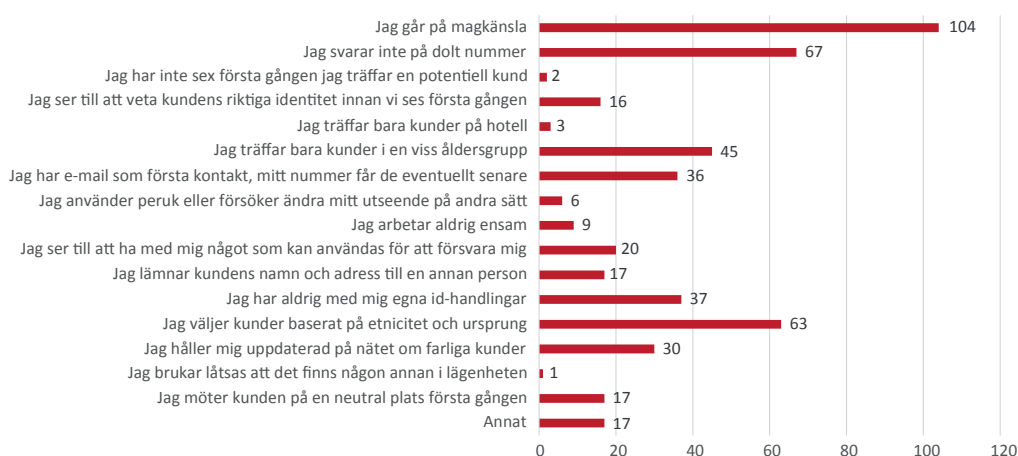
"Ibland krävs det tjugo timmar kontorsarbete för att få till en bokning, då är det ju inte så bra betalt om man tänker efter." Man, 29 år

På såväl hemsidor som i många annonser uppges tydligt vilka typer utav sexuella tjänster som erbjuds, kondomkrav samt andra villkor man har för att träffa en kund. Ett av de vanligaste kraven är kunderna inte ska ringa från dolt nummer vilket över hälften av informanterna uppger som en av sina säkerhetsstrategier. Många specificerar också vilka kundgrupper man träffar eller inte träffar. Drygt hälften uppger att de väljer kunder baserat på etnicitet och kulturellt ursprung, liknande uppgifter finns i andra undersökningar.^{13 14} Men flera informanter uppger att det både kan handla om att det är vissa nationaliteter man vill undvika men att det också kan handla om preferenser. En dryg tredjedel säger att de bara träffar kunder i en viss åldersgrupp, detta handlar oftast om att man vill undvika yngre kunder då vissa sexarbetare uppger att de kan vara mer krävande eller inte förstår "spelets regler". Flera informanter uppger också att de inte träffar kunder som är uppenbart berusade eller påverkade av droger.

”Använde annat namn, utöver det struntade jag i hur situationen såg ut bara jag fick pengar, vilka jag tog först om jag var tillräckligt klar i huvudet för att komma ihåg det.” Kvinna, 26 år

Det vanligaste svaret på frågan om hur man screenar/kontrollerar sina kunder är ”Jag går på magkänsla”, och många informanter berättar om hur de anser att sexarbete gjort att de har blivit bättre människo-kännare och lärt sig att läsa av människor. Flera säger dock att de vet att de förmodligen borde tänka mer på säkerhet och att det vore bra med fler säkerhetsstrategier även om vissa anser att spänningen med att inte ha full kontroll är en av anledningarna till att de säljer sex.

Hur screenar/kontrollerar du dina kunder och tänker på säkerhet i allmänhet? Du kan kryssa i flera olika alternativ. (Redovisat i antal markeringar. Bortfall 4)

Vissa sexarbetare väljer att ha två, eller flera, olika jobbalias som attraherar olika typer utav kunder. En av våra informanter berättar mycket om detta och fördelarna med att kunna välja vilket av sina två alias hon väljer att använda en viss dag. Hennes ena ”identitet” ligger högt upp på prisskalan och erbjuder inte bara sex utan också GFE,¹⁵ den andra har lägre priser men hon uppger att den profilen är praktisk de dagar hon inte hade lust att träffa kunder som förväntar sig mer än ett snabbt sexuellt möte. Hon anser att det hjälper henne sätta de gränser som är nödvändiga för hennes välmående och säkerhet. De flesta sexarbetare har sina egna säkerhetsstrategier som passar just dem, men förmågan att såväl sätta gränser som att se till att de upprätthålls är centrala för hur man mår av sexarbete och för den egna kontrollen över hiv/STI-preventionen.

Säkerhet och arenor

Olika arenor innebär olika typer utav risker och beroende på vilken arena man arbetar på utvecklar man sitt eget sätt att känna sig säker. Flera informanter beskriver att man ibland väljer en specifik arena just beroende på att den anses vara säker, ibland är det inget aktivt val utan man arbetar på den arena som finns tillgänglig. Jobbar man i bil kanske man ser till att dörren inte är helt stängd innan man bestämt sig för om kunden känns säker, och att bilen stannar på en plats man själv valt. Jobbar man hemifrån avlägsnar man saker som kan avslöja ens identitet samt sådant som potentiellt kan användas som vapen.

”Check them at the hotel and their address on eniro for example, if incall I check them on spot before opening the door.” Kvinna, 35 år

Om man gör outcall till hotell ringer många först till receptionen och kontrollerar att kunden uppgivit sitt riktiga namn och åker man hem till en ny kund för första gången väljer vissa att lämna kundens namn och adress till en vän eller kollega. Arbetar man hemifrån försöker man göra det på ett sätt som inte gör grannar eller hyresvärderna misstänksamma då det i värsta fall kan leda till att man blir vräkt.¹⁶ Återkommande kunder uppfattas ofta som säkrare och våra informanter uppger att ca hälften av deras kunder är stamkunder.

Det finns flera lagar som förhindrar att lägenheter och andra lokaler används för sexarbete. Jordabalken (1970:994) ger hyresvärderna rätt att säga upp en hyresgäst om lägenheten används för att sälja tillfälliga sexuella tjänster och arbetar man i sin bostadsrätt anses man har förverkat sin rätt att nyttja den enligt Bostadsrättslagen (1991:614). Brottsbalkens kapitel 6 gör också att hyresvärd eller en person med nyttjanderätt är skyldiga att avsluta hyresavtalet om det säljs sex i lägenheten, annars riskerar de åtal för koppleri.¹⁷

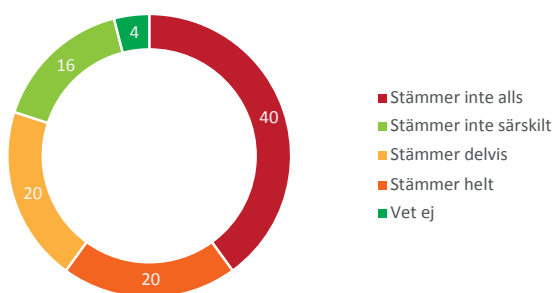
Flera informanter uppger att de har slutat att göra incalls, i såväl den egna lägenheten/lokalen som på hotell, trots att de är något som de anser är säkrare eftersom de är på ”hemmaplan” eller i en miljö som uppfattas som trygg och där man har kontroll. Flera uttrycker oro att bli av med sin bostad och ”vet” att det händer andra sexarbetare eller känner någon som blivit av med sin bostad.

Samma sak gäller incalls på hotellrum. Flera informanter har blivit ombedda att lämna hotell där de tagit emot kunder, eller ”har hört om” någon som varit med om det, och två informanter berättar att hotellet ringt till polisen. Oron är inte helt obefogad då polisen meddelat hyresvärdar om att det pågår försäljning av sexuella tjänster i lägenheten samt meddelat hotell namn på sexarbetare.¹⁸

Helt plötsligt stod det tre civilklädda polismän i min lägenhet ”Polis! Vi kommer från prostitutionsenheten!”, skrek de samtidigt som min dörr stod helt öppen så att nyfikna grannar kunde höra precis allt. Eftersom allt gick så fort minns jag inte exakt vad det var som hände men jag tror att polisen drog bort Fredrik som fortfarande låg förvånad kvar över mig i sängen. Precis som att de skulle ”rädda mig”, som om jag skulle ha blivit våldtagen. Jag minns att jag skrek och satte mig upp med ett ryck. En av poliserna böjde sig försiktigt ner mot mig och satte sig på huk, han sa försiktigt åt mig att allt var lugnt och att han kom från prostitutionsenheten. Som att det skulle lugna mig och att han var där för att typ rädda mig eller något, som att jag skulle känna mig mer trygg utav att veta det. **Emmas bok, kapitel ”Polis!”**¹⁹

Säkerhet och ekonomi

Eftersom sexarbete är en ekonomisk aktivitet så kan den ekonomiska situationen påverka strategin av såväl kundurval, säkerhet som säker sex. Flera informanter uppger att de är mindre selektiva med kunder när de hade ont om pengar.

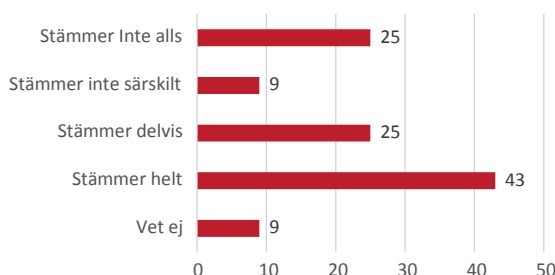
Jag är inte lika selektiv med kunder när jag har ont om pengar.
(Redovisat i procent. Bortfall 9)

På påståendet "Ibland har jag träffat en kund fast jag verkligen inte ville" svarade 26 procent "stämmer helt", och 12 procent uppger att de kompromissat med sina egna gränser på grund av pengabrist. De informanter som säger att dålig ekonomi påverkar omständigheterna kring hur de säljer sex uppger att de känner sig mindre trygga när de arbetar och de har i högre grad varit utsatta för hot och våld än genomsnittet bland informanterna. De praktiserar också säker sex i mindre utsträckning än övriga informanter. Av informanterna uppger 34 procent att de alltid har pengar undanlagda om de inte kan, eller vill, jobba. Dessa känner sig i högre grad trygga när de arbetar, har varit utsatta för mindre hot och våld samt praktiserar säker sex i högre grad än genomsnittet.

I en undersökning bland sexarbetare i Finland och Sverige efterfrågades just hjälp med ekonomi och budget eftersom pengabrist ansågs påverka hälsa och säkerhet²⁰.

Samarbete

"Jag samarbetade med en person som hjälpte mig annonsera och göra en hemsida. Det var i början. Nu gör jag detta ensam."
Kvinna, 48 år

Om inte kopplerilagen fanns skulle jag samarbeta med andra sexarbetare. (Redovisat i antal personer. Bortfall 13)

Alla typer utav samarbete i samband med försäljning av sexuella tjänster är olagliga. Kopplerilagstiftningen reglerar inte bara exploatering utan även frivilligt samarbete såsom att betala någon för att agera chaufför eller säkerhetsvakt. Sexarbetare kan heller inte dela lokal eller använda en kollegas arbetsplats, och 39 procent av våra informanter uppger att de skulle samarbeta med en kollega om kopplerilagen inte fanns. I **Synden Ideologiserad** av Petra Östergren beskrev en del informanter att de var rädda för att bo tillsammans med sin partner då denne skulle kunna åtalas för koppleri.²¹

På frågan om man, frivilligt eller ofrivilligt, har samarbetat med andra så svarade hälften att de inte har samarbetat med någon under tiden de sålt sex, 6 procent uppger att de alltid samarbetar med en annan sexarbetare medan 33 procent ibland samarbetar med en kollega.

”Har en väninna som också är eskort och vi har alltid kontakt och informerar varandra om någon ska ha en ’träff’ och ser till att alltid höra av oss till varandra efter dejten” Kvinna, 28 år

Av informanterna har 19 procent haft en arbetsplats där man naturligt samarbetar med andra, exempelvis en strippklubb, klinik eller bordell. Sex procent har samarbetat med en person som hjälpt dem att skaffa kunder och 8 procent har haft ett samarbete för att känna sig trygg.

”Jag har någon i en bil i närheten som vet vad jag gör, vi har en kod om hur de håller tiden med sms sedan samtal om jag inte svara eller när mannen ta för länge på sig. Det är BEDRÖVLIGT att dagens lagen inte tillåter mig att ha en sådan skydd, att de MÅSTE vara bered på att de skulle kunna åtalas och skyckas till FÄNGELSE ENBART för att de ställa upp för mig. OBS de gör detta ENBART för min säkerhet, de tjänna INGET ekonomiskt vinst ALLS.” Kvinna, 33 år

Bara en person uppger att hen har blivit tvingad av någon att sälja sex, trots att två personer säger att det var en av anledningarna till att man började sälja sex, och tre personer uppger att de har blivit tvingade till samarbete.

Kopplerilagen

12 § Den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, döms för koppleri till fängelse i högst fyra år. [...]

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grovt koppleri till fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om brottet avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av annan. **Lag 2005:90.**²²

”Ett annat exempel på händelser ur verkligheten är taxichauffören som faktiskt har en deal med kvinnor på Malm-skillnadsgatan. Chauffören är van att få frågor om var man kan skaffa sig kvinnor och han har pratat med flertalet prostituerade kvinnor. De har kommit överens om att chauffören ringer någon av kvinnorna när han har en kund och för detta får han en del av kvinnornas inkomster och bra körningar. En win-win situation för chauffören tycker han. Vad tycker vi tror nu? Ett klockrent koppleri”.²³ Annette Dargin, **STOPPA TRAFFICKING!** Dokumentation från seminariet den 16/11 2009, Länsstyrelsen i Stockholms Län

På påståendet ”Jag har aldrig haft en hallick” svarar 82 procent ”stämmer helt” och 12 procent ”stämmer inte alls”. Att det är ovanligt med hallickar i Sverige bekräftas av flera rapporter,^{24 25} även om sexköpslagen anses ha bidragit till en ökning av vissa.²⁶ Men vad som uppfattas som hallick är varierande. Exempelvis beskrivs en hallick ibland som en partner till en sexarbetare. I Socialstyrelsens rapport **Kännedom om Prostitution 2003**, under rubriken ”Hallickar och andra främjare”, beskrivs kvinnliga sexarbetare som försörjer en partner enligt följande ”Kvinnorna ser dock honom sällan som en hallick, utan man tycker att det är en kärleksrelation.”²⁷ Denna beskrivning är problematisk då den både utgår från ett heteronormativt perspektiv samt medför ett antagande gällande kärleksrelationen.

"Ja, jag har en man och ja, jag tjänar mer pengar än honom men nej, han är inte min hallick fast jag försörjt honom när han studerade. Sånt snack gör mig tokig. Om jag jobbade på bank och tjänade mer pengar än honom hade det varit ett tecken på jämlikhet, men för att jag arbetar med sex är det plötsligt ett tecken på ojämlikhet och han antas utnyttja mig. Det är förolämpande mot honom men ännu mer förolämpande mot mig, som om jag inte är kapabel till att ha kontroll över mitt eget liv utan är en viljelös nickedocka." Kvinna, 42 år

Flera av våra informanter pratar om "näthallickar" och uppger att de fått betala, vad man anser vara, ett överpris för annonsering eller websidor. Andra har arbetat utomlands och befunnit sig i vad de anser vara acceptabla, eller oacceptabla, ekonomiska överenskommelser på arbetsplatser (exempelvis bordeller eller eskortagenturer).

"Jag antar att man kan säga att jag har haft hallickar, jag har ju jobbat på bordell och för eskortagenturer utomlands. Men jag ser det som en affärsuppgörelse. Jag har gått med på vissa ekonomiska villkor och då sluppit vissa praktiska, och tidskrävande, delar av arbetet som att skaffa kunder och lokal. En gång har jag varit med om att inte villkoren var det som var överenskommet, då tycker jag att det är utnyttjande, alltså en hallick, men i övrigt är det inte konstigare än när andra frilansare hyr ut sin service till ett företag." Kvinna, 45 år

Vad som benämns som hallick kan, såväl enligt lagen som enligt sexarbetares egna erfarenheter, vara allt från en person som exploaterar en persons sexarbete till någon som anses underlätta det, exempelvis en vän eller anhörig som hjälper till med säkerhet eller lokal.²⁸ Det händer också att sexarbetare döms för koppleri när de delat lokal med andra sexarbetare, eller hyrt ut en del av sin arbetslokal till en annan sexarbetare.²⁹

Ur ett säkerhetsperspektiv är just kopplerilagstiftningen den lag som informanterna har mest åsikter om och många informanter menar att den är problematisk för att den förhindrar samarbete med andra personer för ökad säkerhet. Sexköpslagens påverkan råder det, gällande säkerheten, mer skilda åsikter om. Av samtliga informanter håller 13 procent helt med om påståendet "Jag har upplevt fler farliga situationer/känt mig mer otrygg sedan sexköpslagen infördes". Bland de som började arbeta innan 1999 så uppger 29 procent att de upplevt fler farliga situationer eller känt sig mer otrygga sedan lagen infördes.

"En del kunder är så nervösa för att åka fast att det känns som om jag måste fokusera på att skydda kundens identitet istället för min egen vilket egentligen är mycket viktigare." Kvinna, 26 år

.....

Bedford v. Canada År 2007 inleddes en rättslig prövning av tre Ontario lagar som kriminaliserar olika aspekter av sexarbete och som ansågs äventyra sexarbeters säkerhet. Sökandena var Amy Lebovitch, Terri-Jean Bedford och Valerie Scott, tre sexarbetare. Även om försäljning av sexuella tjänster inte är olagligt i Kanada så kriminaliserar det tre lagarna vissa aktiviteter relaterade till sexarbete och de tre sexarbetarna hävdade att de påverkade rätten till frihet och personlig säkerhet som är skyddade enligt den kanadensiska grundlagen. En av lagarna var Kanadas motsvarighet till kopplerlagen. Lagen om "living of the avails of prostitution" kriminaliserar den som har egen ekonomisk vinning av att en annan person säljer sexuella tjänster. Kritiken mot lagen är att den gör så att såväl professionella som privata kontakter till sexarbetare riskerar åtal. Sexarbeters privata partners kan dömas om de anses utnyttja den som säljer sex. För professionella kontakter räcker det med att någon tjänar pengar på att en annan person säljer sex, oavsett om det förekommer någon form av exploatering. Så sexarbetare kan inte betala någon för sin säkerhet eller för att köra dem i anslutning till att de arbetar. De andra två lagarna som prövades var lagen om att offentligt kommunicera om prostitution vilket gör det olagligt att erbjuda sexuella tjänster mot ersättning exempelvis utomhus, och lagen mot "bawdy houses" vilken inte bara förbjuder bordeller utan också all regelbunden (mer än en gång) försäljning från en lokal, inklusive sexarbeters hem. Denna lag förhindrar också sexarbetare att arbeta tillsammans. Första rättegången, 2009, resulterade i att domaren Susan Himel avgav domen att alla tre lagarna var i konflikt med charter 7 i Kanadas grundlag eftersom de hotade, snarare än skyddade, sexarbeters säkerhet. Denna dom överklagades och under 2011 kom hovrättens dom: Lagen om "Bawdy houses" skulle inte längre tillämpas då det ansågs säkrare för sexarbetare att arbeta inomhus och kopplerlagstiftningen skulle reformeras och bara gälla exploatering. Efter det överklagade båda parter beslutet till Kanadas Högsta domstol och målet prövades i juni 2013, domen kom den 20 december 2013. En enig högsta domstol gav sexarbetarna rätt och lagarna ska avskaffas inom ett år. Källa: www.chestella.org³⁰

.....

Andra informanter tycker att lagen ger en ökad trygghet då man kan hota kunden med en polisanmälan om de inte betalar, eller om de beter sig hotfullt eller våldsamt och 17 procent säger att lagen inte medfört fler farliga situationer eller ökad otrygghet. Flera informanter uttrycker oro om att lagen gör potentiella kunder så oroliga för att åka fast att det påverkade säkerhetstänket, exempelvis kunder som inte vågar ringa från registrerade nummer vilket medför mindre kontroll över vem det är man träffar. En informant som arbetar utomhus uppger att hon känner sig mer otrygg eftersom kunderna är stressade och vill komma bort från platsen så fort som möjligt vilket innebär att hon inte längre kan förhandla innan hon kliver in i bilen.

Oro för hot och våld

"Med kunder trivs jag bra och om någon skulle vara hotfull är jag rätt säker på att jag kan hantera det, människor skrämmer mig inte"
Kvinna, 36 år

Av informanterna uppger 43 procent risken för hot och våld som en av nackdelarna med sexarbete, 33 procent säger att de oroar sig för fysiskt våld utan att specificera från vem. I rapporten **Prostitution i Danmark** uppgav 21 procent att de oroade sig för att vara utsatta för fysiskt eller psykiskt våld i samband med att de sålde sex. Minst oro fanns bland de sexarbetare som arbetar på klinik.³¹ I Sverige finns inte arbetsplatser där man arbetar med andra sexarbetare (utöver strippklubbar), vilket kan innebära ökad trygghet.

Fysiskt och psykiskt våld

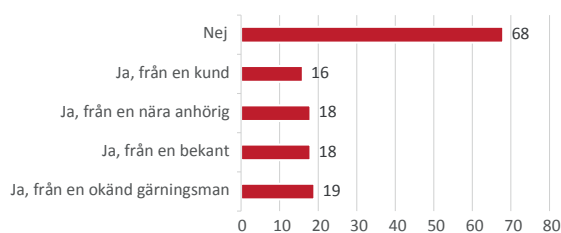
När en sexarbetare utsätts för en våldshandling beskrivs det ibland som våld från en kund, men ofta handlar det om en våldsbrottsling som utger sig för att vara en kund.^{32 33} Det gör att statistik kring våldsbrott från kunder ofta inte är helt enkel, inklusive resultatet som följer, då vissa informanter anser att brottet begicks av en kund och andra att det var en okänd gärningsman beroende på den enskilda sexarbetarens upplevelse av situationen. Ibland handlar det om betalning skett, men några informanter uppger att de uppfattat personen som en kund som vägrat betala.

"I tell them [the police] someone who say they were client locked me up for many hours. They say, you must stop because clients are dangerous. But it was not a client, he don't pay so he was a robber"
Kvinna, 39 år

Sexarbetare kan också vara utsatta för våld från andra personer i högre grad än genomsnittet, av ett flertal anledningar, exempelvis beroende på den sociala utsatthet som stigmatisering medför. Sexarbetare träffar också okända människor på obekanta platser då det är en del av arbetet i den svenska kontexten, vilket kan leda till ökad utsatthet till följd av ensamarbete. En misstro till polis och andra myndigheter leder till att många sexarbetare väljer att inte anmäla brott i lika hög grad.³⁴ Sammanlagt har 68 personer, 60 procent, av de 114 som svarat på frågorna om våld utsatthet varit utsatta för våld, hot eller trakasserier. 36 personer har varit utsatta för något, eller flera, av dessa brott från kunder.

Fysiskt våld

46 personer, 40 procent, uppger att de varit utsatta för fysiskt och/eller sexuellt våld. Av de 46 personer som varit utsatta för någon form utav våld så har 16 personer (14%) varit utsatta för våld från en kund och 30 personer uppger annan gärningsman. Av de som varit utsatta för våld från en kund har nio av 16 också varit utsatta för våld från en annan person än en kund. I den danska undersökningen uppger 18 procent att de varit utsatta för våld från en kund. Däremot uppger endast 3 procent av de som arbetar på klinik att de upplevt våld från kunder.³⁵

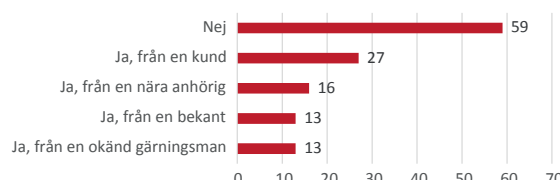
Har du varit utsatt för fysiskt och/eller sexuellt våld? Du kan Kryssa i flera olika alternativ.

(Redovisat i antal markeringar. Bortfall 10)

Om man jämför de som uppger att de har erfarenhet av att arbeta på gatan med de som inte har gjort det, där majoriteten arbetar via internet, finns det vissa skillnader. Av de som har erfarenhet av gatan har 63 procent varit utsatta för våld, nästan dubbelt så vanligt som bland resten av informanterna där siffran är 36 procent. De som har erfarenhet av att arbeta på gatan har främst varit utsatta för våld från anhöriga, 37 procent. Näst vanligaste svarsalternativet är kunder och bekanta, 26 procent respektive, och minst vanligt är våld från en okänd gärningsman, 21 procent. Bland de övriga är det vanligaste svarsalternativet våld från en okänd gärningsman 16 procent, näst vanligast är bekanta, 14 procent, och minst vanligt är våld från anhörig eller kund, 12 procent respektive.

Psykiskt våld

55 personer, 48 procent, uppger att de varit utsatta för hot och/eller trakasserier. Av dessa 55 personer uppger 27 personer att gärningsmannen varit en kund, medan 28 personer uppger annan gärningsman än kund. Av de 27 som uppgett kund som gärningsman har sex personer även varit utsatta för psykiskt våld från annan gärningsman än kund.

Har du varit utsatt för hot/och eller trakasserier (såsom stalking, utpressning eller hot om våld)? Du kryssa i flera olika alternativ. (Redovisat i antal markeringar. Bortfall 10)

Även här finns skillnader mellan de som har erfarenhet av att gå på gatan med resten av informanterna. Skillnaden i utsatthet mellan grupperna är inte lika stor, 68 procent bland de med erfarenhet av att arbeta på gatan att jämföra med 44 procent bland de övriga. Bland de som har arbetat på gatan var det vanligaste att de utsatts för psykiskt våld från en bekant, 42 procent, vilket var det minst vanliga, 5 procent, i den andra gruppen. Näst vanligaste gärningsmannen bland informanterna som arbetat på gatan var en kund, 26 procent, vilket var den vanligaste, 23 procent, bland övriga informanter.

”Om kunden slaget så det blivit märke eller gjort sugmärke kan man inte gå till skolan eller gå och handla eller så för man kan ju träffa någon som man känner och undrar vad man gjort...” Kvinna, 20 år

Kortfattat kan man sammanfatta skillnaderna mellan inomhus och utomhusarenor i en större utsatthet för våld, hot och trakasserier bland gruppen som arbetar utomhus. De som har arbetat i utomhusmiljö är främst utsatta för fysiskt och psykiskt våld från någon de känner, men en kund är också en relativt vanlig gärningsman. De som arbetar inomhus är främst utsatta för fysiskt våld från en okänd gärningsman och psykiskt våld från en kund.

Kontakt med polisen

Han [polismannen] hade redan bestämt sig för hur det var och det fanns inget i världen som jag skulle kunna säga för att förändra hans bild. I hans värld är alla som säljer sex offer. De som hävdar annat har bara inte insett det än och är kvar i förnekelsen. Därför är det heller ingen idé att lyssna på personer som säger annat. För de har fel, alltid, punkt slut och slutdiskuterat. Jag visste att det inte var någon mening med att ens försöka att förklara för honom att jag faktiskt trivdes med vad jag gjorde och att det var jag själv som valde att göra det. Men det är givetvist svårt att säga att man trivs med något när man fortfarande är i chocktillstånd. Fast jag visste att han inte skulle tro på mig så sa jag ändå ärligt hur det var. Han trodde inte på mig och jag såg på honom att han inte tog in vad jag sa. Han var liksom blank för mina ord, vilket kändes helt sjukt. Vad jag själv tyckte och sa om vad jag gjorde hade ingen som helst betydelse för honom. Att inte bli trodd, att inte bli tagen på allvar och att känna sig helt omyndigförklarad som människa är en oerhört frustrerande känsla. **Emmas bok, kapitel ”Polis!”**³⁶

Det är 17 personer som uppger att de polisanmält ett brott som de har varit utsatta för i samband med att de arbetat som sexarbetare, knappt hälften av dessa har inte uppgett att de varit utsatta för fysiskt

eller psykiskt våld från en kund. Dels förekommer andra brott i samband med sexarbete, exempelvis rån eller utpressning, dels så uppger flera informanter att de bara betraktar de som är villiga att betala som kunder.

Kontakt med polisen är inte alltid okomplicerat, särskilt om brottet man vill anmäla har hänt i samband med att man arbetat. En informant hade varit utsatt för ett våldsbrott i sin lägenhet där hon också träffar kunder. Hennes oro för att polisen skulle börja intressera sig för hennes kunder, och de ekonomiska konsekvenser det skulle få, gjorde att hon avstod från att göra en anmälan. En annan informant har vid ett flertal tillfällen anmält våldtäkter men inte känt att hon blivit tagen på allvar och en gång tog inte polisen emot hennes anmälan. En kvinna berättar att hon hade anmält brott, sagt att hon säljer sex och blivit bra bemött men däremot blivit kränkt när det ställdes personliga följdfrågor som hon inte ansåg relevanta.

”Vid den [...]rättegången så fick jag ett VÄLDIGT bra bemötande av både polis, åklagare, min advokat och i rättssalen. När jag träffade kriminalare på gatan för väldigt många år sedan så fick de mig att börja gråta då de vägrade acceptera att jag inte tog droger. Jag har typ aldrig tagit droger, bara provat 2-3 ggr.” Kvinna, 35 år

Av de som anmält brott är 15 kvinnor och två transpersoner. Det innebär inte att de informanter som identifierar sig som män inte är utsatta för brott i samband med sexarbete. Av de män som besvarat enkäten uppger 41 procent att de varit utsatta för fysiskt och/eller sexuellt våld och lika många att de varit utsatta för hot och/eller trakasserier, 24 procent har varit utsatta för ett av dessa brott från en kund. Forskning tyder dock på att män som säljer sex är ännu mindre benägna att anmäla brott.³⁷ En anledning till att män som säljer sexuella tjänster i högre grad undviker att anmäla brott är att de kan vara utsatta för dubbla stigman till följd av exempelvis homofobi.

Hur upplevde du att du blev bemött av polisen? Du kan kryssa i flera olika alternativ.
(Redovisat i antal markeringar. N=17)

”Nej, jag skulle inte göra en anmälan igen eftersom jag inte ansågs trovärdig och förövaren gick fri.” Kvinna, 34 år

På frågan om man skulle polisanmäla ett liknande brott igen svarade 38 procent (6 personer) ja, 44 procent (7 personer) nej, 19 procent (3 personer) vet ej och en person lämnade inget svar. Av de 36 personer som angett en kund som gärningsman har bara var fjärde anmält det till polisen och av dessa kände sig sju av nio kränkta av polisens bemötande och bara två skulle polisanmäla ett liknande brott igen.

Hatbrott

Återkommande våldtäkter av sexarbetare och även fall där sexarbetare mördats har lett till att den lokala polisavdelningen, the Merseyside Police, i Liverpool numera behandlar brott mot sexarbetare som hatbrott. Man anser att utsattheten för hatbrott är lika starkt förknippad med marginalisering som med ras, religion, etnicitet eller sexuell läggning och har därför inkluderat sexarbetare i arbetet mot hatbrott. Under 2010 ledde 84% av åtal för brott mot sexarbetare i Liverpool till fällande dom, 67% av våldtäktsåtal. I genomsnitt leder 6,5% av alla våldtäktsåtal i Storbritannien till en fällande dom.³⁸

FOKUSGRUPP

A: Sexarbetare är riskanalytiker. N: Det är alltid intressant vilka kunder andra väljer bort. Och två jobbidentiteter, lite som sminkföretagen som gör en billigare och en dyrare produkt fast det är ju egentligen samma innehåll. C: De män som söker sig till transpersoner som säljer sex är av lite sämre kaliber än andra. De söker en kvinna de kan trycka till. De är ute efter makt, inte sex. E: Det och stigmat gör ju att det är så mycket mord på transpersoner som säljer sex utomlands. N: En tanke, får polisen verkligen lämna ut namn på sexarbetare? Det är väl förtal. E: De har väl register, som med romer. N: Det är intressant att så många vill arbeta tillsammans, de kanske vill ha en arbetskamrat. Och jobbar man ihop är man säker. E: När jag gick på gatan hade jag en nära relation med andra kvinnor. Men man är mindre anonym på gatan, jag gick dit när jag mådde dåligt och snabbt behövde pengar till droger men jag jobbade inomhus när jag kunde. A: Jag skulle aldrig arbeta på gatan, det handlar om synligheten. Jag kan uppfatta det som att jag levte i en skyddad verkstad. E: Hade jag inte kunnat sälja sex hade mitt liv inte varit lika bra. N: Det är så konstigt att sexarbetare blir illa behandlade av polisen, de anses ju vara offer. Juridiskt är det ju kunden som är skurken. Men varför ska man behandla sexarbetare som vanliga människor liksom.

-
- ¹ (World Health Organization 2005) s.1
- ² (UNAIDS 2009) s.13
- ³ (WHO/UNFPA/UNAIDS/NSWP 2012) s.16-17
- ⁴ (Socialstyrelsen 2007) s.30
- ⁵ (Levy 2011) s.5-6
- ⁶ (WHO/UNFPA/UNAIDS/NSWP/The World Bank 2013) s.30-31
- ⁷ (Levy 2011) s.5-6
- ⁸ Ibid., s.3,5
- ⁹ Ibid., s.6
- ¹⁰ (www.pro-tukipiste.fi 2013)
- ¹¹ (Safeiq 2013)
- ¹² (Eriksson och Knutagård 2005) s.55
- ¹³ (Socialstyrelsen 2007) s.34-35
- ¹⁴ (Larsdotter, Jonsson och Gäredal 2011) s.96
- ¹⁵ En förkortning av "Girl Friend Experience"
- ¹⁶ (Östergren 2003) s.37
- ¹⁷ (Riksdagen 2013)
- ¹⁸ (Levy 2011) s.11
- ¹⁹ Se bilaga för full text
- ²⁰ (Jakobsson 2008) s.48
- ²¹ (Östergren 2003) s.38
- ²² (Riksdagen 2013)
- ²³ (Länsstyrelsen i Stockholms Län 2009) s.8
- ²⁴ (Socialstyrelsen 2004) s.12
- ²⁵ (SOU 2010:49) s.20
- ²⁶ (Socialstyrelsen 2007) s.46
- ²⁷ (Socialstyrelsen 2004) s.12
- ²⁸ (NSWP 2011) s.26
- ²⁹ (Aftonbladet 2007)
- ³⁰ (www.chezstella.org 2013)
- ³¹ (Kofod, o.a. 2011) s.233
- ³² (Kinell 2008) s. 148
- ³³ (Brooks-Gordon 1999)
- ³⁴ (Open Society Foundation 2012) s.3
- ³⁵ (Kofod, o.a. 2011) s.232
- ³⁶ Se bilaga för full text
- ³⁷ (Mai, Gaffney och Pryce 2003)
- ³⁸ Personlig kommunikation med Shelly Stoops, 1 mars 2013. Se också <http://www.constabulary.org.uk/2012/03/21/merseyside-commended-on-sex-trade-initiative/>

SOCIAL STIGMATISERING OCH DISKRIMINERING

Inledning

Säljarna i gatans könshandel rekryteras mestadels bland kvinnor som på olika sätt fått en dålig start i livet, som tidigt berövats sin självrespekt och fått en negativ självbild. På senare tid har sambandet mellan prostitution och sexuella övergrepp i barndomen blivit alltmera uppenbart. Prostitutionsdebuten handlar sällan om ett plötsligt djupt fall i förnedring. Kvinnorna har ofta varit på väg mot prostitution mycket länge, av skäl som ligger långt tillbaka i tiden. Det är ibland också fråga om en successiv och gradvis tillvänjning till könshandeln. I denna process kan en rad faktorer medverka, bl.a. spelar sexklubbar och den pornografiska industrin en stor roll. Den utlösande faktorn kan vara en akut brist på pengar, kanske i kombination med påverkan från en väninna som prostituerar sig eller arbetar på sexklubb eller från en pojkvän/hallick.¹ **Sammanfattning av betänkandet Könshandel**, Socialdepartementet

Vissa grupper i samhället är mer utsatta för social stigmatisering än andra då de, på olika sätt, avviker från samhällsnormen. Det kan handla om identitet, sexuell preferens, alternativa livsval eller beteenden. Det kan också inkludera personer som befinner sig i social, eller ekonomisk, utsatthet eller personer som lever med sjukdomar och fysiska och psykiska funktionshinder. Social stigmatisering kan medföra en känsla av utanförskap, ett lägre förtroende för myndigheter samt leda till ett sämre bemötande baserat på en stereotyp föreställning. Socialt stigma blir ibland strukturellt reproducerat, exempelvis genom att säga att alla individer i en grupp har samma egenskaper, eller erfarenheter, vilket medför en ökad stigmatisering av en redan marginaliserad grupp.

There is also a need to recognize that not all sex workers see themselves as victims, oppressed, or exploited. Instead, many can and are taking control of their own lives, finding solutions to their problems, acting in their individual and collective interests and contributing to the fight against HIV/AIDS. Some of the most successful sex work interventions have been led and run by sex workers and have allowed them to organize themselves for their own safety. Such an approach also frames HIV risk reduction and violence prevention within a broader context of occupational health, improving working conditions and enabling sex workers to have labour rights.² **Violence Against Women and HIV/AIDS: Critical Intersections. Violence against sex workers and HIV prevention**, World Health Organization

Människors upplevelse av sexarbete är högst varierande. Oavsett personlig erfarenhet av sexarbete upplever de flesta att social stigmatisering och fördomar ger en missvisande bild,^{3,4} så även våra informanter. På frågan om vilka nackdelar som finns med sexarbete markerar 90 procent av våra informanter något av svarsalternativen som har direkt anknytning till stigma och mer än 70 procent uppger att de bekymrar sig för saker som är ett direkt resultat av fördomar.

”Det är inte själva jobbet i sig som är jobbigt, jag gillar sex och människor och har faktiskt ganska kul med mina kunder. Det som är jobbigt är att man måste leva ett slags dubbelliv och ljuga om det.”
Kvinna, 28 år

Majoriteten av de kommentarer som lämnats handlar också om stigma och fördomar, särskilt om behovet av att leva ett dubbelliv för att skydda sig själv, något som ofta nämns i forskning om sexarbetsares upplevelse av stigmatisering.⁵ Som i flera tidigare undersökningar har informanterna ett lågt förtroende för myndigheter och en tveksamhet inför kontakter med hälso- och sjukvården då man inte litar på att man kommer att bli neutralt och fördomsfritt bemött och inte alltid litar på att tystnadsplikten respekteras.^{6,7}

"Jag har ingen lust att bli bemött annorlunda för att jag säljer sex. Jag vill inte att ses som ett offer, eller bli stigmatiserad." Kvinna, 29 år

Privat säkerhet

Om mycket tankar och energi läggs ner för att arbeta så säkert som möjligt så ägnas minst lika mycket tid, enligt flera informanter, åt att skydda andra delar av sitt liv. Fördomar, social stigmatisering och vissa lagstiftningar kan leda till många olika negativa konsekvenser om det kommer fram hur man försörjer sig. Man svarar undvikande på frågor, eller ljuger om vad man jobbar med om någon frågar, så att inte personalen på exempelvis dagis börjar ana oråd och i värsta fall kopplar in sociala myndigheter. Man väljer varsamt vilka man litar på i sin närhet då man inte vill riskera att hamna i konflikt, eller förlora kontakt, med familj och vänner.

"P.g.a. stigmatiseringen i samhället så känner jag mig ofri och mer rädd för att råka ut för: 1, utpressning 2, vänner som vill mig illa (ej kunder) 3, att bli av med min lägenhet 4, att bli outad för grannar och konsekvenser på det 5, att människor ska döma ut mig [...] Finns en hel del mer men än så länge överväger de positiva delarna i att jobba med sex de negativa! Kunderna är alltid väldigt trevliga. Är övriga människorna som inte förstår som man möter runt sig i det dagliga livet" Kvinna, 39 år

För de som har sexarbete som en extrainkomst vid sidan av ett annat arbete så vidtas alla möjliga åtgärder för att säkerställa att ingen får reda på vad man gör vid sidan om. En informant som arbetar inom vården pratar mycket om att hon tycker att det är jobbigt att ljuga för kollegorna på hennes vanliga arbetsplats, men att hon inte känner att hon har något alternativ då hon känner sig osäker på vilka konsekvenser det skulle kunna få. Hon uppger att hon mest är rädd för att de ska se ner på henne, eller att de skulle tycka att hon är olämplig att arbeta med människor.

"Jag har förlorat ett jobb inom omsorgen pga sexarbetet." Kvinna, 45 år

Använder man sexarbete som försörjning medan man studerar är man ofta ytterst försiktig med vad man berättar om sig själv då man riskerar att det påverkar ens möjligheter att fullfölja studierna^{8,9} eller riskerar utanförskap under studietiden.

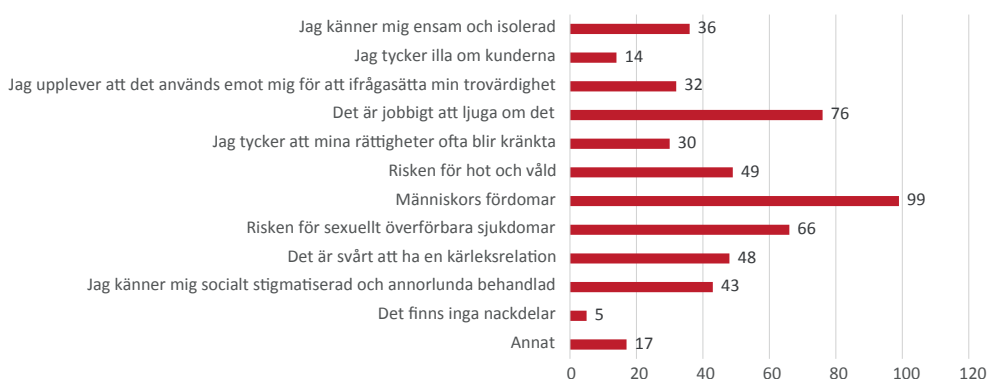
En informant studerar till lärare och beskriver utförligt hur försiktig hon är i sin annonsering då hon är "livrädd" för att det senare ska komma fram hur hon försörjt sig under studietiden.

Mer än hälften av de informanter som slutat sälja sex uppger att en anledning till att de slutade är att dubbellivet blev för jobbigt. Det är inte bara fördomar och okunnighet som påverkar hur sexarbetare behandlas, lagar kan också förstärka sociala stigma och 63 procent av informanterna tror att sexköpslagen skapar fler fördomar.

Personer som utnyttjas i prostitutionen uppger att kriminaliseringen förstärkt det sociala stigma det innebär att sälja sex. De beskriver att de valt att prostituera sig och upplever sig inte vara ofrivilligt utsatta för något. Även om det inte är förbjudet att sälja sex upplever de sig vara jagade av polisen. De upplever sig vara omyndigförklarade i och med att deras handlingar tolereras men deras vilja och val inte respekteras. Vidare menar de att man kan skilja på frivillig och tvingad prostitution.[...] När det gäller de personer som fortfarande utnyttjas i prostitution måste ovan nämnda negativa effekter av förbudet som de beskriver närmast betraktas som positiva sett utifrån perspektivet att syftet med lagen är att bekämpa prostitutionen.¹⁰ **Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008.** Justitiedepartementet

Nackdelar med sexarbete

Vilka nackdelar finns det med sexarbete? Du kan kryssa i flera olika alternativ.
(Redovisat i antal markeringar. Bortfall 10)

Det finns tre svarsalternativ som mer än hälften av informanterna markerat som nackdelar med sexarbete. Det som anses vara den största nackdelen med sexarbete är människors fördomar som 99 personer, 87 procent, av de 114 personer som svarat på frågan har markerat. Att behöva ljuga om det anser två av tre vara en nackdel och just behovet av att ljuga för att skydda sig från fördomar var det de flesta kommentarerna handlade om.

"Ingen i min omgivning eller myndighet vet om vad jag gör. Lever ett dubbelliv. Därför blir jag inte socialt stigmatiserad eller känner min trovärdighet ifrågasatt." Kvinna, 43 år

Tredje vanligaste svaret är risken för sexuellt överförbara sjukdomar. De som oroar sig minst för STIs är kvinnorna, drygt hälften av dem har markerat svarsalternativet att jämföra med 3 av 4 bland männen. Männen kände sig i högre grad ensamma och isolerade, 41 procent, och i rapporten **Prostitution i Danmark** uppgav 35 procent av de manliga informanterna att de inte hade någon de kunde prata om sexarbetet med.¹¹

"People have even more prejudice here than in Portugal and Portugal is very religious. Feels like it's more religious here!" Kvinna, 40 år

Migranterna uppger färre nackdelar med sexarbete, dock markerade man i högre utsträckning svarsalternativen om risken för STIs och att känna sig socialt stigmatiserad. Av de fem informanter som svarat "Det finns inga nackdelar" är samtliga kvinnor, fyra av dem är migranter.

Yttrande över "Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008" (SOU 2010:49) DO anser att utredningens slutsats om att upplevelsen av ett ökat socialt stigma bland sexsäljare närmast bör tolkas som något positivt är anmärkningsvärd. En av intentionerna med att endast kriminalisera köparen av sexuella tjänster var att lagstiftaren inte ville bidra till ytterligare stigmatisering av en redan utsatt grupp. DO vill betona att ett ökat socialt stigma i praktiken kan innebära sämre förutsättningar för hälsofrämjande och hiv-preventivt arbete, ett perspektiv som saknas i utredningen. Farhågorna kring de negativa hälsoeffekterna av socialt stigma får stöd av bland annat FNs organ för frågor som rör hiv och aids, UNAIDS, som anser att lagar som kriminaliserar prostitution inverkar negativt på möjligheten att bedriva effektiv hiv-prevention och därför avråder från att lagstifta på området. Risken att det sociala stigma tar över i bemötandesituationer med exempelvis myndigheter, socialtjänsten, hälso- och sjukvården, polisen och rättshjälpsystemet får också anses ansemlig.¹² **Diskrimineringsombudsmannen, Ärende LED 2010/97, Handling 2**

Vad bekymrar våra informanter?

Vad bekymrar dig? Du kan kryssa i flera alternativ.
(Redovisat i antal markeringar. Bortfall 10)

På frågan "Vad bekymrar dig?" finns det två svarsalternativ som mer än hälften av informanterna har markerat. Vanligaste svaret är att man bekymrar sig för fördomar från myndigheter. Något som är återkommande i såväl djupintervjuer som i kommentarer i enkätsvaren. Näst vanligaste är att man oroar sig för sexuellt överförbara sjukdomar. Många oroar sig också för att personer i deras närhet ska få reda på hur de försörjer sig och om det skulle påverka möjligheterna att få ett annat arbete. Flera informanter uppger att de tycker att deras erfarenheter inte ges något värde och att de inte ses som en resurs i samhället. Många uttrycker en oro över att bli vräkt från sin bostad.

Männen oroar sig mindre för fysiskt våld, 18 procent, trots att 41 procent uppger att de varit utsatta för våld i samband med sexarbete. De oroar sig inte heller i lika hög grad för om det kommer att vara svårt att sluta sälja sex.

”Jag avskyr att även om jag inte bryta lagen så kan den kunskap om att jag arbetar med detta används MOT mig, tex vårdnaden. Det ifrågasätts inte längre om en homosexuell persons läggning kan påverka deras förhållande till barn, så varför ska min läggning vara sämre”
Kvinna, 33 år

Av de informanter som har erfarenhet av att arbeta på gatan uppger alla utom en att de oroar sig för fördomar från myndigheter. Migranterna oroar sig också i högre utsträckning för fördomar från myndigheter, 75 procent, än genomsnittet av informanterna. Av de som uppger att det inte finns något som bekymrar dem är sju kvinnor och tre män, av dessa är tre migranter.

Diskriminering

”Om jag hade haft barn hade jag nog oroat mig för att bli av med vårdnaden. Jag oroar mig mest för att mina föräldrar ska bli ledsna om de får reda på att jag sexarbetar, och för hur de skulle bli behandlade, och lite för att de ska påverka mina partners liv, arbete osv”
Kvinna, 29 år

Det finns, bland informanterna i den kvalitativa delen av studien, enighet om att stigma är en stor del av de prostituerades vardag, och denna stigmatisering är angiven som en mycket betydande nackdel med arbetet (se även Rasmussen 2007). Detta gäller prostituerade på alla platser i analysmodellen, både de som ser sig själva som ekonomiskt beroende och oberoende. Stigmatisering, offerstämpel och känslan av moraliskt fördömande av prostituerade och prostitution från samhället tar upp mycket plats för de prostituerade som intervjuades för den kvalitativa delen av studien. De har gett uttryckt för att uppleva stigmatisering på alla nivåer i samhället, från lagstiftning, myndigheters hantering och behandling av prostituerade (institutionell) och medias onyanserade framställning av prostitution (symbolisk), till vänskapskretsen och familjens oförståelse eller fördömdelse (social).¹³ **Prostitution i Danmark** (egen översättning, originaltext finns som bilaga).

Majoriteten, 87 %, av de som upplevt diskriminering till följd av sexarbete är kvinnor. Av samtliga kvinnliga informanter har 46 procent upplevt diskriminering, 31 procent mer än en gång. Bland männen är

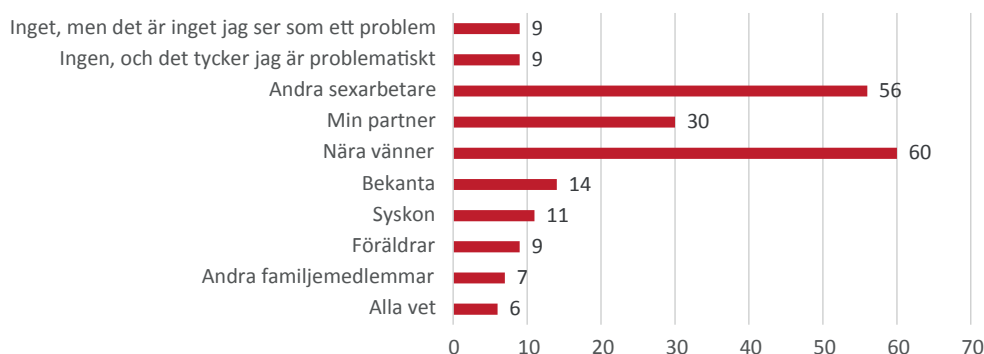
det endast 6 procent som upplevt diskriminering, och ingen säger sig ha blivit diskriminerad mer än en gång. Trots det uppger 94 procent av männen att en av nackdelarna är människors fördomar. De som har erfarenhet av att arbeta på gatan och de som är migranter har i högre grad upplevt diskriminering, likaså de som identifierar sig som transpersoner eller "annat".

De som upplevt diskriminering är mindre benägna att berätta att de säljer sex vid hiv/STI-testning och uttrycker i mycket högre grad att de har behövt hjälp med rådgivning om rättigheter och personlig säkerhet.

"Jag berättar ju knappt för någon, det är just för att undvika diskriminering som jag vet skulle hända annars." Kvinna, 49 år

Vem berättar de för?

Många upplever att det kan vara svårt att prata med andra om sexarbetet, vem har du runt dig som vet att du arbetar/har arbetat med sexarbete? Du kan kryssa i flera alternativ. (Redovisat i antal markeringar. Bortfall 10)

De som uppger att de inte upplevt diskriminering är mindre benägna att berätta för människor att de säljer sex. Majoriteten, 13 av 18, av de som säger att ingen vet om att de arbetar med sexarbete finns bland de som inte upplevt diskriminering.

De som uppger att de upplevt diskriminering mer än en gång har i snitt markerat dubbelt så många svarsalternativ, gällande vem de berättar om sexarbetet för, som resten av informanterna. Det återkommer också i intervjuerna med flera informanter. Att inte berätta om sexarbetet är en strategi för att undvika diskriminering och fördomar, väljer man att vara öppen med sitt arbete så tar man med diskriminering i beräkningen. En informant beskriver det som att göra en riskanalys, man väger fördelarna med att kunna vara ärlig mot nackdelar i form av stigma och diskriminering och försöker hitta en balans som fungerar.

"Ingen vet, verkligen ingen. Jag vet inte ens hur jag skulle kunna förklara. Hej, jag är pojkhora eller? Jag känner mig ensam hela tiden men har ingen aning om hur jag ska lösa det." Man, 23 år

FOKUSGRUPP

N: Det är jobbigt att ljuga om det, det handlar inte om en själv utan om samhället. Man tvingas ju ljuga. A: Människors fördomar, inga nyheter! N: Och migranter har ju dubbla stigma. A: Och de som de bryr sig om är långt borta. N: Och stigma för transpersoner är så starkt att sexarbete inte ens är det primära stigma. Det är inte lika starkt för manliga sexarbetare i msm-gruppen. Könsbaserad stigmatisering.

A: Priset för att slippa diskriminering är att inte berätta, men lever parallella liv. N: Man försöker smälta in så mycket som möjligt, men för vissa är det omöjligt. E: För att inte försäga sig drar man sig undan.

N: Man tvingas krympa ner sig som människa. E: Och man vill inte ha folk för nära eftersom man inte vill ljuga för dem. A: Det gör mig inget att hålla käften. N: Fast det är för jävligt att man inte kan vara öppen om man vill.

¹ (SOU 1995:15) s.2-3

² (World Health Organization, 2005) s.3

³ (Socialstyrelsen, 2007) s. 48

⁴ (Jakobsson, 2008) s.62-65

⁵ (Östergren, 2003) s. 42

⁶ Ibid., s.66

⁷ (Larsdotter, Jonsson, & Gäredal, 2011) s.164-166

⁸ (www.svd.se, 2002)

⁹ (www.expressen.se, 2007)

¹⁰ (SOU 2010:49) s.129-130

¹¹ (Kofod, Lagoni, Bille, & Termansen, 2011) s.190

¹² (Diskrimineringsombudsmannen, 2010)

¹³ (Kofod, Lagoni, Bille, & Termansen, 2011) s.180

HÄLSA

Inledning

Prostitution och sociala problem hör nära samman, framför allt via kopplingen till drogmissbruk. Men prostitution förekommer också i miljöer och bland personer som utåt sett är välfungerande och väletablerade i samhället, och där de ekonomiska motiven synes vara mer psykologiska än faktiska. Det finns exempelvis enligt uppgift välutbildade kvinnor med välbetalda arbeten som tvångsmässigt säljer sina kroppar.¹ **Kännedom om prostitution 2003**, Socialstyrelsen

När man pratar om sexarbete och hälsa internationellt handlar det oftast om hiv/STI-prevention. I Sverige handlar det mestadels om en föreställning om att sexarbete är något man far psykiskt illa av. Precis som andra arbeten är erfarenhet av sexarbete, och hur det påverkar ens hälsa, individuellt och inte konstant. Vissa tycker att sexarbete gör att de vårdar sin fysiska hälsa bättre, andra förknippar sexarbete med en period i livet när de inte tog hand om sig själva. Vissa känner sig psykiskt starkare av sexarbete, andra mår psykiskt dåligt av att sälja sex eller känner att det sociala stigmat och dubbellivet påverkar deras mentala hälsa negativt. En del skiljer på privat sexualitet och att sälja sexuella tjänster, andra anser att det är en sexuell läggning. Erfarenheterna är lika många som det finns sexarbetare, och det som var en positiv upplevelse ett år kanske inte är detsamma året efter.

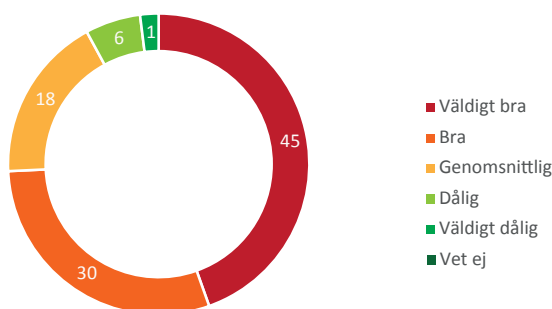
”Finns det specifika hälsorisker med sexarbete? Klart det finns, men det är ju knappast unikt för oss. Byggnadsarbetare behöver särskild skyddsutrustning, riskerar fysiska arbetsskador och löper större risk för att dö på jobbet än många andra arbetare, inklusive sexarbetare. Men då är det fackföreningar som oroar sig, inte politiker och socialtjänst.” Kvinna 41

Av informanterna uppger 18 procent att de bekymrar sig för om sexarbete kan leda till fysiska eller psykiska men. Flera informanter poängterar att det verkar som om det ofta ignoreras att sexarbetare faktiskt kan få arbetsskador som inte handlar om psykisk eller sexuell ohälsa. En informant uppger att hon har problem med ryggen då hon arbetade med striptease i många år. En annan informant har arbetat länge i utomhusmiljö och säger att det har lett till ont i leder och fötter.

Fysisk hälsa

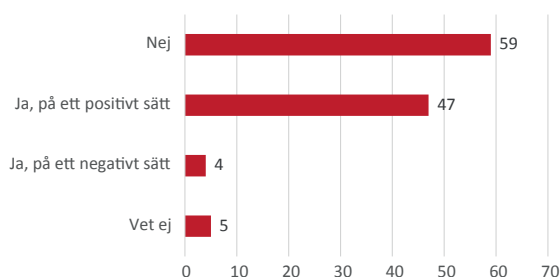
”Min kropp är mitt arbetsredskap så det är viktigt för mig att vårda den med träning och näringsrik mat.” Kvinna, 55 år

Flera informanter beskriver att det känns att sexarbetet motiverar dem att ta bättre hand om sin kropp både som ”arbetsredskap” och i allmänhet, en person påpekar att det är viktigt med pauser ibland då ”man har sina ups and downs”.

Hur är din fysiska hälsa?
(Redovisat i procent. Bortfall 9)

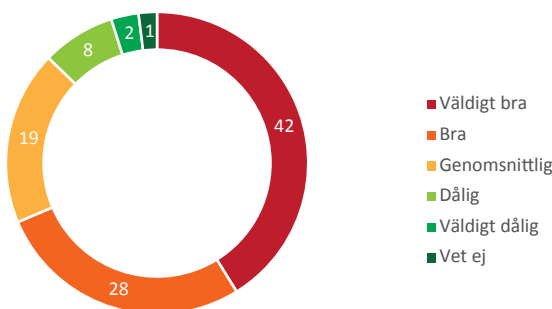
"Jag bryr mig mer om min kropp; att den ser estetisk ut (vilket är sund/normalviktig/vältränad för mig), att den har fysisk kapacitet som inte hindrar långa sexpass, att jag är pigg och utvilad, att min gynekologiska hälsa är på topp." Kvinna, 33 år

Tycker du att sexarbete har påverkat din fysiska hälsa?
(Redovisat i antal personer. Bortfall 9)

Majoriten, knappt tre av fyra, håller helt eller delvis med om att sexarbete har gett dem en sundare syn på sin egen kropp och att sexarbete motiverar dem att ta bättre hand om sig själva.

Psykisk hälsa

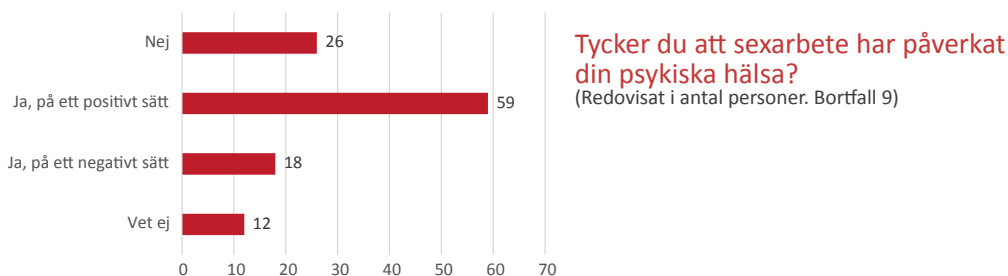

Hur är din psykiska hälsa?
(Redovisat i procent. Bortfall 9)

Mental well-being makes up an integral part of any individual's capacity to lead a fulfilling life. Mental health and overall well-being are influenced not only by individual attributes, but also by the social circumstances in which people find themselves and the environment in which they live. Sex workers may be particularly vulnerable to mental health problems, because of poverty, criminalization, marginalization, discrimination or violence. Poor mental health may be a barrier to seeking testing or treatment for HIV, and to continuing in care for those who are HIV-positive.²

Implementing Comprehensive HIV/STI Programmes with Sex Workers, WHO/UNFPA/UNAIDS/NSWP/Worldbank

”Det har stärkt min självkänsla och självförtroende, pga det faktum att jag klarat av det på ett utmärkt sätt. Just pga att det anses vara psykiskt destruktivt så hade jag extra noggrant tänkt igenom allt som skulle kunna gå snett/vara destruktivt i förväg, och jag reflekterar kontinuerligt över mig själv i yrkesrollen och som sexsäljande person.” Kvinna, 35 år

”Både positivt och negativt. Positivt så har jag blivit mer självständig och säker i mig själv. Negativt mestadels pga stigma från samhället.” Kvinna, 35 år

Flera informanter tycker de hade blivit psykiskt starkare av sexarbete, samtidigt som många beskriver det som något som både varit positivt och negativt. En informant säger att hon inte tyckte om att sälja sex men att det gjort henne starkare trots det. Flera uppger ekonomiskt oberoende som en anledning till psykiskt välmående, ett flertal nämner det sociala stigma som något som påverkat dem negativt. I Suzanne Jenkins enkätstudie, **Beyond Gender: an examination of exploitation in sex work**, som gjordes bland 483 sexarbetare som arbetar inomhus i höginkomstländer angav 70 procent att de ansåg att sexarbete haft en positiv effekt på deras självförtroende.³

”Både ja och nej. Ja, därför att jag lärt mig att ta för mig mer, är mer självsäker sexuellt, och har blivit en bättre människokännare. Nej, för att jag kanske har blivit lite cynisk.” Kvinna, 35 år

Flera säger att det är svårt att känna förtroende i kontakt med psykologer och liknande yrkesutövare då fokus alltid hamnar på sexarbetet. Det är 19 personer som uppger att de har behövt hjälp med kontakt med psykolog/samtalsterapeut/kurator under tiden det arbetat med att sälja sex.

Drygt tre av fyra håller helt eller delvis med om att sexarbete har gjort dem till psykiskt starkare personer. Knappt var femte informant mår dåligt men anser inte att det beror på sexarbetet. En av tjugo uppger att de mår dåligt av sexarbete men inte känner att de har några andra alternativ.

”Låg självkänsla, ingen att prata med, saknar någon att lita på och någon att umgås förtroligt med, någon som tycker om mig och inte bara min kropp.” Kvinna, 20 år

”Under ett psykologbesök. Till att börja med var samtalet normalt. Sen berättade jag att jag sålde sex, och hon började skratta hysteriskt (förmodligen att hon hade svårt att hantera informationen om att jag som verkat normal sålde sex) och tala till mig som om jag vore ett litet barn som inte alls förstod vad terapi gick ut på, att man måste komma i tid och att det kostade pengar som även jag behövde betala. Sen förklarade hon att hon inte ville ha mig som klient eftersom det skulle vara oetiskt att ta betalt av mig medan jag sålde sex och att stödja mig psykologiskt medan jag sålde sex. Hon ansåg att jag måste sluta först innan det blev etiskt att behandla mig. Detta är det sämsta bemötande någonsin jag varit med om i egenskap av sexarbetare (ingen kund har varit i närheten).” Kvinna, 33 år

Knappt var sjunde informant håller helt med om att de känner sig deprimerade i perioder. I västvärlden beräknas var femte människa drabbas av depression någon gång i livet, det är vanligare bland kvinnor än män.⁴ Hälften av de som uppger att de känner sig deprimerade är också de som håller helt med om att de har psykiska besvär såsom inre oro, nervositet och/eller nedstämdhet. Var tredje informant håller helt eller delvis med om att de lider av sömnlöshet. I Sverige beräknas var tredje person lida av sömnproblem i perioder.⁵

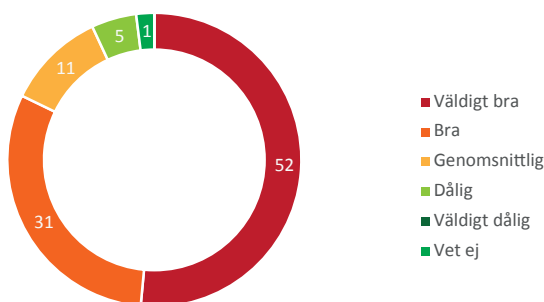
”Jag mår väl inte alltid jättebra, men det har inte med jobbet att göra, hade jag inte haft det hade jag nog gått på bidrag och mått ännu sämre.” Transperson, 37 år

Var sjätte informant, 16 procent, har eller har haft en ätstörning. Trots att det anses finnas ett stort mörkertal brukar man beräkna att ca 5 procent av kvinnor i Sverige någon gång i livet drabbas av en allvarlig ätstörning, vanligast är det i åldern 13-30 vilket även är fallet bland våra informanter. Gällande män saknas det ordentlig forskning. I vissa yrkesgrupper ligger andelen högre, exempelvis elitidrottare och dansare.⁶

Drygt en av tio håller helt med om påståendet ”Jag har funderat på att ta mitt eget liv”, ungefär lika många som delvis håller med om påståendet.

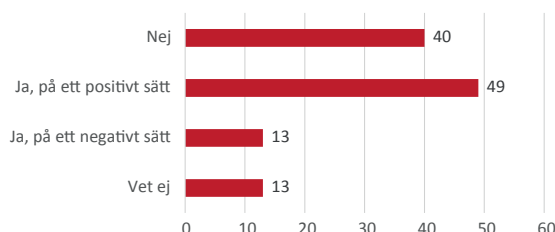
Sexuell hälsa

”Jag ser mitt arbeta som eskort som en del av min egen sexualitet, min läggning om man vill kalla det så. Och det är en läggning jag TRIVS med” Kvinna, 33 år

Uppskatta din sexuella hälsa.
(Redovisat i procent. Bortfall 9)

Flera informanter nämner att sexarbete gett dem en ökad förståelse för sin sexualitet, både gällande vad de tycker om och vilka sorters sexarbete de mår bra av, och vilka de inte mår bra av. Några talar om sexarbete som en sexuell läggning, några andra uppger att det lett till att de tar större ansvar för sin sexuella hälsa en tidigare. En informant som identifierar sig som transperson känner sig bekräftad och åtråvärd, "wanted as a woman". Var tredje informant tycker de kan fråga sin vanliga läkare/gynekolog om allt de vill veta om sexuell hälsa.

Tycker du att sexarbete har påverkat din sexuella hälsa?

(Redovisat i antal personer. Bortfall 9)

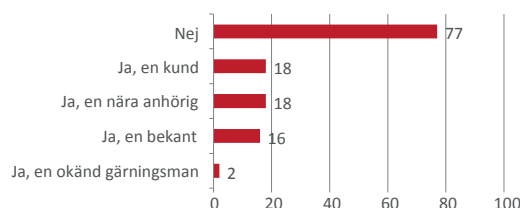
"Ja det tycker jag nog men det handlar om att ta kontroll själv och ta ansvar för sin egen sexualitet. Något jag lärde mig på äldre dagar och gäller på alla områden, om det så är sexarbete eller privat!"
Kvinna, 39 år

Knappt hälften tycker att deras privata sexualitet påverkats positivt av deras erfarenheter som sexarbetare och drygt hälften uppger att en av anledningarna till att de säljer sex idag är att det är en del av deras sexualitet.

Var tionde informant uppger att de funderar på om valet av sexarbete beror på tidigare övergrepp och drygt hälften av dessa tycker att sexarbete hjälpt dem hantera tidigare övergrepp.

"Mina erfarenheter har verkligen hjälpt mig att hantera tidigare sexuella övergrepp. Jag har lärt mig att uppskatta min feminina sida, lärt mig att förstå vad jag själv tycker om i mitt privatliv men framför allt har jag lärt mig att förhandla och säga nej." Kvinna, 34 år

Drygt en femtedel av informanterna uppger att de inte är lika noggranna med kondom i sitt privatliv. En informant säger att strunta i kondom ibland är något hon gör medvetet för att skilja på privat sex och sex i en arbetssituation. Hon menar själv att hon borde veta bättre eftersom det aldrig skulle hända att hon slarvar med kondom när hon arbetar.

Har du upplevt att någon fått dig att överskrida dina personliga sexuella gränser mot din vilja? Du kan kryssa i flera olika alternativ.

(Redovisat i antal markeringar. Bortfall 10)

Av våra informanter uppger 32 procent att de överskridit sina personliga sexuella gränser mot sin vilja en eller flera gånger, hälften uppger att det hänt med en kund. Flera av våra informanter uppger att de tycker det är viktigt att de håller sina satta gränser för att må bra. Detta beskrivs också i RFSLs rapport **Osynliga Synliga Aktörer** där informanternas välmående var tydligt kopplat till deras förmåga att hålla sina gränser.⁷

"Jag har nog kompromissat med mina sexuella gränser ibland, både privat och på jobbet. Jag ångrar mig alltid efteråt eftersom det känns som om jag tappat kontrollen vilket jag inte vill." Man, 29 år

Droger

"Jag har använt droger till och från i flera år, men det har inget att göra med att jag säljer sex utan är något jag gör för mitt höga nöjes skull. Jag träffar inte kunder påverkad, varken av droger eller alkohol." Kvinna, 42 år

Få saker är så förknippade med stereotypen av sexarbetare som droger. Elva av informanterna började sälja sex för att finansiera droger eller alkohol, fem personer säljer sex idag av samma anledning och åtta personer uppger att de fått betalning i form av droger eller alkohol. I enkäten fanns ingen direkt fråga om man någonsin använt droger utan det ingick som ett svarsalternativ när det var en motivator till, eller en betalning för, sexarbete.

"Fast det är tröttsamt att de tror att jag knarkar eftersom jag går på stritan, det är ju tvärtom. Knarket kom först." Kvinna, 36 år

Sexarbetare som använder droger gör det, precis som andra människor, av olika anledningar. Vissa börjar sälja sex för att finansiera droger, andra använder droger för att de tycker att det gör det lättare att sälja sex. En del sexarbetare använder droger men det har inte med sexarbetet att göra överhuvudtaget utan är något som sällan eller aldrig sker samtidigt.⁸ Åtta personer uppger att de behövt hjälp med någon form av beroende och samtliga uppger att de har haft kontakt med en beroendemottagning.

Personer som injicerar droger är särskilt utsatta för hiv och hepatit. Men forskning tyder på att sexarbetare som använder droger, även om de inte injicerar, har ökad utsatthet för hiv och STIs då droger kan påverka förmågan att förhandla om kondomanvändning och vad som sker i mötet med kunden.⁹

FOKUSGRUPP

A: Jag vårdar min kropp, det är en förutsättning för min inkomst. E: När jag drogade mig så fick jag tvinga mig själv att äta middag så jag skulle kunna jobba och se ok ut. Så det var ju faktiskt positivt med jobbet. N: Ju mer du tjänar desto mer investerar du i dig själv. Det är som ett företag, man investerar i produktionsmaskineriet. A: Jag har övervägt en bukplastik men efter år av sexarbete har jag lagt det på hyllan, det behövs inte. N: Jag tror många mår psykiskt bra över att man själv kontrollerar sina arbetsförhållanden. Det finns mycket skitjobb därute. E: Och hemska arbetsplatser. A: Jag hade ätstörningar och utvecklade en taskig självbild, sexarbetet har hjälpt mot det. Jag tror att det kan göra att personer med ätstörningar säljer sex. Man blir vän med sin kropp N: Har du haft taskig självkänsla kan jobbet vara en sexuell befrielse. I en vanlig relation är det jobbigt, nära och personligt. I jobbet kan man testa att vara någon annan, spela en roll. A: I den mån övergrepp har skett kan sexsäljande hjälpa dem att sätta gränser. Vilken egoboost att säga nej till 5000 spänn. N: Dels för att man inte vill, dels på grund av ekonomisk frihet. Man har sina "fuck off-money".

¹ (Socialstyrelsen 2004) s.39

² (WHO/UNFPA/UNAIDS/NSWP/The World Bank 2013) s.128

³ (Jenkins 2009) s.289

⁴ (SBU – Statens beredning för medicinsk utvärdering 2004)

⁵ (Vårdguiden 2013)

⁶ (KÄTS 2013)

⁷ (Larsdotter, Jonsson och Gäredal 2011) s.89

⁸ (NSWP 2011) s.28

⁹ (Ditmore 2013) s.15

HIV/STI-PREVENTION

Inledning

I UNAIDS och Världshälsoorganisationens rekommendationer kring sexarbete och hiv-prevention berörs inte bara tillgång till kondomer, testning och behandling. Det anses också vara nödvändigt att arbeta mot stigmatisering och våldsförebyggande samt inkludera sexarbetarens kunder i preventionen. Vidare anses det att sexarbetare själva behöver vara meningsfullt involverade på alla nivåer för att försäkra sig om ett effektivt preventionsarbete och numera konsulteras alltid sexarbetarens egna organisationer när internationella riktlinjer tas fram.¹

Provision of basic HIV and STI clinical services is an essential component of a comprehensive package of services for sex workers and should be a priority in sex worker interventions. All sex workers should have access to acceptable, effective and high-quality STI services. These should be human rightsbased, confidential, accessed voluntarily and without coercion, and provided after informed consent. Well-trained and non-judgemental health-care providers build trust and confidence among sex workers, who should be involved in service provision and not be seen as passive recipients of services.² **Implementing Comprehensive HIV/STI Programmes with Sex Workers**, WHO/UNFPA/UNAIDS/NSWP/Worldbank

I Sverige talas det sällan om hiv/STI-prevention för sexarbetare, trots att personer som säljer och köper sexuella tjänster är en prioriterad preventionsgrupp enligt den nationella strategin mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar.³ Distribuering av kondomer sker inte alltid i det uppsökande arbetet på gatuarenan och på de kommunala enheter som anses ha en specialkompetens på att arbeta med personer som säljer sex finns väldigt lite prioritering kring hiv/STI-prevention och ingen av enheterna har information om säker sex på sina hemsidor. Det utförs inte heller någon hiv-prevention riktad mot kunderna, tvärtom anses det vara kontroversiellt. När socialarbetare från KAST (som arbetar med kunderna) i Malmö under 2010 delade ut kondomer till kunder resulterade det i massiv uppmärksamhet från media och initiativet stoppades snabbt. De hann dela ut åtta kondomer.⁴

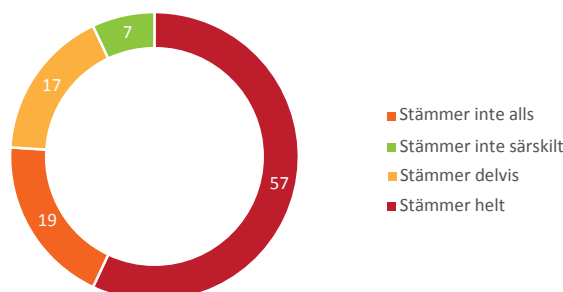
Egen hiv/STI-prevention och praxis

Nästan två tredjedelar av informanterna tycker att risken för sexuellt överförbara sjukdomar är en av nackdelarna med sexarbete och över hälften av informanterna oroar sig för det.

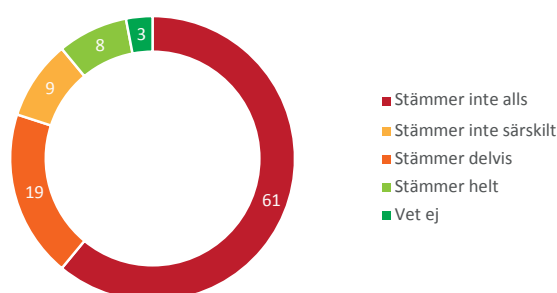
"Jag vet att jag är så försiktig man kan vara men jag testar mig hela tiden ändå, det har nästan blivit som ett tvång." Kvinna, 26 år

En tredjedel av informanterna tycker att många kunder frågar om oskyddat sex, en tredjedel tycker att det delvis stämmer. Några informanter påpekar att det oftast handlar om önskemål om oskyddat oralsex även om det också finns kunder som vill ha oskyddat vaginal/analsex.

Jag har aldrig haft samlag med en kund utan kondom.
(Redovisat i procent. Bortfall 9)

Av samtliga informanter har 57 procent aldrig haft samlag med en kund utan kondom. Det är något vanligare att kvinnorna har haft oskyddat samlag med en kund i jämförelse med männen. Drygt var tionde informant har några stamkunder som det inte alltid praktiserar säker sex med.

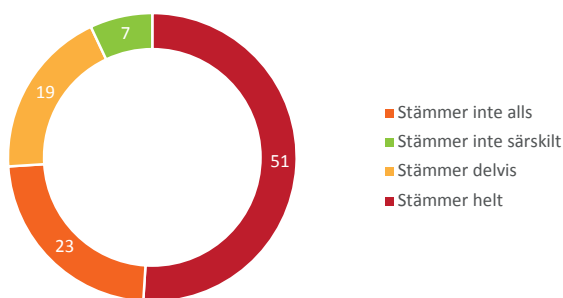

Det är svårare att insistera på säker sex med en stamkund.
(Redovisat i procent. Bortfall 9)

En informant menar att hon vet att några av hennes stamkunder inte träffar andra sexarbetare och hon därför inte tycker att hon behöver skydda sig, men säger att hon inte kan vara helt säker. En annan informant har en stamkund som betalar hyra och räkningar och har gjort det under en längre tid. Hon tycker att den ekonomiska tryggheten är värd att ta lite risker för då det inte varit några problem hittills. Majoriteten, 79 procent, har inte oskyddat sex med stamkunder.

"Just nu träffar jag bara en kund eftersom jag pluggar, då blir det mer som en relation vilket kan vara både bra och dåligt. Bra för att jag känner mig trygg, dåligt för att jag nog ruckar lite på mina regler om vad jag gör och inte gör." Kvinna, 27 år

En av tio informanter håller med om påståendet att det är ofarligt med oskyddat oralsex så länge mannen inte sprutar i munnen. Över 70 procent av informanterna håller inte med, men trots det säger över hälften att det stämmer helt att det händer att de har oskyddat oralsex. Knappt var fjärde, 23 procent, skyddar sig alltid vid oralsex. I Malmö Stads rapport **Handlar det om val?** uppger 17 procent av informanterna att de alltid använder kondom vid oralsex och 42 procent att de aldrig gör det.⁵

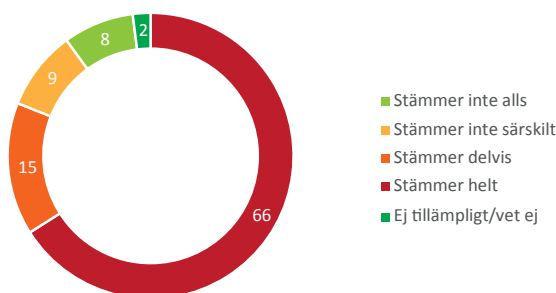
Det händer att jag gör avsugningar utan kondom.

(Redovisat i procent. Bortfall 9)

"At home I always use protection when I do blow-jobs. But here everybody does it without condom so I have to do it too if I want to make money." Kvinna, 25 år

Nästan två av fem säger att det stämmer, helt eller delvis, att de utför vissa sexuella tjänster utan att tänka på säker sex. Tre av fyra informanter anser att de vet hur de ska tänka kring säker analsex. Av återstående informanter uppger drygt hälften "ej tillämpligt/vet ej" och några av dessa säger att de inte har analsex med kunder och därför inte tycker det är relevant. Två av tre informanter har aldrig använt en slicklapp.⁶

Ekonomi och säker sex

Pengar påverkar inte hur jag tänker kring säker sex.

(Redovisat i procent. Bortfall 9)

Majoriteten av informanterna låter inte den ekonomiska situationen påverka strategier kring säker sex, och 70 procent går aldrig med på oskyddat sex även om de är i akut behov av pengar, 17 procent uppger dock att de har oskyddat sex vid ekonomisk kris och vissa anser att det är svårare att insistera på säker sex med stamkunder. De som uppger att dålig ekonomi påverkar när och hur de träffar kunder praktiserar säker sex i mindre utsträckning än övriga informanter.

"Jag skyddar mig alltid. Mina kunder vet och uppskattar att jag är noga med min sexuella hälsa." Kvinna, 42 år

Hälften säger att de är lika noga med kondom med tillfälliga partners i sitt privatliv. En informant säger att han borde vara noggrannare men att spontaniteten och spänningen är en del av hans privata sexualitet. En annan informant tycker att med eller utan kondom är skillnaden mellan jobb och fritid.

Samhällets hiv/STI-prevention och testning

”Jag är så innerligt trött på att alltid behöva motivera varför jag vill testa mig för könssjukdomar. Jag anser att det borde vara en rättighet att få göra det utan att lämna en i läkaren/barnmorskans ögon tillräckligt bra förklaring till varför jag tycker att jag behöver testa mig.” Kvinna, 48 år

De negativa attityder till prostitution som finns i samhället kan få konsekvenser för huruvida personer som säljer sex vågar testa sig eller ej. I Socialstyrelsens individuella intervjuer beskrev en kvinna som bodde på en mindre ort att hon inte testade sig så ofta som hon skulle vilja av rädsla för att bli misstänkliggjord och i värsta fall identifierad som ”prostituerad” och därmed stigmatiserad.⁷ **Sex mot ersättning – ett utbildningsmaterial om stöd och hjälp till vuxna**, Socialstyrelsen

Var tredje informant tycker att de kan fråga sin vanliga läkare/gynekolog om allt de skulle vilja veta om sexuell hälsa. Under tiden de arbetat med att sälja sex har knappt var fjärde behövt kontakt med en läkare/gynekolog/urolog och knappt var femte har behövt information om säker sex i allmänhet. Fyra av tio har behövt hjälp med information om vart de kan vända sig för att testa sig för hiv eller andra sexuellt överförbara sjukdomar.

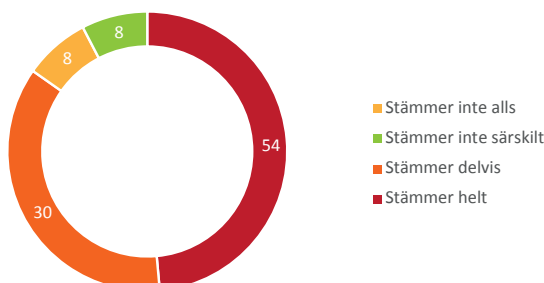
Har du fått information/material gällande något av nedanstående? Och i så fall hur fick du informationen? Du kan kryssa i flera alternativ.

	Nej	Från kollegor	Frivillig organisation	Internet	Sexarbetsorganisation	Sjukvården	Prostitutionsenhet	Ja, men Inte i Sverige
Information om säker sex för sexarbetare	38	21	8	47	20	6	6	14
Hiv-prevention riktad mot sexarbetare	64	4	5	24	6	3	3	18
Kondomutdelning riktad mot sexarbetare	78	3	2	5	4	4	6	24
Information om personlig säkerhet för sexarbetare	37	17	5	42	28	1	7	16
Information om vaccinationer mot hepatit A och B för sexarbetare	83	2	1	9	2	7	2	17

(Redovisat i antal markeringar. Bortfall 9)

Migranterna har i mycket högre grad fått tillgång till samtliga alternativ i tabellen men oftast inte i Sverige. Skadereducerande och hälsofrämjande insatser för sexarbetare är vanligare i många andra länder och i våra grannländer Norge och Finland är verksamheterna som riktar sig till sexarbetare mer inriktade på hälsa än socialt arbete. Motsvarigheterna till de svenska prostitutionsenheterna, Pro-tukipiste⁸ i Finland och Prosentret⁹ i Norge, har inte bara uppsökande arbete i gatumiljön utan går också till jobblägenheter, massageinstitut och strippklubbar. En informant berättar att hon blivit vaccinerad mot

hepatit A och B när hon arbetade i Oslo. En sjuksköterska avtalade tid och kom förbi lägenheten där hon arbetade. Både Pro-tukipiste och Prosentret har också information om säker sex på sina hemsidor samt drop-in i anslutning till sina lokaler.

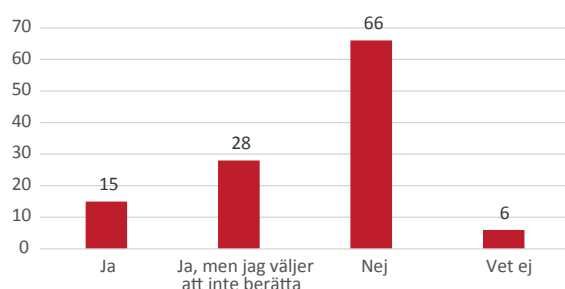

Jag kontrollerar mig för sexuellt överförbara sjukdomar regelbundet.
(Redovisat i procent. Bortfall 9)

"I was scared after the condom broke one time when I work in Sweden, but the nurse ask me so many times why I needed at test. I don't understand why." Kvinna, 20 år

Många informanter uppger att de tycker att de behöver ljuga för att få ett bra bemötande, att de inte litar på tystnadsplikten och att de är trötta på fördomar och helt enkelt inte vill berätta. Några av de informanter som inte är bosatta i Sverige uppger att de väljer att inte testa sig i Sverige då de känner till hälsokliniker för sexarbetare i andra länder som de känner större förtroende för än de alternativ som finns i Sverige.

Flera informanter säger att de skulle vilja kunna berätta om arbetet när de testar sig STIs eftersom de då skulle kunna få relevant information och kunna ställa frågor kring säker sex. En annan anledning till varför man vill berätta är för att kunna motivera en regelbunden testning utan att behöva förklara sig. Flera informanter uppger att de blivit nekade att bli testade för könssjukdomar i halsen. En informant berättar att hon alltid skyddar sig, utom vid oralsex, och därför vid ett flertal tillfällen försökt testa sig för gonorré i halsen men blivit nekad då det ansågs "onödigt". Hon upplevde att sjukvårdspersonalen tyckte det var lite konstigt att hon enbart ville göra det testet.

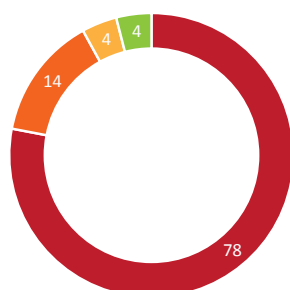

När du tester dig för sexuellt överförbara sjukdomar och/eller hiv, vågar du berätta att du arbetar med att sälja sexuella tjänster?
(Redovisat i antal personer. Bortfall 9)

"I always tell, and they always act stupid." Transperson, 27 år

Nästan fyra av fem informanter vet vart de kan vända sig för att testa sig för hiv och två av tre har hiv-testat sig under det senaste året. När vi frågade om man upplevt problem vid hivtestning specificerade vi att det gällde om man testat sig i Sverige. Av de som är bosatta i Sverige har var tionde aldrig testat sig.

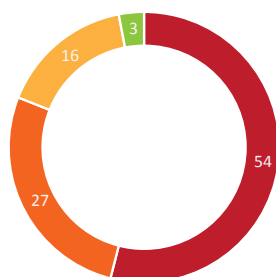
"Rädd för nedlåtande attityder och journalanteckningar. Samt att det är irrelevant för undersökningen [att jag säljer sex]." Kvinna, 33 år

Jag vet var jag kan vända mig för att testa mig för hiv.
(Redovisat i procent. Bortfall 9)

- Stämmer inte alls
- Stämmer inte särskilt
- Stämmer delvis
- Stämmer helt

"Jag blev nekad hiv och hepatit-C test innan jag berättade för min sjuksköterska att jag säljer sex" Kvinna, 34 år

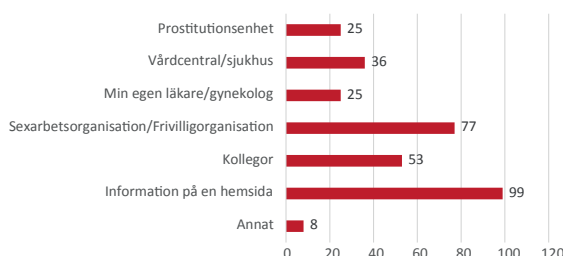

Har du någonsin upplevt problem vid hiv-testning?
(Redovisat i procent. Bortfall 9)

- Nej
- Ja, de ifrågasatte varför jag ville testa mig
- Ja
- Nej, eftersom jag aldrig testat mig (i Sverige)

Mer än var fjärde informant har upplevt problem vid HIV-testning och alla utom två var kvinnor. Många informanter uppger att de fått anledning till testning ifrågasatt och blivit tvungna att "tjata" för att få göra ett hivtest.

"Över huvudtaget tycker jag det vore bra med en öppnare syn och inte hysch hysch vilket får en att känna sig ännu sämre över sig själv. Mer information till andra helt enkelt" Kvinna, 26 år

Hur skulle du helst vilja få information om säkerhet och hälsa för sexarbetare? Du kan välja flera alternativ. (Redovisat i antal markeringar. Bortfall 9)

Av informanterna uppger 72 procent att de aldrig fått information om vaccinationer mot hepatit A och B för sexarbetare men ungefär hälften är vaccinerade mot hepatit A och B. Vaccinationer mot hepatit A och B är en av UNAIDS rekommendationer för sexarbetare¹⁰ och erbjuds sexarbetare i våra grannlän-

der.^{11 12} I en undersökning gjord bland 70 sexarbetare i Sverige och Finland 2008 graderades behovet av vaccination mot hepatit A och B högt.¹³

”Jag litar inte på att sjukvården inte styrs av fördomar om sexarbete, men om den inte gjorde det skulle jag gärna få information från vårdcentral, läkare gynekolog.” Kvinna, 29 år

FOKUSGRUPP

E: Jag tror faktiskt vi sköter det här med testning och sånt bättre än ”vanliga” människor. N: Det är bra att oroa sig, riskanalys som skyddsutrustning. A: Det finns en klick kunder som driver det där med oskyddat sex ganska hårt. Fast det är faktiskt svårare att göra en avsugning utan kondom. N: Slicklappen kom med! E: Vad är en slicklapp? N: Kan du vara öppen vid testning? Nä, då får du dåligt bemötande. Ska vi begränsa spridning av STIs eller? Vi måste bestämma oss. A: Vi har till och med en påve som accepterar kondomer. Här är vi helt beroende av att sexarbetare skriver bloggar för att få ut information om säker sex när man jobbar. N: Det är intressant för världen tror att Sverige är så frigjort. A: Men bara om sex i relationer och om det är gratis. E: Man skulle kunna gå och testa sig hos sin egen läkare om de fick bra information först. A: Jag har hört talas om tjejer som testar sig varannan vecka. Men jag är inte förvånad över att folk har problem vid HIV-testning. N: Nej, nej, nej. Det finns ingen hjälp, vi får göra det själva. Här i Sverige erbjuds ingenting. A: Jag är känd för att vara en eskort som alltid använder kondom. Det är en solidaritetsfråga också, om några gör det blir det lättare för andra.

¹ (WHO/UNFPA/UNAIDS/NSWP 2012) s.7-9

² (WHO/UNFPA/UNAIDS/NSWP/The World Bank 2013) s.115

³ (Prop. 05/06:60)

⁴ (Levy 2011) s.8

⁵ (Olsson 2010) s.36

⁶ Slicklapp används vid vaginal eller anal oralsex

⁷ (Socialstyrelsen 2011) s.62-63

⁸ (Pro-Tukipiste 2013)

⁹ (Prosentret 2013)

¹⁰ (WHO/UNFPA/UNAIDS/NSWP/The World Bank 2013) s.124

¹¹ (Pro-Tukipiste 2013)

¹² (Prosentret 2013)

¹³ (Jakobsson 2008) s.46

KONTAKT MED MYNDIGHETER OCH ORGANISATIONER

Inledning

”Ja vad ska man säga, myndigheter...statligt avlönade yrkesverksamma som bidrar till fördomar och inte klarar av att se människan. De bryr sig så mycket om vad som är PK att man skulle kunna tro att de vill bli politiker.” Kvinna, 27

Where criminal law applies, governments and donors should support sex workers’ access to legal services, mechanisms of accountability for police abuse, information for sex workers on their rights, and removal of impediments to forming sex worker organisations. Reduction of sex work-related stigma should figure in public awareness and information programmes.¹ **UNAIDS Guidance Note on HIV and Sex Work**, Annex 1, 2012

Kontakter med myndigheter är inte sällan komplicerat för sexarbetare. Oftast vill man inte att det ska komma fram att man säljer sexuella tjänster då det kan påverka det bemötande man får och leda till oönskade konsekvenser. Fördomar från myndigheter är något som oroar majoriteten av våra informanter, vilket även framkommit i andra undersökningar.^{2,3} Såväl egna negativa erfarenheter som en generell skepsis gentemot myndigheter är vanligt bland sexarbetare,^{4,5} och våra informanter är inget undantag. Flera beskriver att de känt sig kränkta, medan andra uppger att yrkesutövaren varit uppenbart obekväm, dåligt påläst eller direkt fördomsfull.

”I samband med aktivism och offentlig exponering utsattes jag för något som liknade inkquisitionen.” Kvinna, 76 år

De gånger man kanske skulle behöva berätta vad man arbetar med, för att få tillgång till exempelvis adekvat rådgivning eller hiv/STI-testning, så vågar många inte då fördomar kan komma från de mest oväntade håll och när man som minst förväntar sig det. Även om en direkt fråga ställs väljer många ändå att inte berätta, ibland till följd av tidigare negativa erfarenheter men ofta bara för att skydda sig från risken att bli dåligt bemött.

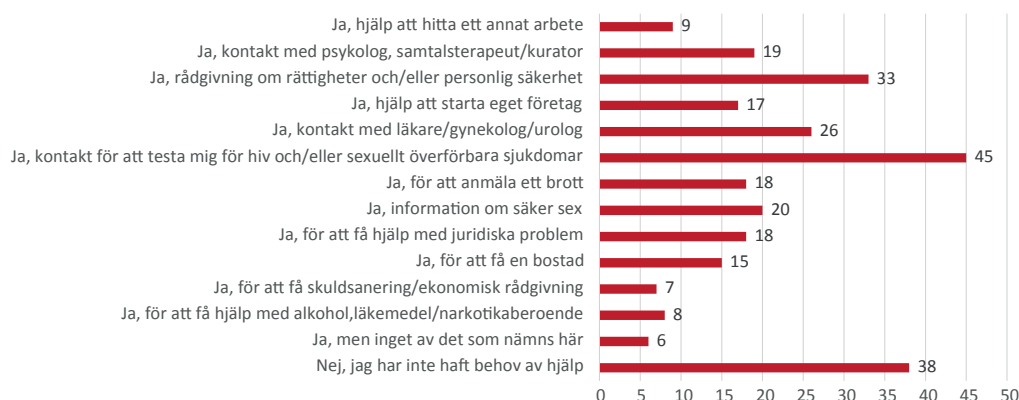
”Jag orkar inte bemötas med deras fördomar och okunnighet. Det är sorgligt att så många stigmatiserande och osanna vanföreställningar fortfarande lever kvar trots allt prat om kvinnors rätt att bestämma över sina egna liv och sina egna kroppar.” Kvinna, 46 år

Flertalet av våra informanter uppger att en av nackdelarna med sexarbete är att det är jobbigt att ljuga om det, och att tvingas leva ett dubbelliv. En informant pratar mycket om hur det känns att ständigt ljuga om något hon egentligen inte skäms för men sa att hon känner att det är nödvändigt ”för att bli behandlad som en vuxen människa”. Flera informanter nämner att det är svårt att känna förtroende i mötet med myndighetspersoner om man samtidigt känner att det krävs att man ljugar för att inte bli

ifrågasatt. Om man väljer att berätta om sexarbetet, eller om det kommer fram på annat sätt, så upplever flera att det används emot dem och att deras trovärdighet ifrågasätts.

”Jag vill inte bli dömd (vilket jag vet att man blir), inte ”påtvingad” någon slags ”hjälp” som jag inte bett om, och vill inte bli sedd som ett offer.” Kvinna, 28 år

Har du behövt hjälp med något av följande under tiden du arbetat med sexarbete? Du kan kryssa i flera alternativ. (Redovisat i antal markeringar. Bortfall 12)

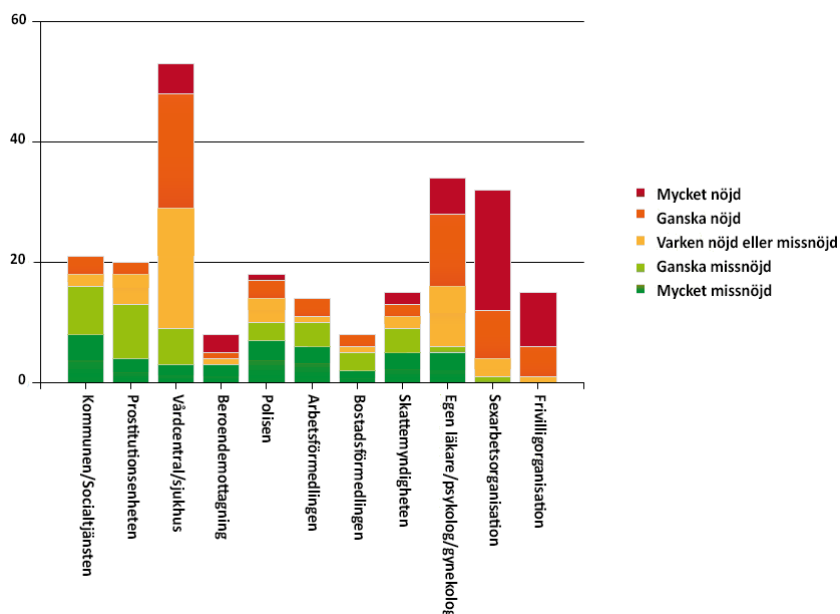
Flera informanter uppger att de behövt hjälp, men inte sökt den då de känner brist på förtroende till myndigheter.⁶ En person säger att hen behövde hjälp men inte insåg det själv. Ett flertal informanter berättar om specifika tillfällen där bemötandet inte varit tillräckligt respektfullt, eller neutralt, och de uttrycker också önskemål om bättre bemötande.

”Jag skulle vilja ha en trygg, fördomsfri advokat som jag kunde vända mig till i frågan om min trygghet, eller som kunde vara beredd på att representera den person som, i nuläge, riskerar fängelse för att de bryr sig om min trygghet.” Kvinna, 33 år

Många kommenterar att även om de varit i kontakt med någon myndighet så valde de att inte berätta om sexarbetet även i situationer där det skulle varit relevant. Ibland kan en kontakt kännas trygg trots att man inte känner att man kan prata om sexarbete. Nöjdast är informanterna i kontakten med olika typer utav frivilligorganisationer (i tabellen uppdelat på frivilligorganisation och sexarbetsorganisation) och av de 37 personer som kontaktat någon sådan organisation anger 24 att de är mycket nöjda.

Behovet av anonymitet och en önskan att undvika myndigheter gör att frivilligorganisationer spelar en viktig roll som ett alternativ till kontakter med myndigheter. Att man hade vänt sig till frivilligorganisation och/eller sexarbetsorganisation var också det näst vanligaste efter sjukvården.

Vart vände du dig och hur nöjd är du med bemötandet och hjälpen du fick? Har du inte haft en kontakt kryssar du i "ej tillämplig". (Redovisat i antal markeringar. Bortfall 12)

Hälso- och sjukvård

Hälso- och sjukvården är den sektor som informanterna uppger att de är mest nöjda med, utöver frivilligorganisationer, gällande bemötande och erhållen hjälp. Trots det är det också just sjukvården det lämnades absolut mest kommentarer om. Många informanter säger att de inte litar på tystnadsplikten och är rädda att information journalförs på ett sätt som kan skada dem senare i livet eller användas emot dem i framtida kontakter med myndigheter.

"Jag bor på en mindre ort. Litar inte på att vårdpersonalen håller tyst." Kvinna, 50 år

Det är främst tre områden informanterna nämner i sina kommentarer: hiv/STI-testning, kontakt med psykolog och kontakt med beroendevården. Flera informanter säger att de skulle vilja kunna berätta vad de arbetar med vid hiv/STI-testning, men att de saknar det förtroende som krävs för att våga vara ärlig. Andra säger att de är trötta på att behöva bli ifrågasatta och att alltid behöva tjata sig till de test de vill ha.

"Tänker på min framtid, är rädd för att det ska dokumenteras och krypa fram och bita mig i röven när jag genomgått högskoleutbildning och har annat jobb." Kvinna, 25 år

Vid kontakt med psykolog uppger flera informanter också problem, allt fokus läggs på sexarbetet och det finns inte alltid utrymme att ta upp det man egentligen sökt hjälp för. Detsamma har även framkommit i andra undersökningar där behovet av en förtroende psykolog, eller samtalsstöd, anses vara stort.^{7,8}

"I wanted therapy but they only want to talk about selling sex, nothing else, totally hopeless." Kvinna, 43 år

Det är heller inte ovanligt att ha upplevt problem i kontakt med beroendemottagningar. Det kan handla om allt från ett önskat fokus på sexarbetet till att en automatisk koppling sker mellan hur man försörjer sig och det beroende man söker hjälp för. Ibland finns det ett uttalat, eller underförstått, krav att man ska sluta sälja sex för att få exempelvis substitutionsbehandling.

"Jag skulle få metadon men då ville de jävlarna tvinga mig att sluta prostituera mig. Jag måste ju ha en inkomst även om jag sluta knarka för soc räcker inte. Jag tycker det är för jävligt att de kan kräva det, det slutade med att jag nekades metadonbehandling då jag inte ansågs vara motiverad nog. Men det handlade fan bara om att jag inte gick med på att sluta fnaska direkt." Kvinna, 36 år

Det händer också att sexarbete likställs med ett beroende och om man inte är redo att sluta med det ena anses man inte vara motiverad att få hjälp med det andra. En informant beskrev det precis så, efter att hon slutat att använda droger fortsatte hon sälja sex då det hade blivit ett beroende i sig. Men en annan informant tyckte samma förhållningssätt, att beskriva sexarbete som ett beroende, var fördömsfullt och kränkande. Även personer som arbetar inom andra områden av sexindustrin stöter på liknande attityder. En informant som arbetar med striptease sökte hjälp för överkonsumtion av alkohol och det antogs per automatik vara kopplat till hennes arbetsmiljö trots att strippklubbar i Sverige inte säljer alkohol eller tolererar att man dricker i arbetslokalen.

"Samhället och substitutionsklinik tvingade i princip mig att sluta." Kvinna, 51 år

Det som flera informanter beskriver är en "förväntan" att de ska sluta sälja sex så fort de blivit drogfria. En person sa att personalen på beroendemottagningen varit väldigt tydlig med att det är självklart att ingen säljer sex som inte är tvingad till det eller desperat behöver pengar, hon säger att de kändes som hon inte fick tid att komma fram till något beslut själv utan bara försökte leva upp till de som förväntades av henne för att inte få problem i kontakt med inblandade myndigheter. Hon önskar idag att hon sagt ifrån eftersom hon hade velat arbeta ett tag till för att få ordning på ekonomin. En annan kvinna tyckte själv det var självklart att sluta sälja sex när hon fick substitutionsbehandling då hon mådde dåligt av att sälja sex och enbart gjorde det för att finansiera ett problematiskt drogbruk.

Deras [personer som säljer sexuella tjänster] erfarenheter ger vägledning för hur man som professionell med respekt och värdighet kan förhålla sig till och bemöta personer som säljer sex. Synpunkterna kan sammanfattas på följande sätt:

- Personer som säljer sex är marginaliserade och stigmatiserade i vårt samhälle och de riskerar också att internalisera den synen på sig själva, vilket leder till skamkänslor och självanklagelser. Hur den enskilde blir bemött av yrkesverksamma är centralt eftersom det kan minska eller förstärka känslor av skuld och skam.
- Personer som säljer sex vill bli respekterade och bemötta på ett förutsättningslöst sätt utifrån sin unika situation.
- Personer som säljer sex anförtror sig för yrkesverksamma som de känner förtroende för och som tar sig tid.⁹

Sex mot ersättning – ett utbildningsmaterial om stöd och hjälp till vuxna, Socialstyrelsen

Kommunen/Socialtjänsten

Socialtjänsten är den sektor som informanterna är mest missnöjda med. Däremot lämnades få kommentarer om varför, utan det som uttrycks är allmänt missnöje över bemötandet som beskrivs som respektlöst och fördömande. Även i rapporten **Prostitution i Danmark** uttryckte flera sexarbetare att de upplevde mötet med socialtjänsten som stigmatiserande.¹⁰

”Social workers that think they can teach me anything. They can teach me nothing, they just judge girls like me and think the way they live is so superior. We all do what we need to have the life we want.” Kvinna, 33 år

Flera informanter uttrycker oro över att förlora vårdnaden om sina barn. En kvinnlig informant har varit med om att sexarbetet har använts för att ifrågasätta hennes föräldraskap under samtal med socialtjänsten. En annan informant fick sina barn omhändertagna av socialtjänsten när de kom fram att hon säljer sex, trots att hon inte träffar kunder i staden där hon bor eller har några andra problem som skulle kunna tänkas påverka hennes föräldraskap. Redan 2003 beskrevs liknande situationer i **Synden ideologiserad** av Petra Östergren.¹¹ Detta trots Socialstyrelsens riktlinjer om att inte prostitutionen i sig är det som avgör om föräldern kan tillgodose barnets behov eller inte.¹²

Prostitutionsenheterna

Prostitutionsenheterna finns i de tre större städerna, Stockholm, Göteborg och Malmö och drivs av respektive kommuns socialtjänst. De har liknande verksamheter men den i Malmö skiljer sig något från de övriga två då de har ett större fokus på skadereduktion¹³ och på sin hemsida uttalat erbjuder stöd till personer som funderar på att börja sälja sexuella tjänster.¹⁴ Gemensamt för de tre enheterna är att de ska arbeta för att minska prostitutionen och erbjuda stöd och hjälp till personer som säljer och köper sexuella tjänster och till människor utsatta för människohandel. De erbjuder även stöd till personer med ”prostitutionsliknande erfarenheter”. De ska också bedriva ett uppsökande arbete, jobba med trafikfrågor och agera som resurs på området.¹⁵

*”Jag har sökt mig till en av Prostitutionsenheterna i Sverige, för jag ville ha hjälp att hantera att det var svårt att ha en partner som tyckt det var jobbigt att jag sexarbetade, och för att det är jobbigt att vara orolig för att mina föräldrar skulle bli ledsna. Jag ville även få information om det skulle vara en bra idé att starta eget företag, för att inte halka för mycket ut, utanför olika system, pension, skatt osv. Jag kände att de inte hade så mycket kunskap om det jag ville ha hjälp med. Och jag har slutat känna att jag tror att de kan hjälpa mig med något efter att jag hört andra berätta om bemötande som de fått och annan info om hur prostitutionsenheterna arbetar.”
Kvinna, 29 år*

.....

Något som är gemensamt för klienterna är att de berättar om uppväxtförhållanden som präglats av omsorgsbrister. Omsorgsbristerna kan ha tagit sig olika uttryck. Det kan handla om att de som barn blivit utsatta för psykiskt eller fysiskt våld av närstående vuxna. Många har dessutom utsatts för sexuella övergrepp av någon vuxen de haft förtroende för. Klienter kan ha vuxit upp utan gränser och strukturer som lett till att de som tonåringar och vuxna inte klarar av att sätta gränser gentemot andra människor eller att skydda sig själva. När gränser kring till exempel sexualitet varit flytande i barndomen kan det leda till svårigheter med att sätta gränser gentemot andra senare i livet.¹⁶ **Prostitutionsenheten verksamheter och kunskaper**, Stockholms Stad

.....

I Socialstyrelsens kartläggning av Prostitutionsenheterna konstaterades det att de flesta klienter var kvinnor,¹⁷ trots att det enligt flera studier är fler män än kvinnor som säljer sexuella tjänster i Sverige.¹⁸ ¹⁹ Man fann också att majoriteten av klienterna var personer som redan slutat sälja sexuella tjänster.²⁰ I Jay Levys **Criminalising the Purchase of Sex - Lessons from Sweden** beskrivs att en del personal på enheterna inte tycker att det är deras arbete att ge stöd till personer som inte vill sluta med sexarbete, inte heller kondomdistribution anses vara en prioritet. Om sexarbetare inte är nöjda med den service enheterna erbjuder anses det inte alltid vara en anledning till en mer flexibel och individanpassad insats, i enlighet med Socialtjänstlagen, trots att de är de enda serviceverksamheterna med statlig finansiering som arbetar inom området.²¹

”De finns de som gått många år i behandling och fortfarande säljer sex, men man försöker kanske minska sexsäljandet. Vårt syfte är inte att hjälpa människor att fortsätta vara i prostitutionen, det finns så mycket skadeverkningar. Sedan är de ju inte dumma i huvudet. Vill de inte sluta så finns det ju organisationer som tycker annorlunda än vi och som de kan vända sig till, som Rose Alliance.”²² Intervju med anställd på prostitutionsenheten i Stockholm, Magasinet Neo

Av informanterna har 82 procent inte varit i kontakt med någon av prostitutionsenheterna. Av de 20 personerna som varit i kontakt med en av enheterna så uppger två att de är ganska nöjda, ingen att de är mycket nöjd.

”Behövde hjälp, sökte efter information om prostitutionsenheten. Om de jobbar med personer med prostitutionsliknande erfarenheter så undrar jag varför de inte gör outreach vid Stureplan.”
Kvinna, 34 år

Polis och rättsväsende

Av de 17 personer som uppger att de har polisanmält ett brott de varit utsatta för i samband med sexarbete har fem personer fått ett bra bemötande. Övriga tolv var mindre nöjda med kontakten och åtta informanter kände sig kränkta av polisens bemötande. Sju personer uppger att de inte kommer att polisanmäla ett liknande brott igen.

En informant förklarade att hon inte kan riskera att anmäla det brott hon varit utsatt för eftersom polisen då kommer att få kännedom om att hon är sexarbetare. Hennes oro är att de kommer "sätta span" på hennes bostad, som också är hennes arbetslokal, i ett försök att arresteras hennes kunder.

En annan informant var i ett fysiskt våldsamt förhållande tidigare. När hon skulle polisanmäla sin sambo frågade polisen om han tvingade henne att sälja sex och om han var hennes hallick. När hon svarade nekande på frågan kände hon sig inte trodd och valde att inte polisanmäla det brott hon faktiskt varit utsatt för.

"Jag polisanmälde mitt ex flera gånger. Men gillade inte polisens attityd, de hade fördomar mot thailändskor kändes det som."
Kvinna, 48 år

Av de som är migranter har 14 av 37 upplevt problem vid in- eller utresa till/från Sverige. Några informanter uppger att de tycker att vissa nationaliteter kontrolleras mer än andra. Flera informanter uppgav att de hade fått sina väskor genomsökta eller blivit utfrågade om anledningen till sitt besök i Sverige, detta hade även hänt personer som har uppehållstillstånd i ett annat EU-land.

"One time they sent me straight back from Skavsta just because they suspected that I was selling sex....is that even legal?" Kvinna, 33 år

Skattemyndigheten

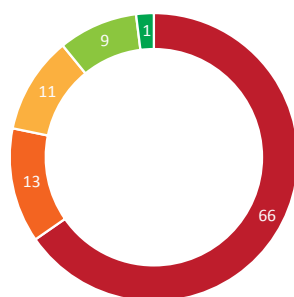
En myndighet som några informanter uttrycker en viss frustration över är Skattemyndigheten. Sexarbetare är skyldiga att betala skatt men det finns inga klara, interna eller externa, riktlinjer för hur det ska gå till. En informant var i kontakt med en handläggare på myndigheten för att registrera en F-skattsedel och när hon, efter många frågor om hennes verksamhet, bestämde sig för att vara ärlig fick hon svaret att prostituerade inte får betala skatt. Efter att hon undersökt saken själv ringde hon tillbaks några dagar senare och fick ett helt annat svar och tydliga instruktioner för under vilken kategori det var lämpligt att registrera det egna företaget. En informant tycker inte det är värt att betala skatt eftersom sexarbete inte respekteras som ett yrke, hon tycker det är en princip som är viktig även om hon säger att hon oroar sig för att bli sköntaxerad.

"Jag var sjuk efter en svår olycka. Min läkare sa att jag var sjuk. Försäkringskassans läkare sa att jag var frisk. Att sälja sexuella tjänster var den bästa lösningen, jag jobbade två timmar i veckan och klara-de mig gott på det"

.....
Trots att sexarbetare måste betala skatt på sin inkomst hade Försäkringskassan länge en praxis att de inte hade rätt till sjukersättning eftersom sexarbetare inte kan antas ha någon framtida inkomst då deras kunder är kriminaliserade. En av informanterna blev sjukskriven i samband med psykisk ohälsa men nekades sjukpenning vilket ledde till att hon fick återgå till sexarbete, trots att hon haft eget företag sedan 2003. Det kom nya riktlinjer 2012 som innebär att sexarbetare som betalar skatt nu har rätt till både sjukersättning och föräldrapenning.²³
.....

Att sluta sälja sex

”Varför förutsätta ni att jag komma att vilja sluta med detta, detta var den första dumma fråga på anketen, lika ”dumb” som ”när du vill sluta vara homosexuell.....” Kvinna, 33 år

- Jag behöver ingen hjälp
- Jag kommer att behöva hjälp men bara med att skaffa annan inkomst
- Jag kommer att behöva hjälp men tycker inte att de sociala insatser som finns är ett alternativ
- Jag kommer att behöva hjälp och upplever att samhället har resurser för att hjälpa mig
- Ej tillämpligt/vet ej

När du vill sluta sälja sex, vilket av nedanstående passar bäst in på din situation? (Redovisat i procent. Bortfall 12)

Trots att rådande politiska diskurs är menad att leda till att människor slutar att sälja (och köpa) sex så har informanterna ingen stor tilltro till de resurser som finns tillgängliga. Majoriteten anser inte att de behöver någon hjälp överhuvudtaget.

”Jag vill inte sluta sälja sex, det är en del av min identitet och något som ger mig mycket.” Kvinna, 33 år

Av de elva som säger sig behöva hjälp, utöver att skaffa en annan inkomst, är det en person som upplever att samhället har de resurser som behövs. Svaren från de informanter som slutat sälja sex skiljde sig inte avsevärt från de övriga och en av nio uppger att de behövt hjälp från sociala insatser.

De flesta kommentarer handlar om att man inte vill sluta sälja sex. En person använder sexarbete som en form av social kontakt och planerar att sluta när det känns möjligt att ta kontakt med andra människor på annat sätt än som sexarbetare.

”Jag behövde och fick hjälp från min underbara dbt-terapeut som för övrigt borde bli helgonförklarad.” Kvinna, 26 år

Ett par personer har använt privata vårdkontakter som det stöd de behöver för att sluta. En informant säger att det känns tryggare och menar att den offentliga sektorn slarvar med journaler och att det ”skvallras” på mindre orter.

FOKUSGRUPP

E: Jag är inte förvånad över att socialtjänsten får lägst betyg. N: Det är en infantilisering av kvinnor, "du vet inte vad som är bra för dig". Om man reducerar en människa ner till "inte tillräknelig" är det samma sak som att få en psyk diagnos. Man är inte en fullvärdig människa utan ett offer som samhället måste ta hand om. E: Tillsägelser, straff och skam. N: En vuxen person blir behandlad som ett litet barn. A: Nej varför skulle man ha kontakt med prostitutionsenheten. Och det där med att man kan få span på sin lägenhet om polisen vet vad man gör är en relevant oro tycker jag. A: När man ska sluta behöver man nog mest hjälp med att vänja sig vid en oglamorös tillvaro.

¹ (UNAIDS 2012) annex 1, s.7

² (Socialstyrelsen 2011) s.75

³ (Jakobsson 2008) s.66

⁴ (Larsdotter, Jonsson och Gäredal 2011) s.164

⁵ (Olsson 2010) s.40

⁶ (Socialstyrelsen 2011) s.75, 88

⁷ (Jakobsson 2008) s.45

⁸ (Larsdotter, Jonsson och Gäredal 2011) s.165

⁹ (Socialstyrelsen 2011) s.77

¹⁰ (Kofod, o.a. 2011) s.266

¹¹ (Östergren 2003) s.41

¹² (Socialstyrelsen 2011) s. 113

¹³ (Åkerman och Svedin 2012) s.7

¹⁴ (Malmö Stad 2013)

¹⁵ (Åkerman och Svedin 2012) s.6-7

¹⁶ (Stockholms Stad 2009) s.13

¹⁷ (Åkerman och Svedin 2012) s.8

¹⁸ (Kuosmanen 2008) s.376

¹⁹ (Ungdomsstyrelsen 2012) s.22

²⁰ (Socialstyrelsen 2012)

²¹ (Levy 2014)

²² (Magnusson 2013)

²³ (Dagens Nyheter 2012)

ÅSIKTER OCH REFLEKTIONER

Inledning

”Jag känner mig väldigt stärkt av det ekonomiska oberoendet arbetet ger mig, jag levde i en dålig relation innan och sexarbete gav mig ekonomisk makt så jag kunde lämna den mannen” Kvinna, 48 år

.....
Vi bad personer som arbetar nära prostitutionen om hjälp med att sätta oss i kontakt med lämpliga intervjupersoner. Det senare möttes dock med viss skepsis. Personer som arbetar vid prostitutionsenheten i Stockholm menar exempelvis att de har klienternas mandat att föra deras talan: ”Vi här på det här stället träffar 100-tals människor i prostitutionen, och vi kan föra deras talan.”¹ **Kännedom om prostitution 2007**, Socialstyrelsen
.....

*”Jag ser inte något positivt med det [sexarbetet] idag eftersom det var en väldigt destruktiv del av mitt liv men då såg jag pengarna och självständigheten och fokuserade på det för att överleva”
Kvinna, 26 år*

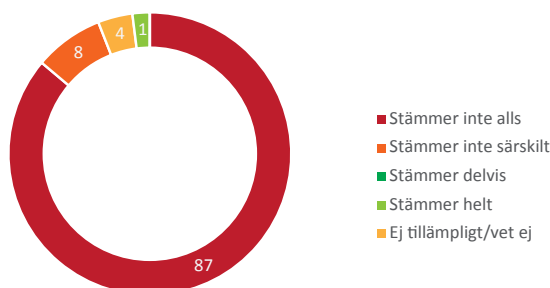
Erfarenhet av sexarbete går inte att förklara genom att beskriva en stereotyp uppväxt, upplevelse eller personlighet. Det finns en enorm variation av upplevelser och allas erfarenheter förtjänar samma värde utan att automatiskt diskvalificeras utifrån yttre förväntningar om vad man tror sig veta om gruppen. Ur ett hälsoperspektiv måste alla röster respekteras för bara om man lyssnar på mångfalden kan man få veta vad gruppen själva säger att de behöver, såväl inom hälso- och sjukvård som sociala insatser.

”Träffar du bra kunder mår du väldigt bra. Och jag träffar bara kunder som behandlar mig som en prinsessa!” Kvinna, 39 år

Av våra informanter tycker 23 personer att sexarbetet, helt eller delvis, försämrat deras syn på människor medan 83 personer tycker att en av fördelarna med sexarbete är att man får träffa många olika sorters människor.

Det är 14 personer som tycker att en av nackdelarna är att de tycker illa om kunderna, samtidigt säger 47 personer att det stämmer helt att nära och intima relationer kan finnas mellan dem som köper och säljer sex.

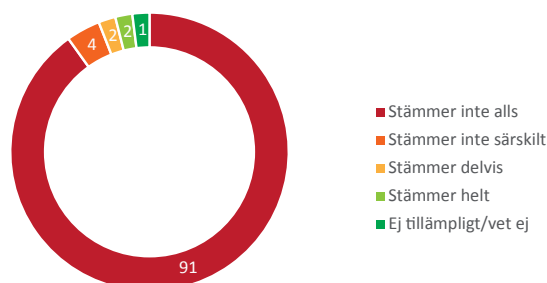
”Jag är fullt frisk, jag har lägenhet, jag har bästa vännen i världen, jag skrattar flera ggr om dagen. Man kan må bra fastän man säljer sex och man behöver inte gå på droger. Givetvis hade jag haft pengar så hade jag väl inte sålt sex men jag hade nog inte haft ett vanligt jobb förde” Kvinna, 35 år

Jag tycker sexarbete är mäns våld mot kvinnor.

(Redovisat i procent. Bortfall 13)

Att de mår dåligt av sexarbete men inte känner att de har några alternativ håller 13 informanter helt eller delvis med om, 31 informanter tycker sexarbete passar dem bättre än andra arbeten. Tio informanter tycker att det helt eller delvis stämmer att sexarbete är förnedrande, men 70 stycken uppger att det är ett arbete de trivs bra med.

Människohandel och sexarbete är samma sak.

(Redovisat i procent. Bortfall 13)

"I want to live in another country and this work I can do everywhere"
Man, 27 år

Sexton personer anser att det stämmer, helt eller delvis, att det är skadligt att sälja sex samtidigt som 55 personer tycker det stämmer helt att sexarbete är positivt för deras egen självbild. Två personer tycker att det inte finns något positivt med sexarbete och fem personer tycker inte att det finns några nackdelar med sexarbete.

"Jag [säljer sex för att jag] vill ha närhet och någon som tycker om mig eftersom jag inte lyckas få det pga min sociala inkompetens. Lite av pengarna går även till droger men det skulle jag kunna finansiera ändå." Kvinna, 20 år

Det negativa

Trots de skilda åsikterna och erfarenheterna finns det vissa saker de flesta informanter är eniga om gällande vad som är negativt med sexarbete och det handlar om hur man påverkas av social stigmatisering och fördomar. Samtliga informanter uppger att de påverkas av stigma och fördomar i någon form och 87 procent tycker att en av nackdelarna med sexarbete är människors fördomar. Nästan två av fem känner sig socialt stigmatiserade och annorlunda behandlade och 82 procent uppger att det stämmer, helt eller

delvis, att de tror att sexköpslagen skapar fler fördomar. Strax under var tredje informant känner sig ensam och isolerad och drygt var fjärde tycker deras rättigheter ofta blir kränkta.

”They just think I’m a whore anyway because I’m Russian. So why should I tell them it’s true?” Kvinna, 39 år

Stigmat påverkar alla delar av livet och att känna att man behöver ljuga för människor man bryr sig om beskriver många informanter som något man gör både för att skydda sig själv från fördomar men även för att skydda andra så att de exempelvis inte ska oroa sig eller känna sig obekväma. Att tycka att det är psykiskt påfrestande att ljuga beskriver också informanterna i **Synden ideologiserad** av Petra Östergren.²

”Man kan ha en kärleksrelation men det krävs nästan alltid att man ljuger” Kvinna, 34 år

- 50 personer oroar sig för att vänner och bekanta ska få reda på att de säljer sex.
- 76 personer uppger att det är jobbigt att ljuga om sexarbetet.
- 33 av de som besvarat enkäten tycker att deras privatliv påverkats negativt.
- 27 personer säger att det delvis stämmer att sexarbete gör att de inte kan ha en kärleksrelation, 7 personer säger att det stämmer helt.
- Nästan var fjärde förälder, bland informanterna, oroar sig för att förlora vårdnaden om sitt barn
- 18 informanter har inte berättat för någon vad de arbetar med, hälften tycker det är problematiskt.

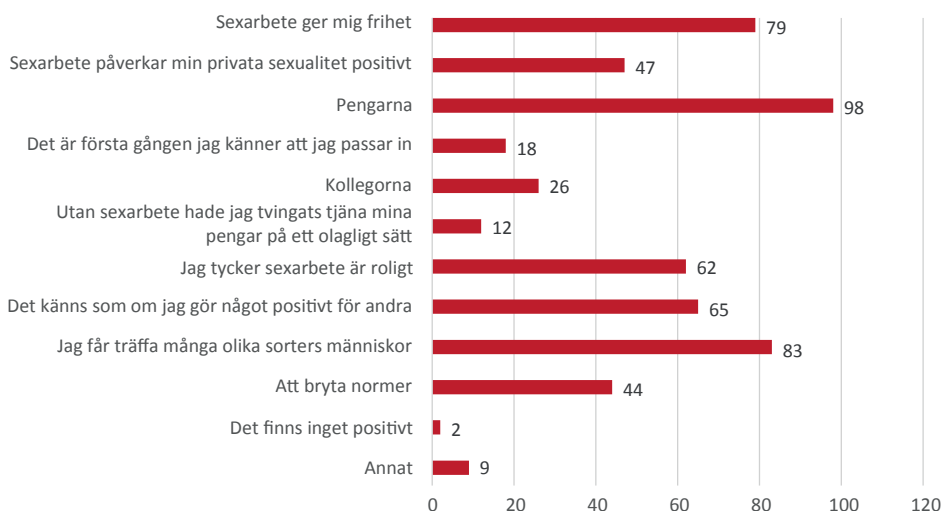
Det positiva

”Du träffar en massa härliga människor och du får betalt för att göra något du skulle ha gjort i annat fall? Fantastiska möjligheter att träffa människor som du annars aldrig skulle träffat! Jag stormtrivs när jag jobbar men tycker de administrativa delarna är mindre roliga men nödvändiga!” Kvinna, 39 år

En fråga som sällan ställs till sexarbetare är vad som är positivt med sexarbete. Flera informanter säger att det är frustrerande att aldrig någonsin tillåtas säga att man tycker sexarbete har positiva sidor utan att få negativa reaktioner. De upplever att det blir tagna på allvar om de pratar om det negativa, men att de inte anses trovärdiga om de beskriver något som givande, positivt eller helt enkelt säger att de trivs med sitt arbete.

”Jag är med i Rose Alliance och vi har en lastbil i prideparaden, jag älskar det. Men det är alltid någon som ska gnälla över att vi romantiserar sexarbete och förskönar det. Vi förväntas ju vara olyckliga hela tiden, men en dag om året kan vi väl få dansa och vara glada.” Kvinna, 26 år

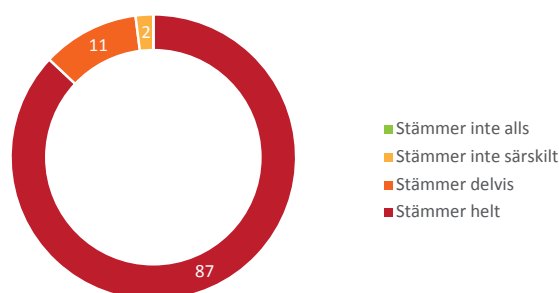
Vad är positivt med sexarbete? Du kan kryssa i flera alternativ. (Redovisat i antal markeringar. Bortfall 13)

I Suzanne Jenkins enkätstudie som gjordes bland 483 inomhuseskorter med fokus på höginkomstländer svarade 90 procent "money" på frågan om vad man tyckte om med sexarbete. Näst vanligaste svaren var "meeting people" och "flexibility of working hours", båda med en svarsfrekvens på 67 procent.³ I vår undersökning var de tre vanligaste svaren "pengarna", "jag får träffa många olika sorters människor" och "sexarbete ger mig frihet".

Övriga saker våra informanter nämner är ökad nyfikenhet och acceptans för människor och att man lär sig våga mer, inte bara sexuellt. En informant lämnade kommentaren "överlever ångesten" och en annan tycker det är intressant och ibland roligt.

Tankar kring sexarbete och lagar

Att sälja sex är mitt frivilliga val. (Redovisat i procent. Bortfall 13)

Vi frågade informanterna ett par frågor om valmöjligheter och sexarbete. Dels om de tycker att försäljning av sexuella tjänster beror på brist på val, dels om de själva tycker att de gjort ett frivilligt val. Två personer håller helt med om påståendet "att sälja sex beror på brist på val", 29 personer håller delvis med. Däremot uppger den stora majoriteten att det i deras eget fall är ett frivilligt val.

”Att jobba som eskort är något jag valt själv och som jag trivs med. Men självklart så påstår jag inte att alla har samma erfarenhet, en del mår kanske dåligt och de finns de som tvingas in i det. Alla har olika erfarenheter och så måste det få vara. Och bara för att jag tjänar bra pengar och mår bra innebär det inte att jag inte bryr mig om de som mår dåligt, det är ju självklart att jag gör.” Kvinna, 27 år

På vissa påståenden om sexköpslagen har flera informanter ingen åsikt då de börjat arbeta sedan lagen infördes. Undantagen var kring huruvida fördomar ökar till följd av lagen - som majoriteten (82%) av informanterna helt eller delvis tror att den gör, och påståenden kring att sluta sälja sex och om lagen underlättar det vilket majoriteten av informanterna inte tror att den gör.

”Som high class gynnas jag av sexköpslagen. Om den försvann skulle säkert konkurrensen bli större med fler gästarbetare: lägre priser. I nuläget stör jag mig inte särskilt på den men jag skulle gärna se att man kunde jobba ihop med andra, ha bättre företagsmöjligheter, kunna ha bordell osv. [...]men skulle den försvinna så kanske det skulle bli som DK, där sexarbete inte som jag förstått är lika stigmatiserat. Och där kunderna inte känner att de gör något olagligt och därför kan en olaglig handling leda till en annan. Psykologi i det där men är du redan olaglig så kan du ju vara det igen?” Kvinna, 35 år

På påståendet ”Sexköpslagen har varit positiv för mig” svarade 6 procent stämmer helt och 5 procent stämmer delvis. En informant uppger att hon tycker att hon gynnas av lagen som svensk inomhus-eskort eftersom hon tror att konkurrensen från gästarbetare skulle bli större annars. En annan informant uppger att hon använt lagen som hot när kunder inte varit villiga att betala överenskommet pris. Över hälften, 65 personer, håller inte alls med om att lagen varit positiv för dem. Åtta personer håller helt med om att de tror att lagen resulterat i färre kunder, 22 personer håller delvis med. Var fjärde informant tycker inte sexköpslagen påverkat deras sexarbete.

Majoriteten av informanterna tycker att sexarbete är ett yrke, det är något färre som tycker att det borde ses som ett vanligt arbete.

En person skulle vilja att både köpare och säljare var kriminaliserade och 48 procent tror att samhället har lagar som kan skydda dem utan speciallagar för sexindustrin.

Det är 48 informanter som specificerat vilken typ av laglig modell de skulle vilja ha. Fem personer tycker sexköpslagen är bra, men en av dem vill inte att personer som hjälper till ska kunna fällas för koppleri. Nio personer tycker att det ska vara lagligt att sälja sex men tycker övriga lagar är bra. Fyra personer vill ha det som i Tyskland och två personer vill ha samma modell som Holland respektive Danmark, tre länder som på olika sätt legaliserat delar av sexindustrin. Det är 22 personer som vill att sexindustrin ska avkriminaliseras och sex personer har ingen åsikt, tre av dem vill dock inte ha det som i Sverige.

Då många sexarbetare inte känner igen sig i samhällets beskrivning av sexindustrin och sexarbete så finns det sexarbetare som bloggar för att ge sin egen bild av verkligheten, andra skriver utförligt på sin hemsida om sin syn på arbetet. En del utvecklar ett eget teoretiskt, och praktiskt, förhållningssätt till vad det innebär att sälja sexuella tjänster som ett alternativ till den syn på sexarbetare som offer som oftast reproduceras i politiken och av media.

Utdrag från en sexarbeters hemsida.

Jag har gjort en kort jämförande analys av vad jag har valt att kalla "den positiva diskursen för professionellt sex" respektive "den destruktiva diskursen för professionellt sex". Båda existerar, och samexisterar till och med på samma scener, men beroende på var och hur du arbetar så finner du deras förekomst i olika proportioner.

Som de är nu så berör de bara heterosexuellt sex, med kvinnlig utövare och manlig mottagare. Detta beror på att det är vårt patriarkala kulturella arv som har skapat den destruktiva diskursen, ett arv som i stort sett bara erkänner heterosexuell sexualitet. Andra sexuella konstellationer skulle medföra en annan kontext, och därigenom inte passa in i just denna analys.

Positiv diskurs	Destruktiv diskurs
ÖVERBLICK	
1) Kvinnlig sexualitet i professionellt sex	
- Aktiv personlig kapacitet	- Passiv kroppslig egenskap
2) Manlig sexualitet i professionellt sex	
- Har egen sexualitet	- Köper sig sexualitet
3) Kvinnlig roll i professionellt sex	
- Professionell entreprenör	- Användbart bruksföremål
4) Manlig roll i professionellt sex	
- Klient som mottager service	- Kund som köper vara
5) Manlig och kvinnlig interaktion i professionellt sex	
- Professionell och legitim	- Privat och illegitim
6) Den sexuella akten i professionellt sex	
- Kvinnligt omslutande	- Manlig penetration
Positiv diskurs	Destruktiv diskurs

Att sluta sälja sex

"Now I have another job, it is easier because I don't have to lie all the time. I didn't like selling sex but I don't feel ashamed, it was a job and it helped me move to another country." Kvinna, 43 år

Av informanterna oroar sig drygt var fjärde för om det kommer vara svårt att sluta sälja sex och 44 procent oroar sig för om det kommer att vara svårt att få ett annat arbete om människor får reda på att de sålt sex.

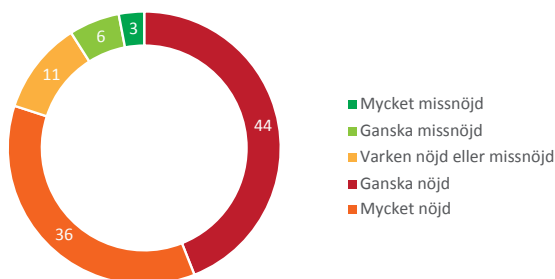
Den här frågan är bara för de som slutat som sexarbetare. Ni andra gå till fråga 54. **Varför slutade du sälja sexuella tjänster i någon form? Du kan kryssa i flera alternativ.** (Redovisat i antal markeringar. N=9)

Tre personer uppger att det stämmer helt eller delvis att sexköpslagen har gjort att de funderat på att sluta men 70 procent av informanterna håller inte alls med om att lagen skulle underlätta för dem om de skulle vilja sluta med sexarbete. I Linköping Universitets rapport **Prostitution i Sverige** angav ingen, av de som hade erfarenhet av att sälja sexuella tjänster, att sexköpslagen bidragit till att de slutade.⁴

Två av tre säger att de inte behöver någon hjälp när de ska sluta. Av de 11 personer som anser att de behöver någon form utav hjälp, utöver att skaffa en annan inkomst, uppger en person att den upplever att samhället har resurser att hjälpa den.

Livet

Hur nöjd är du med ditt liv?

(Redovisat i procent. Bortfall 13)

”Det finns massa saker jag skulle vilja ha och uppnå innan jag skulle säga att jag är mycket nöjd med mitt liv, och det har inte med mitt jobb som eskort att göra. Det är nog en kombination av alla bitar av mitt liv.” Kvinna, 28 år

FOKUSGRUPP

A: Mäns våld mot kvinnor, så tramsigt. Vem utnyttjar egentligen vem? Det är något tragiskt med en man som väljer att köpa sex. E: Det positiva med sexarbete, PK gänget börjar nog grina. A: Jag gör det för pengar. Det finns ju andra sätt att förverkliga min sexualitet, pengarna är anledning nummer ett. N: Sexarbete är arbete. Av det som är positivt är det näst vanligaste alternativet att man får träffa många olika sorters människor. Bryt isoleringen – bli hora! A: Nästan alla tycker att det är ett frivilligt val att sälja sex. N: Det är ett ovanligt arbete, men ett arbete likt förbannat. En del vill sluta och lägga det bakom sig. Jag har en paus, det är min identitet.

¹ (Socialstyrelsen, 2007) s.12

² (Östergren, 2003) s.42

³ (Jenkins, 2009) s.286

⁴ (Priebe & Svedin, 2012) s.65-66

SLUTDISKUSSION

Inledning

Det finns få ämnen där debatten blir så polariserad som när man diskuterar sexarbete. Ofta pratas det om personer som identifierar sexarbete som ett eget val som en minoritet och "icke representativa". Siffran 90 procent används frekvent. 90 procent har inte valt det/är tvingade/har varit utsatta för övergrepp som barn/har ett självskadebeteende. Så varför ska man då bry sig om de ynka 10 procenten som säger att det är självvalt (och i realiteten är det oftast underförstått att inte heller de har valt att sälja sexuella tjänster utan bara tror att de gjort ett frivilligt val). Ovanstående argument används ofta utan att backas upp med evidens eller så refererar man till forskare vars metodik redan blivit offentligt ifrågasatt, exempelvis Melissa Farley.¹ Att tro att vi endast fått enkätsvar från "undantagen" är ett sätt att se på enkätresultaten. Ett annat är att det eventuellt skulle kunna vara så att ideologi och fördomar har gjort att den beskrivning av sexarbete som vanligtvis accepteras som trovärdig bara är en del av verkligheten, resultatet i den här rapporten är ännu en del.

Vad utgör hinder i preventionsarbetet?

När man pratar om hiv/STI-prevention för sexarbetare handlar det oftast bara om säkrare sex. De flesta sexarbetare vet dock hur man skyddar sig men har inte alltid tillgång till adekvat testning och behandling samt den information om säkrare sex som behövs. Exempelvis finns det idag en praxis bland en del sexarbetare att ha oskyddat oralsex. Ibland till följd av ett aktivt val, man väljer att erbjuda den typen utav service precis som att andra sexarbetare aktivt väljer att inte göra det. Ibland fattar man beslutet att det är nödvändigt att göra det för att kunna stå sig i konkurrensen och få det antal kunder man anser nödvändigt. Men i de flesta fall handlar det inte om okunskap utan om ett resultat av en riskanalys som vägs mot ett potentiellt inkomstbortfall.

Ett problem är dock att sexarbetare som på grund av sina sexuella praktiker enbart vill testa sig för gonorré och klamydia i halsen blir ifrågasatta och ibland nekade dessa test. Sexarbetare blir också ofta nekade eller ifrågasatta vid hivtestning, särskilt kvinnorna. Att berätta att man säljer sexuella tjänster känns ofta inte som ett alternativ då det råder lågt förtroende för tystnadsplikten samt oro inför irrelevanta journalanteckningar.

Men frågor kring hälsa är inte isolerade från resten av livet. UNAIDS har länge påtalat att stigma, diskriminering och våldsutsatthet påverkar hiv/STI-preventionen för sexarbetare. Ofta är deras rekommendationer och riktlinjer baserade på situationer i låg- och medelinkomstländer men som vår studie visar är det också relevant för Sverige. Just isolering, utanförskap och misstro till myndigheter är något av det som berörs mest i såväl kommentarer lämnade i enkäten som i djupintervjuerna. Att två tredjedelar av informanterna oroar sig för fördomar från myndigheter måste ses som ett misslyckande i ett land som anser att gruppen sexarbetare är "offer" och i behov av särskilt stöd från myndigheter. Sexarbetare har i realiteten ingenstans de kan vända sig för att anmäla fall av diskriminering och de som är våldutsatta väljer oftast att inte rapportera detta till polisen.

Säkerhet när man arbetar är centralt för den egna preventionen eftersom det är ett sätt att kontrollera vem man träffar och vad som händer i mötet med kunden. Sexarbetare själva har mycket kunskap om säkerhetsstrategier men bristen på lättillgänglig information förhindrar ökad kunskap. Den negativa attityden från vissa yrkesverksamma gällande vikten av information om säkerhet för sexarbetare står i direkt motsats till ett effektivt preventionsarbete och att medvetet ignorera de verktyg som finns tillgängliga till följd av en politisk agenda är direkt oansvarigt och äventyrar sexarbeters hälsa.

Utanförskap och fördomar leder ofta till självstigma. Man börjar tro på den endimensionella beskrivningen av sexarbetare som passiva offer och samhällets negativa syn på sexindustrin vilket påverkar

hälsan negativt. Det kan föra med sig en känsla av att man inte är värd att bry sig om vilket i förlängningen kan påverka hiv/STI-preventionen. Utanförskap, social stigmatisering och fördomar har följaktligen en direkt negativ inverkan på individens hälsa, inklusive den sexuella hälsan.

Sexarbetare befinner sig också ofta i den informella delen av den ekonomiska sektorn. Ibland självvalt eftersom man har det som extraarbete eller för att man inte vill betala skatt då man anser att det är emot de egna principerna då sexarbete ses som ett samhällsproblem, inte ett arbete.

Vissa väljer dock att försöka registrera eget företag men stöter på problem hos skattemyndigheten, som saknar riktlinjer kring sexarbete, och hamnar då i ett påtvingat ekonomiskt utanförskap. Att ekonomin påverkar preventionen för en del visas tydligt i studien och för vissa skulle en hushållsbudget vara ett bättre preventionsredskap än kondomer. Att bemötas med oförståelse och fördomar i kontakter med exempelvis skattemyndigheten gör att många känner att det inte ens någon idé att försöka vara en del av samhället då man inte kan vara helt sanningsenlig, exempelvis att man måste hitta på en verksamhetsbeskrivning för att bli godkänd som egenföretagare eller att man hamnar i en situation där man känner sig dumförklarad. Samtidigt vill de flesta inte registrera sig som sexarbetare utan ha en diskret verksamhetsbeskrivning som ändå är korrekt för ändamålet.

Vad behöver förändras?

Sexarbetare behöver fördomsfri och kunnig hälso- och sjukvårdspersonal. De behöver vara välinformerade kring patienträttigheter, tystnadsplikt och journalförning. De behöver ha tillgång till specifik, anpassad information om säkrare sex för sexarbetare om så önskas och de ska erbjudas de tester de själva anser nödvändiga utan att bli ifrågasatta. Det bör dessutom anses vara oacceptabelt att det sker uppsökande arbete i gatumiljön utan att kondomer och glidmedel delas ut.

Sexarbetare, precis som andra medborgare, behöver känna att de har rättigheter i samhället. Diskriminerande och fördomsfulla attityder bland yrkesverksamma gentemot sexarbetare är inte acceptabelt. Såväl brottsofferjouren som diskrimineringsombudsmannen behöver uppdateras och utbildas för att säkra att sexarbetare känner tillräckligt förtroende för dessa två instanser. Socialtjänsten har särskilt lågt förtroende i gruppen, något som tidigare uppmärksammats av Socialstyrelsen som 2009 gjorde ett särskilt utbildningsmaterial riktat mot socialtjänsten. Det är ett utmärkt material och borde dammas av och användas istället för att ligga i något förråd.²

Polisen och socialtjänsten bör utse en särskild kontaktperson/personer som kan användas vid brott mot sexarbetare. Dessa bör INTE vara samma personer som arbetar med traffickingoffer eller sexuell exploatering av barn för att undvika ett bemötande "färgat" av dessa erfarenheter. Information om säkerhet och rättigheter för sexarbetare bör göras tillgänglig på hemsidor för organisationer och statliga/kommunala aktörer som påstår sig arbeta med gruppen. Det vore också önskvärt att dessa yrkesutövare lär sig, och börjar använda, ett icke-stigmatiserande språk och inte gör generella uttalanden som i förlängningen bidrar till fördomar och social stigmatisering.

Skattemyndigheten och Försäkringskassan behöver ha tydliga interna, och externa, riktlinjer för personer som säljer sexuella tjänster. Att ringa till Skattemyndigheten ska inte vara ett lotteri där högvinsten är en förstående handläggare. Det ska räcka med att man säger "jag säljer sexuella tjänster" så ska svaret vara "Jaha, då ska du registrera dig under....". De sexarbetare som är bosatta i Sverige har samma rätt till information som alla andra medborgare och bör också ha samma rätt att skaffa sig en ekonomisk trygghet. Eftersom sexarbete är en ekonomisk aktivitet så kan ekonomisk instabilitet påverka den sexuella hälsan negativt.

Slutligen vore det önskvärt att sexarbetare själva involveras i preventionsarbetet, i enlighet med UNAIDS och Världshälsoorganisationens riktlinjer för lägsta acceptabla globala standard. Informanterna uppger också att de helst vill få information om hälsa, säkerhet och rättigheter på en hemsida, från en sexarbetsorganisation eller via kollegor.

Några avslutande tankar

Ett problem med ideologiska resonemang är att de ofta är förenklade och inte lämnar utrymme för någon nyansering eller alternativa beskrivningar. Och ett ideologiskt resonemang får inte ha företräde framför en hälsoinriktad agenda då rätten till hälsa är en mänsklig rättighet, universell och utan undantag. Andra marginaliserade grupper i Sverige åtnjuter till högre grad hälsoinsatser som är anpassade efter deras behov, de är ofta långt ifrån perfekta men de finns och det görs dessutom ständiga försök att förbättra dem. Man är också noga med att använda ett icke-stigmatiserande språk gällande andra marginaliserade grupper, detta måste också börja hända i relation till sexarbetare.

Vi har valt att lita på våra informanter, att tro på det de säger och vår förhoppning är att fler aktörer i samhället börjar lyssna på sexarbetare och tro på att de själva är kapabla att beskriva sin egen upplevelse och situation även om de ger en version som inte är i linje med nuvarande politiska agenda eller går emot allt vi hör och läser. Om en stigmatiserad grupp automatiskt tystas när den inte säger det som förväntas och dess resurser och erfarenheter inte anses värdefulla så är den stora förloraren samhället.

¹ (PLRI 2010)

² (Socialstyrelsen 2009)

REFERENSER OCH BILAGOR

Litteraturförteckning

Aftonbladet. www.aftonbladet.se. den 13 mars 2007.

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article10900996.ab> (använd den 2 september 2013).

Åkerman, Ingrid, och Carl Göran Svedin. Prostitution i Sverige.

Delrapport 2. Kartläggning och utvärdering av prostitutionsgruppernas insatser samt erfarenheter och attityder i befolkningen. Linköping University Electronic Press, 2012.

Arnstein, Sherry R.

"A Ladder of Citizen Participation." JAIP, Vol. 35, No. 4, July 1969: 216-224.

Brooks-Gordon, Belinda.

"The Criminal Careers of Kerb Crawlers." 28-30 juni: Paper presented to the National Police Vice Conference, 1999.

Commission on Hiv and the Law.

HIV and the Law: Risks, Rights and Health. New York: UNDP, 2012. "<http://www.hivlawcommission.org>." 2012.

Correlation Network.

www.peerinvolvement.eu. 2011. <http://www.peerinvolvement.eu> (använd den 13 november 2013).

Council of Europe.

"www.assembly.coe.int." den 4 oktober 2007. <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta07/ERES1579.htm> (använd den 23 november 2013).

Dagens Nyheter. www.dn.se. den 5 juli 2012.

<http://www.dn.se/ekonomi/ratt-till-sjukpeng-for-prostituerade/> (använd den 2 november 2013).

Davida.

www.davida.org.br. u.d. www.davida.org.br (använd den 21 maj 2013).

Diskrimineringsombudsmannen.

"www.do.se." den 27 oktober 2010. <http://www.do.se/sv/Om-DO/Remissvar/2010/Yttrande-over-Forbud-mot-kop-av-sexuell-tjanst-En-utvardering-1999-2008-SOU-201049/> (använd den 29 september 2013).

Ditmore, Melissa.

When sex work and drug use overlap. Considerations for advocacy and practices. London: Harm Reduction International, 2013.

Eriksson, Niklas, och Hans Knutagård.

Sexmänsäljer.se/x-nöje blir till funktion. RFSL Rådgivningen Skåne, 2005.

Estes, J. Richard, och Neil Alan Weiner.

The Commercial Sexual Exploitation of Children. University of Pennsylvania, 2001.

Expressen.

www.expressen.se. den 17 juni 2007.

<http://www.expressen.se/nyheter/sadana-som-du-ska-inte-jobba-i-varden/> (använd den 19 augusti 2013).

Högskoleverket. www.hsv.se. 2011.

<http://www.hsv.se/publikationer/rapporter/2011/universitetochhogskoleverketsarsrapport2011.5.27d86368130216405a980002090.html> (använd den 2 augusti 2013).

ILO.

"www.ilo.org." u.d. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_protect/@protrav/@ilo_aids/documents/genericdocument/wcms_185717.pdf.

Jakobsson, Pye.

Mellan lögn och verklighet. Önskemål och behov bland sexarbetare i Finland och Sverige. Helsingfors: Pro-Tukipiste, 2008.

Jenkins, Suzanne.

Beyond Gender: an examination of exploitation in sex work. Keele University, 2009.

Kash.

www.kash.org.ke. u.d. www.kash.org.ke (använd den 21 maj 2013).

KÄTS.

www.atstorning.se. 2013. <http://www.atstorning.se/har-jag-en-atstorning-2/fragor-svar-2/atstorningar-i-siffror/> (använd den 13 augusti 2013).

- Kinell, Hillary.
Violence and Sex Work in Britain. London: Willan Publishing, 2008.
- Kofod, Jens, Ninna Lagoni, Rebekka Bille, och Tina Termansen.
Prostitution i Danmark. Köpenhamn: SFI - Det nationale forskningscenter for valfærd, 2011.
- Kuosmanen, Jari.
"Tio år med lagen: Om förhållningssätt till och erfarenheter av prostitution i Sverige." Redigerad av May-Len Skilbrei och Charlotta Holmström. Prostitution i Norden (Nordiska Ministerrådet), 2008: 357-381.
- Länsstyrelsen i Stockholms Län.
"STOPPA TRAFFICKING! Dokumentation från seminariet den 16/11 2009." 2009.
- Larsdotter, Suzann, Jonas Jonsson, och Mina Gäredal.
Osynliga synliga aktörer. RFSL, 2011.
- Levy, Jay.
Criminalising the Purchase of Sex - Lessons from Sweden. Routledge, 2014.
- Levy, Jay.
"Impacts of the Swedish Criminalisation of the Purchase of Sex on Service Provision for Sex Workers."
Presented at the Correlation Final Conference, Ljubljana, 14th December, 2011.
- Magnusson, Lisa.
"Rättvisan dog långt innan hon mördades." Magasinet Neo, den 8 oktober 2013.
- Mai, N., J. Gaffney, och A. Pryce.
"Feedback of the ENMP Migrant Pilot Study." Final General Meeting European Network Male Prostitution 2-4 oktober. Lisbon, Portugal, 2003.
- Malmö Stad.
www.malmo.se. 2013. <http://www.malmo.se/Medborgare/Social---familjefragor/Missbruk--beroende/For-personer-som-saljer-eller-koper-sex.html> (använd den 7 oktober 2013).
- Matthews, Kane.
The National Needs Assessment of sex workers who live with HIV. Scarlet Alliance, 2008.
- Norrbottnenskuriren.
"www.kuriren.nu." den 3 augusti 2011. <http://www.kuriren.nu/nyheter/prostitutionen-blir-ett-missbruk-6017415.aspx> (använd den 5 december 2013).
- NSWP.
"Making Sex Work Safe." 2011.
- Olsson, Niclas.
Handlar det om val? Sexhandeln via community chat och portal. En rapport kring försäljning och köp av sexuella tjänster via internets olika kontaktformer samt ungas användning av webcam i sexuella sammanhang. Malmö Stad Sociala Resursförvaltningen, 2010.
- Open Society Foundation.
"10 reasons to decriminalize sex work." 2012.
- Open Society Institute.
<http://www.opensocietyfoundations.org>. den 5 mars 2013. <http://www.opensocietyfoundations.org/voices/legal-help-sex-workers-sex-workers> (använd den 23 maj 2013).
- Östergren, Petra.
"Synden ideologiserad. Modern svensk prostitutionspolicy som identitet - och trygghetsskapare." 2003.
- PLRI.
www.plri.wordpress.com. den 30 september 2010. <http://plri.wordpress.com/2010/09/30/here-comes-the-judge-justice-himel-on-farley-and-raymond/> (använd den 2 december 2013).
- Priebe, Gisela, och Carl Göran Svedin.
Prostitution i Sverige. Delrapport 1. Sälja och köpa sex i Sverige. Förekomst, hälsa och attityder. Linköping University Electronic Press, 2012.
- Prop. 05/06:60.
"Nationell strategi mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar." u.d.

- Prosentret.
www.prosentret.no. 2013. (använd den 02 november 2013).
- Prostitutionsenheten Socialtjänstförvaltningen.
Slutrapport från projektet NÄTPROSTITUTION. Stockholms Stad, 2006.
- Pro-Tukipiste.
www.pro-tukipiste.fi. 2013. (använd den 2 november 2013).
- Pro-Tukipiste.
www.pro-tukipiste.fi. 2013.
http://www.pro-helsinki.fi/en/sex-work-and-well-being/ (använd den 29 september 2013).
- Riksdagen.
www.riksdagen.se. 2013. http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/ (använd den 13 oktober 2013).
- Safeiq.
www.safeiq.com. 2013. http://www.safeiq.com/sv/vart-arbete/ugly-mugs-for-android/ (använd den 26 oktober 2013).
- SBU – Statens beredning för medicinsk utvärdering .
www.sbu.se. 2004. http://www.sbu.se/sv/Publicerat/Ovrig/Behandling-av-depression/ (använd den 23 juli 2013).
- Scarlet Alliance.
www.scarletalliance.org.au. u.d. www.scarletalliance.org.au (använd den 21 maj 2013).
- Silbert, M. H., och A. M. Pines.
"Victimization of street prostitutes." *Victimology: An International Journal*, 7, 1982: 122-133.
- Smittskyddsinstitutet.
"EMIS 2010 Sverige." 2013.
"www.smi.se." 2013. (använd den 27 november 2013).
- Socialstyrelsen.
"Kännedom om prostitution 2003." 2004.
- Socialstyrelsen.
"Kännedom om prostitution 2007." 2007.
- Socialstyrelsen.
"Sex mot ersättning – utbildningsmaterial om stöd och hjälp till vuxna." 2011.
- Socialstyrelsen.
"Sex mot ersättning - utbildningsmaterial om stöd och skydd till barn och unga." 2011.
- Socialstyrelsen
www.socialstyrelsen.se. den 1 mars 2012. http://www.socialstyrelsen.se/nyheter/2012februari/utvarderingavverksamheterforsexkopareochsexsaljare (använd den 7 oktober 2013).samheterforsexkopareochsexsaljare (använd den 7 oktober 2013).
- SOU 1995:15. "Sammanfattning av betänkandet Könshandel." u.d.
- SOU 2010:49. "Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008." u.d.
- St James Infirmary.
www.stjamesinfirmary.org. u.d. www.stjamesinfirmary.org (använd den 14 juni 2013).
- Statistiska Centralbyrån.
www.scb.se. u.d. http://www.scb.se/Pages/TableAndChart___146283.aspx (använd den 27 Juli 2013).
www.scb.se. 2013. http://www.scb.se/Pages/Articles___351544.aspx (använd den 30 Juli 2013).
- Stella.
www.chestella.org. 2013.
http://www.chestella.org/docs/StellaInfoSheetBedford.pdf (använd den 29 september 2013).
- Stockholms Stad.
"Prostitutionsenheten verksamheter och kunskaper." 2009.
- Svenska Dagbladet.
www.svd.se. den 2002 maj 2002.
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/polisaspirant-som-salde-sex-lamnar-skolan_51709.svd (använd den 19 augusti 2013).

- Trimbos Institute.
www.trimbos.org. u.d. <http://www.trimbos.org/~media/Programmas/Internationalisering/Peer%20Support%20>
- UNAIDS.
UNAIDS Guidance Note on HIV and Sex Work. Geneva: UNAIDS, 2009.
- UNAIDS.
UNAIDS Guidance Note on HIV and Sex Work. Geneva: UNAIDS, 2012.
- UNAIDS.
"www.unaids.org." 2011. http://www.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/unaidspublication/2011/JC2118_terminology-guidelines_en.pdf (använd den 19 december 2013).
- Ungdomsstyrelsen.
"Utsatt? Unga, sex och internet." 2012.
- Vårdguiden.
www.1177.se. den 5 april 2013. <http://www.1177.se/Stockholm/Fakta-och-rad/Sjukdomar/Somnsvarigheter/> (använd den 4 oktober 2013).
- WHO/UNFPA/UNAIDS/NSWP.
Prevention and treatment of HIV and other sexually transmitted infections for sex workers in low- and middle-income countries. Recommendations for a public health approach. Geneva: World Health Organisation, 2012.
- WHO/UNFPA/UNAIDS/NSWP/The World Bank.
Implementing Comprehensive HIV/STI Programmes with Sex Workers; Practical approaches from collaborative interventions. Geneva: World Health Organization, 2013.
- World Health Organization.
"Violence Against Women and HIV/AIDS: Critical Intersections. Violence against sex workers and HIV prevention." Information Bulletin Series, Number 3, 2005.

Vi vill tacka alla konstnärer och fotografer som gjort sina alster tillgängliga för att illustrera vår rapport, den är så mycket vackrare tack vare er.

Terri-Jean Bedford vars målningar inleder "Inledning" och "Studiens upplägg och genomförande". Ms. Bedford är en kanadensisk sexarbetsaktivist och var en av målsägarna i Bedford vs. Canada som finns beskrivet i kapitlet om säkerhet.
<http://terrijeanbedford.blogspot.se>

Ylva Maria Thompson som blev Ylva Maria med hela svenska folket med det erotiska tv-programmet "Tusen och en natt". Idag arbetar Ylva Maria som konstnär på heltid och det är hennes vackra målning som pryder kapitlet "Synen på sexarbetare i Sverige".
<http://www.ylva-art.com/>

Sudarsan Patnaik är från Indien och hans fantastiska sandskulpturer har rönt internationell uppmärksamhet. Han var vänlig nog att låta oss använda en av dem för att illustrera kapitlet om hivprevention för sexarbetare i Sverige.
<https://www.facebook.com/sudarsan.sandart>

Annie Sprinkle är en queerlegend och tidigare sexarbetare. Hon arbetar i dag som underhållare, sexolog, författare, föreläsare och mycket annat. Ms. Sprinkle var generös nog att låta oss välja fritt bland hennes bilder och de återfinns i tre kapitel: Internationella dokument, Hälsa och Slutdiskussion.
<http://anniesprinkle.org/>

APNSW (Asia Pacific Network of Sex Workers) är en sexarbetsorganisation i Asien och vägbo-naden som återfinns i kapitlet "Peer to peer i hivprevention" är målad av sexarbetare.
<http://apnsw.wordpress.com/>

Mathilde Bouvard är en europeisk målare och fotograf som bland annat haft en fotoutställning som hette "Prostitutes of Europe". Hennes målningar finns i följande kapitel: Vilka är våra informanter?, Hiv/STI-prevention och Kontakt med myndigheter och organisationer.
<http://mathilde-bouvard.jimdo.com/>

Dollymopp of London är en sexarbetare och konstnär från London. Hennes fotografier hittar ni i kapitlena "Sexarbete och säkerhet" och "Referenser och bilagor":

Ola Andersson är en svensk fotograf och hans dramatiska bild finns i inledningen till kapitlet "Social stigma och diskriminering".
www.alltommig.nu

Suzann Larsdotter arbetar på RFSL och har tagit fotot på Rose Alliance lastbil under 2013 års pride-parad. Det inleder kapitlet om åsikter och reflektioner.

Vid fem tillfällen har vi tagit oss friheten att göra egna översättningar. Här är originaltexterna. Alla eventuella misstag är våra, och trots att vi försökt behandla allt material med respekt så ber vi om ursäkt om vi inte lyckats fullt ut.

Hiv/STI-prevention för sexarbetare i Sverige

”Fundamental to reducing HIV risk and vulnerability is enhancing access for all, including those engaged in sex work, to HIV prevention, treatment, care and support. Comprehensive rights-based programmes on HIV and sex work are critical to the success of the HIV response. Working in partnership with sex workers to identify their needs and to advocate for policies and programmes that improve their health, safety and engagement in the AIDS response is a proved strategy and an essential feature of UNAIDS approach. [...] HIV and sex work is a complex issue and needs to be understood as such. The delivery of effective services to sex workers and their clients often encounters barriers and resistance that reflect complex and longstanding cultural, religious, and social dynamics. While these barriers will not be overcome overnight or with ease, delaying action to address these factors will merely continue to undermine the global response to HIV. Through honest dialogue and evidence-informed action, sustained progress towards universal access to HIV prevention, treatment, care and support for sex workers can be achieved.” **UNAIDS Guidance Note on HIV and Sex Work, 2009**

Internationella dokument om sexarbete och hivprevention

”Recommendations

To ensure an effective, sustainable response to HIV that is consistent with human rights obligations:

3.2. Countries must reform their approach towards sex work. Rather than punishing consenting adults involved in sex work, countries must ensure safe working conditions and offer sex workers and their clients access to effective HIV and health services and commodities.

Countries must:

3.2.1 Repeal laws that prohibit consenting adults to buy or sell sex, as well as laws that otherwise prohibit commercial sex, such as laws against “immoral” earnings, “living off the earnings” of prostitution and brothel-keeping. Complementary legal measures must be taken to ensure safe working conditions to sex workers.

3.2.2 Take all measures to stop police harassment and violence against sex workers.

3.2.3 Prohibit the mandatory HIV and STI testing of sex workers.

3.2.4 Ensure that the enforcement of anti-human-trafficking laws is carefully targeted to punish those who use force, dishonesty or coercion to procure people into commercial sex, or who abuse migrant sex workers through debt bondage, violence or by deprivation of liberty. Anti-human-trafficking laws must be used to prohibit sexual exploitation and they must not be used against adults involved in consensual sex work.

3.2.5 Enforce laws against all forms of child sexual abuse and sexual exploitation, clearly differentiating such crimes from consensual adult sex work.

3.2.6 Ensure that existing civil and administrative offences such as “loitering without purpose”, “public nuisance”, and “public morality” are not used to penalise sex workers and administrative laws such as “move on” powers are not used to harass sex workers.

3.2.7 Shut down all compulsory detention or “rehabilitation” centres for people involved in sex work or for children who have been sexually exploited. Instead, provide sex workers with evidence-based, voluntary, community empowerment services. Provide sexually exploited children with protection in safe and empowering family settings, selected based on the best interests of the child.

3.2.8 Repeal punitive conditions in official development assistance—such as the United States government’s PEPFAR anti-prostitution pledge and its current anti-trafficking regulations—that inhibit sex workers’ access to HIV services or their ability to form organisations in their own interests.

3.2.9 Take decisive action to review and reform relevant international law in line with the principles outlined above, including the UN Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking In Persons, Especially Women And Children (2000).” **Global Commission on HIV and the Law: Risks, Rights & Health, 2012²**

Good practice recommendations

1. All countries should work toward decriminalization of sex work and elimination of the unjust application of non-criminal laws and regulations against sex workers.[†]
2. Governments should establish antidiscrimination and other rights-respecting laws to protect against discrimination and violence, and other violations of rights faced by sex workers in order to realize their human rights and reduce their vulnerability to HIV infection and the impact of AIDS. Antidiscrimination laws and regulations should guarantee sex workers' right to social, health and financial services.
3. Health services should be made available, accessible and acceptable to sex workers based on the principles of avoidance of stigma, non-discrimination and the right to health.
4. Violence against sex workers is a risk factor for HIV and must be prevented and addressed in partnership with sex workers and sex worker led organizations.^{3"} **Prevention and treatment of HIV and other sexually transmitted infections in low-and middle-income countries – Recommendations for a public health approach, 2012**

The ILO Recommendation on HIV and AIDS (No. 200) covers both sex workers and their clients:

Recommendation No. 200 covers all workers working under all forms or arrangements at all workplaces, including in any employment or occupation and in all sectors of economic activity, including the formal and informal economies (paragraph 2). Workplaces are defined as any place in which workers perform their activity and workers include persons working under any form or arrangement (paragraph 1). Recommendation No. 200 calls for measures to be taken in and through the workplace to facilitate access to HIV prevention, treatment, care and support services for workers, their families and dependents (paragraph 3). The ILO Discrimination (Employment and Occupation) Convention, 1958 (No. 111): Convention No. 111 provides for equal employment opportunities for all men and women workers.^{4"}

www.ilo.org

Social stigma och diskriminering

"Der hersker, blandt informanterne i den kvalitative del af undersøgelsen, enighed om, at stigmatisering er en stor del af prostitueredes hverdag, og denne stigmatisering bliver angivet som en meget væsentlig ulempe ved arbejdet (se også Rasmussen 2007). Dette gælder prostituerede inden for alle placeringer i analysemodellen og således både de, der oplever sig selv som økonomisk afhængige og uafhængige. Stigmatisering, offerliggørelse og følelsen af moralsk fordømmelse af prostituerede og prostitution fra samfundets side fylder således meget for de prostituerede, der er blevet interviewet til den kvalitative del af undersøgelsen. De har givet udtryk for at opleve stigmatiseringen på alle niveauer i samfundet, lige fra lovgivningen, de offentlige myndigheders håndtering og behandling af prostituerede (institutionel) samt mediernes unuancerede fremstilling af prostitution (symbolsk), til vennekredsens og familiens uforståenhed eller fordømmelse (social).^{5"} **Prostitution i Danmark, 2011**

¹ (UNAIDS 2009) s.24

² (Commission on Hiv and the Law 2012) s.43

³ (WHO/UNFPA/UNAIDS/NSWP 2012) s.8

⁴ (ILO u.d.)

⁵ (Kofod, o.a. 2011) s.180

Polis!

Av Emma Rosenqvist

Jag hade inte jobbat på ungefär en vecka eftersom jag hade varit lite sjuk. När jag mådde bättre igen fick jag ett sms av en stammis som jag hade träffat några gånger. Kunden som jag kallade för TB (Träffat Bra) Fredrik 33 var alltid trevlig och glad när han träffade mig och han berömde mig alltid för min vältränade kropp.

Fredrik hade varit på semester, han var brun, fin och lite extra glad. Vi satt och pratade om resor och hade det väldigt trevligt. Vilken mysig kille han är tänkte jag samtidigt som jag satte mig gränsle över honom. Efter en stunds förspel i soffan lyfte han upp mig och la mig försiktigt på sängen. Mina byxor och topp gled av och nu hade jag bara mina svarta stayups kvar. Fredrik hade bara kvar kalsongerna. Vi kysstes och rullade runt i sängen. Plötsligt hörde vi en smäll, Pang! Vi kollade på varandra med en "vad var det" blick, allt gick så fort och jag hann inte alls reagera på vad det var som hände.

Helt plötsligt stod det tre civilklädda polismän i min lägenhet "Polis! Vi kommer från prostitutionsenheten!", skrek de samtidigt som min dörr stod helt öppen så att nyfikna grannar kunde höra precis allt. Eftersom allt gick så fort minns jag inte exakt vad det var som hände men jag tror att polisen drog bort Fredrik som fortfarande låg förvånad kvar över mig i sängen. Precis som att de skulle "rädda mig", som om jag skulle ha blivit våldtagen. Jag minns att jag skrek och satte mig upp med ett ryck. En av poliserna böjde sig försiktigt ner mot mig och satte sig på huk, han sa försiktigt åt mig att allt var lugnt och att han kom från prostitutionsenheten. Som att det skulle lugna mig och att han var där för att typ rädda mig eller något, som att jag skulle känna mig mer trygg utav att veta det. Han sneglade mot täcket och viskade med en lugnande röst att jag skulle täcka min kropp med det. På ren reflex drog jag till mig täcket. Polismannen frågade sedan om han kunde hämta lite kläder åt mig.

Jag var i chock och bara skakade på huvudet, först nu slutade jag att skrika. Jag satt i sängen med täcket om mig och skakade samtidigt som det började gå upp för mig vad det var som hände. Det tog några skakiga minuter innan jag förstod att polisen hade kommit för att gripa min stackars kund.

Dörren till min lägenhet stod fortfarande helt öppen, därför bad jag dem att åtminstone stänga min dörr. Om de stängde dörren eller inte minns jag inte, jag var fortfarande i chock. Det måste ha känts hemskt för Fredrik. Där låg jag och skrek med täcket om mig, precis som om jag verkligen hade blivit våldtagen. Tre män stod runt om honom och höll i honom så att han inte skulle smita och där stod han i bara kalsongerna. Han måste ha känt sig som en hemsk förövare. Fredrik klädde skamset på sig och polisen gick ut med honom, innan de gick ut ur lägenheten bad de mig att klä på mig.

Jag klev skakande upp ur sängen och darrande tog jag på mig kläderna som låg nedanför sängen. Sedan satte jag mig i soffan, sträckte fram mina händer och såg på hur de skakade. Så tänkte jag, fint, nu kommer de verkligen att se mig som ett offer. Det var omöjligt att sluta skaka, vilket inte är så konstigt när någon precis brutit sig in i ens hem när man just varit på väg att ha sex. Vem hade inte varit i chock? Efter en stund kom en av männen tillbaka in i lägenheten. Mannen hade utländskt ursprung och jag skulle tro att han var runt 35 år gammal. Han hade snaggat hårt och jag uppfattade honom som dryg, arrogant och en typ av översittare. Det märktes att han såg mig som ett hjälplöst offer. Tre män hade nyss brutit sig in i min lägenhet när jag hade varit på väg att ha sex. Jag satt där i soffan och darrade, jag var fortfarande i chock, vilket bara bekräftade hans bild av mig som ett offer. Det irriterade mig något fruktansvärt! Han såg mig som en ung, svensk, dum liten flicka som inte visste sitt eget bästa.

Han hade redan bestämt sig för hur det var och det fanns inget i världen som jag skulle kunna säga för att förändra hans bild. I hans värld är alla som säljer sex offer. De som hävdar annat har bara inte insett det än och är kvar i förnekelsen. Därför är det heller ingen idé att lyssna på personer som säger annat. För de har fel, alltid, punkt slut och slutdiskuterat.

Jag visste att det inte var någon mening med att ens försöka att förklara för honom att jag faktiskt trivdes med vad jag gjorde och att det var jag själv som valde att göra det. Men det är givetvist svårt att säga att man trivs med något när man fortfarande är i chocktillstånd. Fast jag visste att han inte skulle tro på mig så sa jag ändå ärligt hur det var. Han trodde inte på mig och jag såg på honom att han inte tog in vad jag sa. Han var liksom blank för mina ord, vilket kändes helt sjukt. Vad jag själv tyckte och sa om vad jag gjorde hade ingen som helst betydelse för honom.

Att inte bli trodd, att inte bli tagen på allvar och att känna sig helt omyndigförklarad som människa är en oerhört frustrerande känsla.

Jag minns inte ordagrant hur samtalet gick men något i stil med det här.

”Hur känns det?”, frågade han mig med lugn röst, efter att han satt sig ner bredvid mig i soffan. ”Ja det känns ju inte så kul.”, sa jag lugnt och såg på honom. ”Det förstår jag, vet du varför vi är här?” Jag nickade bara. ”Vad heter du?”, frågade han. Jag hade ingen större lust att berätta vem jag var för honom och jag hade ingen aning om vad som skulle hända med den informationen. Därför kändes det bäst att bara vara tyst. Sedan frågade han. ”Hur gammal är du?” Då berättade jag min riktiga ålder för honom. Min ålder kändes inte lika farlig att avslöja som mitt riktiga namn.

Polismannen berättade att anledningen till att de var där var för att de hade misstänkt att jag var minderårig. Han sa att han tyckte att jag såg väldigt ung ut och att han trodde att jag kunde vara under 18 år. Först då förstod jag varför de hade gjort en så drastisk gripning av kunden och jag förstod att de bara ville hjälpa mig. Jag kunde ha varit under 18 år och det var deras jobba att ta reda på det. Polisen berättade för mig att jag antingen kunde samarbeta och hämta min legitimation eller följa med till stationen. Jag valde att gå och hämta mitt körkort. Han blev både imponerad och förvånad när jag sträckte fram körkortet. Vilket återigen irriterade mig, han trodde väl inte att personer som jag har några ambitioner här i livet.

Han frågade mig massor med frågor. Varför jag gjorde det här, om jag var rädd, vad jag tjänade, vad jag gjorde på fritiden, om jag använde droger, om jag råkat illa ut någon gång, hur många jag träffade, om jag hade en bra relation till mina föräldrar, hur min barndom hade varit, om jag hade blivit utnyttjad någon gång, om jag hade några vänner och så vidare.

Jag svarade ärligt på hans frågor, fast jag visste att han ändå inte trodde mig. Det ända jag ljög om var hur mycket jag tjänade och hur många jag träffade. Han hade nog blivit chockad av det och inte lämnat mig ifred om han hade fått veta det. Jag sa istället att jag bara träffade några få ibland.

Polismannen såg mig verkligen som ett offer och det var första gången som någon fick mig att känna mig som ett offer. Jag har aldrig tidigare känt mig så kränkt och jag har aldrig stött på någon som sett ner på mig på det sättet som den här polismannen gjorde. Ingen kund har någonsin fått mig att må så dåligt som den här upplevelsen och den där polismannen fick mig att må.

Jag förstår varför polisen kom till mig men deras sätt att bemöta mig var långt ifrån bra. De fick mig att känna mig så ynklig och jag kände mig verkligen omyndigförklarad. Jag är väl medveten om att alla som säljer sex inte mår bra utav det. Och jag vet att det tyvärr förekommer barnprostitution. Det är hemskt och fruktansvärt och jag tycker att det är jättebra att de lägger sin tid på att försöka stoppa barnprostitution och personer som säljer sex emot sin vilja. Det sa jag till honom också. Men oavsett om de tror på det eller inte så är inte alla som säljer sex offer, som behöver bli räddade av snälla poliser. Jag ville absolut inte bli räddad men jag är väl för trasig för att själv inse det, i deras ögon. Jag hoppas att de lägger sin tid och sina resurser på att hjälpa de som vill ha hjälp och som behöver hjälp i fortsättningen och att de låter mig vara i fred.

Efteråt tänkte jag på Fredrik. Den här upplevelsen hade varit hemsk för mig och jag kan bara tänka mig hur hemskt det hade varit för honom. Polisen hade säkert förklarat för honom vilken hemsk människa

han hade varit som hade utnyttjat mig. Han hade säkert försökt att förklara att jag visst gillade det jag gjorde och att han aldrig skulle ha träffat mig annars. Att han aldrig skulle göra något med mig som jag inte ville och att han alltid hade behandlat mig bra och med respekt. Även han hade förmodligen talat för döva öron. Om han nu ens hade försökt att förklara.

Fredrik och jag sågs aldrig igen och vi hördes aldrig mer efter den här händelsen.

Mina grannar lär ha hört allt vilket nästan kändes jobbigare. Jag tyckte att de kunde ha varit lite smidigare, jag bodde faktiskt där men det struntade väl de i. De tyckte säkert bara att det var bra om grannarna hade koll på mig.

Som tur var, var det inte lång tid kvar på kontraktet och jag hade redan en ny lägenhet på gång som jag skulle flytta till någon vecka senare så det känns väldigt skönt! För det fanns ingen chans i världen att jag kunde bo kvar. Ni kan ju bara tänka er vilken skam jag skulle känna om jag såg mina grannar. Dessutom kände jag mig väldigt otrygg i den lägenheten efter den här händelsen.

Några veckor innan polisen stormade in i min lägenhet träffade jag en kund som gick på grund utav att han tyckte att jag såg så ung ut. Jag misstänker att det var han som tipsade polisen. Men om det var så eller inte fick jag aldrig veta.

Efteråt ringde jag till Tess och berättade om vad som hade hänt. Hon var lika chockad som jag och vi bestämde att hon skulle komma förbi. Jag ville verkligen inte vara ensam så jag var verkligen glad för att hon ville komma.

När jag och Tess lagt på ringde jag till Malin och berättade vad som hade hänt och frågade om det hade hänt henne.

Hon berättade att polisen hade kommit och knackat på hos henne några gånger. Men att de aldrig hade brutit sig in i lägenheten. Sedan förklarade hon hur de brukar göra.

Polisen ringer till eskorten och låtsas att de är kunder, de bokar en träff med eskorten och på så sätt får de veta vart eskorten befinner sig. Sedan sitter de utanför eskorten och väntar på att haffa kunderna. När de ser att en man har varit på besök hos eskorten under en kortare tid så frågar de honom efter besöket vem han har träffat. Vilket kunderna inte kan svara på. Under tiden knackar en annan polis på dörren till eskorten och ställer samma frågor till henne/honom. Eftersom eskorten och kunden inte vet något om vilka de är så brukar de oftast erkänna. Kunden får då böter och eskorten försöker de tala till rätta, sedan går de.

Det var väldigt skönt att prata med henne om det och hon förklarade att det inte är oss de vill åt, de ser oss bara som offer även om vi inte gör det. Det är kunderna som de vill åt för det är de som begår ett brott och inte vi.

Efter någon timme kom Tess förbi vilket kändes riktigt skönt. Jag är så glad över att jag har någon att prata med om det här, annars hade jag nog aldrig klarat av det.

Tankarna var många efter den här händelsen och du undrar säker om jag funderade på sluta efter det här. Funderade ja, men sluta nej. Jag trivdes bra med vad jag gjorde och jag gjorde inget olagligt, inte ens polisen kunde göra något, så varför skulle jag sluta då? Jag kände mig inte klar med eskortandet. Jag tänkte sluta när jag kände att jag ville sluta och inte för att någon moralnisse hade försöker förklara för mig hur jag skulle leva mitt liv

Nu i efterhand kan jag även tillägga att det här var den enda gången som jag hade någon kontakt med myndigheterna under mina två år som eskort.

 HIV-SVERIGE
RIKSFÖRBUNDET FÖR HIVPOSITIVA

